

Feodor Mihailovici Dostoievski

OAMENI SĂRMANI

PREFATĂ.

Dintre scriitorii cei mai discutați, a căror operă cere a fi reconsiderată cu toată grijă și atenția de pe pozițiile estetice marxist-leniniste, este și F. M. Dostoiev-ski. Caracterul contradictoriu al operei sale a creat în jurul acestui nume o enigmă de multe ori „ispititoare” pentru cititorul neavizat. Si nu fără motiv. Decenii de-a rândul, atât de cunoscutele romane ca: „Idiotul”, „Crimă și pedeapsă”, „Frații Karamazov” și altele au tulburat mintile fragede ale tinerilor generații, exercitând de multe ori o influență nefastă asupra orientării lor ideologice. De aceea numai o interpretare științifică, obiectivă, este în măsură să asigure revalorificarea justă, dialectică, a creației dostoievskiene, în care sunt atât de strâns împlicate laturile pozitive cu cele negative.

Acum, cu prilejul publicării în traducerea româ-nească a romanului „Oameni sărmani”, în preajma împlinirii a 135 de ani de la nașterea și 75 ani de la moartea acestui scriitor rus cu renume mondial, se cuvine să ne oprim asupra fenomenului complex și complicat pe care îl prezintă moștenirea literară a lui Dostoievski.

Attitudinea apologetică „fără rezervă”, ca și negarea „totală” a oricărei valori, nu sunt în măsură să facă lumină în problema Dostoievski. Critica burgheză din trecut și prezent, tot felul de anti-marxiști, dușmani ai revoluției și ai clasei muncitoare, au speculat tocmai laturile slabe, momentele subiective, confuziile și rătăcirile politico-ideologice ale scriitorului, proclamindu-le drept esența însăși a întregii opere, luată în totalitatea ei organică. În acest sens, n-au fost deloc precupești la adresa lui Dostoievski epítete din cele mai variate ca: „mare umanist”, „proroc al armoniei universale”, „apostol al suferinței”, „genial scriitor realist”, mergând chiar până la consacrarea lui drept „exponent al specificului național rus”.

Din noianul, de comentarii și teze contradictorii, de cele mai multe ori eronate, care s-au țesut pe marginea bogatei moșteniri literare a lui Dostoievski, greu se poate desprinde întreaga complexitate a fizionomiei sale

scriitoricești. De bunăseamă că imensa forță de sugestie asupra cititorilor de toate vîrstele, își are rădăcina în extraordinara lui capacitate de evocare artistică a relațiilor dintre oameni, în profunda analiză psihologică, căreia uneori forma aşa-zisei „secțiuni introspective” în cele mai intime și tenebroase unghere ale sufletului omenesc.

Perspectiva istorică și realitatea epocii noastre au dărâmat teoriile etico-religioase false ale scriitorului, dându-ne posibilitatea să urmărim obiectiv cum un mare talent putea fi deformat în vechea Rusie a țarilor. În impasul politic al acelei vremi, în loc să se fi integrat în lupta activă a lagărului revoluționar, în loc să-și fi căutat suportul ideologic în resursele vitale ale poporului, Dostoievski rătacea în labirintul metafizic al ideii de nemurire, al negării rațiunii și al proclamării religiei drept unica și suprema autoritate asupra conștiinței omului.

Tn lumina complexității acestei puternice personalități artistice trebuie studiată creația lui care, de la primul roman, „Oameni sărmani” și până la ultimul, „Frații Karamazov”, înregistrează o linie sinuoasă, de la realismul cel mai consecvent spre un psihologism de factură mistică. În căutarea soluțiilor la problemele nodale ale epocii lui frământate, prins în contradicțiile stridente ale capitalismului, Dosloievski nu s-a menținut integral și până la capăt pe pozițiile realismului critic, inițiat de marii săi predecesori: Pușkin, Lermontov și Gogol. El a părăsit drumul deschis de contemporanii săi, democrații revoluționari: Bielinski, Gherțen, Dobroliubov, Cemâșevski, Nekra-sov și Saltâkov-Şcedrin și s-a făcut, mai cu seamă spre sfârșitul vietii, exponentul acelei intelectualități mic-burgheze dezorientate ideologic, care sub apăsarea regimului autocrat-politenesc adoptase atitudinea de supunere și smerenie creștinească. De la marea lui iubire de oameni, de la apărarea demnității umane călcate în picioare, de la ideia dreptății și a libertății sociale, Dostoievski a lunecat spre teza fatalistă a neputinței omului, pe care a proclamat-o în deviza: „Smerește-te, omule mândru!” Această atitudine de resemnare, de negare a luptei, se află la extrema opusă principiului enunțat de marele umanist al erei socialiste – Maxim Gorki: „Omul – ce mândru sună acest cuvânt!”

Dar în pofida acestor soluții, în esență reacționare, pe care le-a propovăduit Dostoievski în multe din romanele sale, din sensul obiectiv al operei scriitorului se desprinde o ură neîmpăcată împotriva orânduirii bazate pe oprimare și exploatare, împotriva relațiilor inumane care striveau și deforma personalitatea omului. Forța artistică uriașă a talentului său, în ciuda fundamentului ideologic viciat de filosofia mistică a resemnării și în consecință a împăcării între clase, și-a găsit realizarea în zugrăvirea realistă a vietii „oamenilor sărmani”. O găsim nu numai în operele de la începutul activității literare, dar și în romanele cu răsunet mondial ca: „Umiliți și obidiți”, „Însemnări din casa morții”, „Crimă și pedeapsă”, „Frații Karamazov”. Tocmai această latură realistă, demascatoare a operei sale vine în contradicție cu soluțiile pesimiste la care ajunge Dostoievski, contradicții care trebuie esc

căutate în împrejurările vieții personale a scriitorului, strâns legate de condițiile istorico-so-ciale și de complexitatea structurii sate psihice.

Născut la Moscova, în 1821, în familia unui agent sanitar-raznocinet, Dostoievski a cunoscut din frageda copilărie existența apăsată de nevoi materiale și umiliri morale caracteristică lumii celor oropsiți, „oamenilor sărmani”. El se consacră de timpuriu literaturii, socotind anii de studiu cu disciplina cazonă de la Școala centrală de mine din Petersburg drept lân-cezire „într-o atmosferă de îngheț polar unde nu pătrunde nici măcar o singură rază de soare”. Își face intrarea în literatură cu romanul „Oameni sărmani” (1845-46) afirmându-se ca un demn continuator alumanismului gogolian. Această carte a uimit opinia publică din acea vreme prin profunda ei umanitate, prin zugrăvirea veridic-realistică a situațiilor, prin subtila analiză psihologică. Tendința critică demascatoare a romanului „Oameni sărmani” a atrăs atenția criticii progresiste. În cuvinte entuziaste, Bielinski a apreciat valoarea acestei opere, prezicându-i autorului un drum literar glorios. Totodată, marele critic democrat-revolutionar a semnalat laturile slabe ale concepției lui Dostoievski din nuvela „Omul dedublat” („Dvoinik”), apărută în aceeași perioadă cu „Oameni sărmani”, subliniind tendința psihologistă de nuanță antisocială, care va lucea de altfel proporții dominante în creația dostoievskiană de mai târziu.

În această epocă a „veacului crâncen”, când cumplita reacțiune a lui Nicolae I încerca să înăbușe orice manifestare a gândirii libere, Dostoievski se aruncă în viitoarea luptei de idei, căutând în teoriile socialismului utopic răspuns la frământările ideologice legate de problema viitoarei dezvoltări a Rusiei. El citește cu nesăt lucările lui Fourier, Saint-Simon, Pierre Le-roux, George Sand. Ca adept al teoriei fourieriste, el aderă la cercul lui Petrașevski unde, în cadrul discuțiilor literare și filosofice, declamă cu pasiune versurile protestatare ale poetilor decembriști și ale lui Pușkin și citește celebra „Scrisoare a lui Bielinski către Gogol”.

În anul 1849 are loc o cotitură cu urmări hotărî-loare pentru orientarea ulterioară a concepției de viață a scriitorului. Membrii cercului Petrașevski, în număr de 29, printre care și autorul romanului „Oameni sărmani”, sunt arestați sub învinuirea de a fi urmărit „răsturnarea ordinei de stat existente”. Sentința de condamnare la moarte a fost comutată, chiar în momentul execuției, în muncă silnică.

Anii petrecuți la ocna Omsk (1849-1854), urmați de serviciul militar disciplinar într-un batalion din Siberia au lăsat o amprentă puternică în psihologia scriitorului, zdruncinându-i echilibrul sufletesc și increderea în posibilitatea transformării realității sociale, în crearea unei vieți mai bune pentru cei mulți și oropsiți.

Înveninat de ocna și de „ostăsie”, el își reneagă pasiunea tinerească pentru ideile socialismului utopic și o vreme se află la răspândirea ideologică. După ce „casa morții” din ocna siberiana îl rupsese de viața socială, nimerind în viitoarea evenimentelor din preajma reformei de la 1861, în lupta politică și ideologică ce se ascuțea din ce în ce mai mult, Dostoievski cade sub influență

unor prieteni slavofili de la redacția revistei, Moskviteanin” și se situează pe poziții antirevolutionare. Fără să întrezărească vreo posibilitate de luptă activă, el face o încercare chinuitoare de a justifica temeliile ordinei de stat existente. Opunând ideologiei înaintate a democratilor-revolutionari – filosofia suferinței, Dostoievski propovăduiește izbăvirea morală pe calea smereniei, a supunerii și po-căinții.

Totuși în operele scrise imediat după întoarcerea din Siberia (1859) protestul față de regimul burghezo-moșieresc, dezvăluirea aspectelor monstruoase ale vieții sociale contemporane lui, demascarea liberalismului și marea compasiune pentru suferințele celor „umiliți și obidiți” domină tendințele de interpretare mistică a fenomenelor din realitatea obiectivă. „Însemnări din casa morții”, romanul „Umiliți și obidiți”, „Satul Stepancikovo”, „Visul unchiului” (1861-1862), au în mare măsură rezonanțe, comune cu operele care au marcat începutul pozitiv în creația lui Dostoievski („Oameni sărmani”. Netocika Nezvanova”, „O inimă slabă” și altele). Ele sunt un țel de variații pe tema „omului mic” strivit de contradicțiile capitalismului ascendent, care-l sfîștau dealtfel și pe autorul însuși. Acestei perioade îi corespunde activitatea ca redactor la revistele cu profil reaționalar „Epoha” și „Vremea” pe care le editează împreună cu fratele său. Urmează apoi marile romane: „Crimă și pedeapsă”, (1866), „Idiotul” (scris în 1868 în timpul șederii în străinătate), „Frații Karamazov” (1879-80).

Concepția pe de-a-ntregul vicioasă, antiprogresistă, care stă la baza lucrărilor: „Posedații” (1871-72), „Adolescentul” (1879), „Însemnări din ilegalitate” și „Jurnalul unui scriitor”, pe care-l scrie până la sfârșitul vieții (1881), coincide cu activitatea de redactor începând (din 1871) la revista reaționii oficiale „Grajdani” („Cetățeanul”), când stabilește legături strânse cu faimosul ober-procuror al sinodului, obscurantistul Pobedonostev.

În aceste opere, tendințele subiectiviste, izvorâte din teama de revoluție, contrazic și subordonă datele observației critice, obiective, ducându-l pe scriitor la concluzii false, la atacuri furibunde împotriva luptătorilor revolutionari, la caricaturizarea acțiunii și ideilor lor.

După criza spirituală prin care trece Dostoievski, redarea veridică a realității în aspectele ei esențiale este treptat-treptat înlocuită prin căutarea aproape bolnăvicioasă a unor cazuri patologice (Alioșa din, Umiliți și obidiți”, Mășkin din „Idiotul”, Smerdia-kov și cei trei frați Karamazov). Această înclinare a scriitorului dezvăluie, cum spune Gorki, „o frică organică în fața străfundurilor tenebroase ale propriului său suflet”.

Înlănțuirea de crime și procese de conștiință care duc la pocăință, din romanele „Crimă și pedeapsă” și „Frații Karamazov”, vădesc tendința scriitorului de adezlega contradicțiile existente în viața societății ruse din acea vreme. Până la urmă însuși autorul condamna individualismul lui Raskolnikov („Crimă și pedeapsă”), care ucide o bătrână cămătăreasă și pe sora ei, pentru a afirma dreptul omului cu o personalitate puternică de a face orice, chiar și o crimă. Dar locul protestului împotriva lumii capitaliste cu morala ei de fieră –

lume întruchipată în afaceristul Lujin sau negustorul Vahruşin – îl va lăua predica, smerenie și a „purificării” sufletului, profesată de Sonia Marmeladova.

Ignorând legile obiective de dezvoltare a societății, scriitorul încerca să explice geneza acestor complicate și morbide procese ca fiind exclusiv procese de conștiință desprinse de factorul social, provocate de ciocnirea inexorabilă a două elemente care, chipurile, conviețuiesc în mod armonios în om: binele și răul, divinul și demonicul. Iată de ce Mițea din „Frații Karamazov” spune despre sine: „Deși canalie, sunt un om cinstit”, iar Grușenka îi mărturisește: „Știu bine; cu toate că ești o bestie, ai un suflet nobil și generos”. În acest sens, romanele scrise după întoarcerea din ocnă nu gravitează în jurul fenomenelor tipice pentru realitatea rusă din acea vreme, cel puțin în ceea ce privește cazurile patologice din opera sa.

Respingând aberațiile mistice pe care se sprijină soluțiile propuse de Dostoievski și combatându-le cu toată intransigența, nu putem totuși contesta sensul demascator viguros al criticii lui sociale. Dostoievski a creat tablouri impresionante prin forța de zugrăvire artistică cu adevărat genială a unor aspecte din realitatea acelei vremi: mizeria care generează bolile și prostituția, condițiile degradante în care trăiesc cei lipsiți de drepturi, victime ale „stăpânilor vieții”, oameni cu psihologia viciată din pricina relațiilor inumane ce domnesc în societatea bazată pe exploatare – toate acestea sunt pagini de neuitat din opera lui Dostoievski. Asupra lor critica burgheză a păstrat o tacere explicabilă – era un aspru rechizitoriu împotriva lumii capitaliste: înfierarea viciilor și fărădelegilor ei. Dar cititorul, oprindu-se asupra acestor aspecte din romanele „Umiliți și obidiți”, „Crimă și pedeapsă” sau „Frații Karamazov”, cunoscând neînchipuita, crunta mizerie în care se zbăteau atleia făpturi neajutorate, cu demnitatea călcată în picioare, ajunse în ultimul grad de decădere, se va cutremura de monstruozitatea relațiilor dintre oameni zugrăvite de scriitor. El nu va accepta soluțiile lui Dostoievski, deoarece au la bază grave confuzii și contradicții ideologice. Critica societății capitaliste la Dostoievski are limite care de multe ori o umbresc, o atenueză, tocmai pentru faptul că scriitorul nu dezvăluie rădăcinile răului social, pentru că, în ultima analiză, propovă-duiește împăcarea între cei bogăți și cei săraci, pentru că această critică se face de pe pozițiile acelei grupe sociale căreia nu-i aparține viitorul. O asemenea critică cu soluții de împăciuire, deși nu era în stare să înțeleagă mersul istoriei contemporane... Nimereea uneori burghezia drept în inimă prin verdictul său amar, spiritual și distrugător.”¹)

Dacă n-ar fi decât acesta meritul lui Dostoievski și încă – fără a-i justifica balastul de idei în esență reacționare, acea latură psihologistă, care se sprijină pe teoria dualității omului cu înclinația spre bezna păcatelor, pe soluția „purificării” prin smerenie și supunere – și încă putem spune că opera lui aruncă o lumină necruțătoare asupra dedesubturilor lumii capitaliste.

Tocmai latura pozitivă a scriitorului-realistic Dostoievski, afirmată încă de la începutul activității literare, oferă posibilitatea unei revalorificări a creației sale.

În lumina acestor considerente, romanul „Oameni sărmani” poate fi socotit drept criteriu principal și punct de plecare pentru aprecierea moștenirii literare a scriitorului, atât de discutată și răstălmăcită timp de un veac și mai bine.

Un loc cu totul aparte în creația lui Dostoievski îl ocupă romanul „Oameni sărmani”. Cu de vîguros se anunță talentul de mare realist al lui Dostoievski, ne stau mărturie următoarele cuvinte ale lui Bielinski ') Marx-Engels: „Manifestul Partidului Comunist” Ed. P. M. R. ediția a IV-a, pag. 60-61.

Adresate autorului. „Oare dumneata îți dai seama ce ai scris? Numai datorită intuiției de artist ai putut să faci o asemenea zugrăvire. Mă întreb dacă ai gîndit conștient acel groaznic adevăr pe care ni l-ai dezvăluit. Este cu neputință ca la douăzeci de ani să fi îr夫teles totul... Îți dai seama că acest biet funcționar s-a brutizat într-âșa hal în slujba lui, s-a măcinat într-atât incit, din pricina stării de umilință, nu mai îndrăznește să se considere nefericit? Mai mult decât ai îta, el socotea drept libercugelare până și cea mai slabă încercare de a-și manifesta nemultumirea... E ceva groaznic! E o tragedie! Ai atins însăși miezul lucrurilor, ai arătat esențialul”.

Prin adâncă lui umanitate, prin critica socială necruțătoare, romanul confirmă pe deplin mărturia lui Dostoievski, talcul cuvintelor sale cu privire la tradiția gogoliană în dezvoltarea realismului critic rus: «Noi toți am ieșit din „Mantaua” lui Gogol.»

Marea valoare a primei opere scrisă de Dostoievski stă tocmai în aceea că scriitorul a zugrăvit adânc și veridic situația omului oropsit, lipsit de drepturi în Rusia burghezo-moșierească, dezvăluind rădăcinile răului social care generează indivizi cu asemenea conștiință deformată, bolnavicioasă.

Acest fenomen tipic pentru vremea aceea a căpătat o largă generalizare în romanul „Oameni sărmani”. Slăbiciunea de caracter, lipsa de voință, supunerea în fața sorții, atitudinea de ploconire față de șefii ierarhici, împăcarea cu situația mizeră de rob – deși sunt trăsături esențiale, nu sunt singurele care îl caracterizează pe Makar Devușkin. El este animat de cele mai nobile, generoase și umane sentimente față de Varvara Dobroșelova – Tânără fată bolnavă și neajutorată, tot atât de oropsită ca și el. Capacitatea de sacrificiu a acestui om decăzut materialicește este uimitoare. În numele acestui sacrificiu plin de umanitate, Devușkin izbutește chiar să înăbușe marea lui pasiune pentru Varvara.

Acest mic funcționar umilit, cu personalitatea strivită, lipsit de orice perspectivă în viitor, cugetă la demnitatea lui de om, la problema dreptății sociale, a legalității între oameni: „Celor bogăți nu le place când săracii se plâng cu voce tare de soarta lor nenorocită; îi supără, cică, îi plăcătesc, fiindcă sărăcia, cică, e totdeauna plăcitoasă. Le-or fi tulburând somnul gemetele celor flămânzi”.

Conștient de situația lui de om sărman și oropsit, el exclamă cu amărăciune: „Acum însă m-a cuprins o tristețe atât de amară, că am început să mă înduioșez singur de gândurile mele; și cu toate că știu, măicuță, că nu fac

nimic cu înduioșarea, totuși într-un fel, îmi dau oarecum dreptate. Într-adevăr draga mea, adeseori mă înjosesc singur, spun că nu fac două parale și mă socotesc mai prejos de oricine. Dacă ar fi să le tălmăcesc mai înflorat, aş spune că toate astea se în-tâmplă pentru că cei din jur m-au băgat în sperie și m-au prigonit.”

Romanul, scris sub formă de corespondență între cei doi eroi, ridică vălul ce acoperea existența mizeră a zeci și sute de mii de asemenea Devușkini. Cu o forță de pătrundere și de generalizare proprie unui mare scriitor realist, Dostoievski crează o întreagă galerie de tipuri – reprezentanți ai acestei lumi văduvite de bucurii, victime ale unei nedrepte întocmiri sociale. Ti vedem aevea cuibăriți în niște „vizuine” întunecoase și murdare, în care își duc existența lor anonimă. „Orice om își are soarta lui, hărăzită de dumnezeu”, spune Devușkin și el se împacă cu a lui „că doar nu-i os de conte!” Și totuși contrastele izbitoare ale orașului, huzurul celor privilegiați îi trezește protestul: „De ce se întâmplă așa pe lume, că un om bun trăiește în sărăcie, iar peste altul dă norocul fără să-l caute?” Ghidul acesta îl sperie, îl îngrozește: „Știu, știu, măicuță, că nu-i bine să mă gândesc la toate astea, că asta înseamnă să ții un liber cugetător; totuși, dacă vorbim deschis și după dreptate, pentru ce unuia, încă de pe când e în pântecele mamei, soarta cea nedreaptă îi prevêtește norocul, iar calea altuia în viață trece prin orfelinat”. În marea lui simplitate de om cinstit, el vorbește despre „virtute civică” și cu toată demnitatea e mândru că are „o bucătă de pline”, „câștigată cu trudă, în lege”, pe care o mă-nâncă „în toată cinstea”.

Autorul folosește cu o inegalabilă măeslrie genul epistolar pentru a sugera relațiile dintre oameni din diferite pături sociale. În contururi la fel de reliefate apar, cu toate trăsăturile lor tipice, personaje în aparență episodice ca: Annu Feodorovna, femeie fără scrupule care-și clădește bunăstarea pe nenorocirea altora, sau „domnul Bâkov” care-și cumpără nevastă pentru moșie, îmbuibându-se din necuratele lui afaceri negustorești.

Astfel, pe canavaua unui schimb de scrisori de nuanță sentimentală între doi năpăstuiți, se dezvăluie drama sufletească a unei întregi categorii de oameni, striviti de contradicțiile onnduirii bazate pe o cumplită exploatare și nesocotire a demnității umane. Sunt ființe cu sufletul sensibil la tot cei frumosi. Deși e „om fără carte”, Devușkin gustă și apreciază o operă literară care răspunde necesităților lui spirituale. „Mantaua” lui Gogol îi provoacă o revoltă legitimă: „La ce bun să scrii toate acestea? Cui îi folosește?... De ce să scrie despre altul că nu se-ajunge cu banii în-tr-atât că nici ceai nu bea?... Toate alea sunt date în vileag, se tipăresc, se citesc, se iau în râs, se judecă!” Makar Devușkin se recunoaște în Akakie Akakievici Beşmacikin din „Mantaua” și suferă în decența lui de om sărac, apăsat de nevoi.

Dostoievski ridică aici problema sensului literaturii realiste de a reda, printr-o largă generalizare, esența însăși a fenomenelor din viață. Despre „Căpitanul de poștă” de Pușkin, Devușkin spune: „Nu, zău, citește-o dumneata: parcă-i viața însăși/Parcă trăiește! Am văzut și eu toate astea în jurul meu”. În

realitatea de atunci erau nenumărați Samsoni Vârini. Și slujbașul acela nenorocit, împovărat și pe nedrept prigonit de autorități, căruia îi moare copilul de mizerie în situația lui fără ieșire, e și el un Vârin: „Atâtă doar că se numește altfel: Gorșkov” – cugetă Devușkin pe marginea povestirii lui Pușkin.

Scena cu copilul-cersetor, soarta tragică a bătrânu-lui Pokrovski și a Tânărului student, fiul său, completează tabloul sumbru al vieții celor sărmani și oropsiți. Mai târziu, Dobroliubov, în articolul „Oameni striviți”, va sublinia profunda semnificație socială a acestor tipuri de oameni lipsiți de glasul protestului, care însă prin însăși existența lor cheamă societatea la răspundere, îndemnând în mod indirect la luptă activă împotriva putredei întocmiri feudalo-capitaliste.

Scriitorul a urât cu toată puterea sufletului său capitalismul cu nelipsitul alai de racile și contradicții, iar paginile demascatoare contrazic chiar și eşafodajul ideologic al multor dintre operele sale, condamnând parcă indirect resemnarea de esență mistică și pesimismul social de care sunt stăpânește atâtea personaje morbide create de Dostoievski.

Citându-l alături de Lev Tolstoi, atunci când vorbește despre „cele două genii mondale”, Maxim Gorki s-a gândit de bunăseamă la aspectele pozitive de mare forță artistică realistă din opera lui Dostoievski care continuă tradiția gogoliană, inițiată în „Oameni sărmani”. De aceea moștenirea literară a acestui scriitor trebuie studiată atent, sub un unghi critic, ca orice fenomen complicat și contradictoriu, din care, situându-ne pe pozițiile înaintate ale esteticii marxist-leniniste, vom ști să alegem „griul de neghină”, să repudiem și să combatem teoria dușmănoasă a smereniei și a împăcării între clase, apreciind just tot ce este valabil din această moștenire, lot ce poate fi integrat în patrimoniul artei realiste.

TAMARA GANE

„Ce ți-e și cu povestitorii ăștia! În loc să scrie lucruri folositoare, plăcute, liniștitore, se apucă să dea în vileag toate dedesubturile vieții/... Eu unul i-aș opri să mai scrie! Treabă-i asta? Citești și... Fără să vrei, te fură gândurile și de aici nici nu știi când îți intră în cap te miri ce bazaconii! Nu zău, eu i-aș opri să mai scrie! Uite-așa, foarte frumos, i-aș opri cu desăvârșire și pace bună!”

Prinț V. F. OdoievskH)

Neprețuita mea Varvara Alexeevna!

Aprilie 8

Ieri acn fost fericit, nespus de fericit, peste măsură de fericit! Măcar o dată în viață mi-ai dat ascultare, îndărătnico! Mă trezesc eu pe la opt seara (știi și dumneata, măicuță, meteahna mea: îmi place să trag un pui de somn câte-un ceas-două. După birou), scot luminarea, pregătesc hârtia, îmi ascut pana și, deodată, ridic întâmplător ochii și...

— Crede-mă – inima începe să-mi bată, mai-mai să-mi sară din piept! Vră să zică ai înțeles totuși dorința mea, dorul inimii mele! Colțisorul perdelei de la fereastra matale era îndoit și prinț de ghiveciul cu balsamine, taman cum te-am făcut eu atunci să înțelegi; și numaidecât mi s-a părut că-ți văd o clipă

chipul la fereastră, mi s-a părut că și dumneata te uiți la mine din colțisorul dumitale și că te gândești la mine cum mă gândesc și eu la dumneata și cât mi-a părut de rău, suflețelul meu, că nu ți-am putut zări bine chipul drăgălaș! Pe vremuri vedeam și eu de ') Print V. F. Odoievski – nuvelist satiric moralist (1804- 1869), a biciuit moravurile corupte ale vârfurilor societății din secolul XIX. (N. trad.) minune, draga mea. Băftrânețe, haine grele, sufletul meu! Acum nu știu cum se face că toate-mi joacă pe dinaintea ochilor; dacă lucirez nițelus seara, dacă scriu te miri ce acolo, dimineața mi-s ochii roșii și lăcrimează de mi-e și rușine față de străini! Cum-ne-cum, dar în închipuirea mea tot ți-am văzut zâm-betul luminos, îngerașul meu, zâmbetul dumitale bland și dulce și inima mea a încercat același sim-țământ ca atunci când te-am sărutat, Varenka. Mai ții minte oare? Mi s-a părut chiar, suflețelul meu, că m-ai amenințat; cu degetul. Așa să fie, fetiță neastâmpărată? Să-mi scrii neapărat despre toate astea și cât mai pe larg, în scrisoarea dumitale.

Ei, dar ce zici ce bine ne-am gândit la istorioara asta cu perdeluța, Varenka? Drăguț de tot, nu-i aşa? Fie că lucirez, fie că mă culc ori mă deștept din somn, știu că și dumneata te gândești la mine, că nu m-ai uitat și că ești sănătoasă și plină de voie bună. De cobori perdeluța, asta înseamnă: „Cu bine, Makar Alexeevici, e vreme să te culci acum!”. Iar de o ridici, asta înseamnă: „Bună dimineața, Makar Alexeevici, cum ai dormit?” Sau: „Cum o duci cu sănătatea, Makair Alexeevici? Cât despire mine, eu sunt bine-sănătoasă, mulțumesc lui Dumnezeu!” Vezi și dumneata, suflețelul meu, cât de bine e ticluit totul! Nu ne trebuie nici scrisori! Grozav, nu-i aşa? Dair cine a scornit-o? Eu! Ce zici, ce dibaci sunt în de-alde astea, Varvara Alexeevna?

Iți aduc la cunoștință, măicuță dragă, Varvara Alexeevna, că am dormit tun în noaptea asta, împotriva tuturor așteptărilor, ceea ce m-a bucurat nespus; pentru că de obicei, când te muți în casă nouă, nu prea dormi. Parcă nu te simți la largul tău! Azi dimineață m-am deșteptat voinic, sănătos, șoim, nu altceva, de ți-era mai mare dragul! Și ce dimineață frumoasă e azi, măicuță! Am deschis fereastra: soarele strălucește, păsărelele ciripesc, aerul e plin de miresmele primăverii, toată natura s-a înviorat – și bineînțeles că și celelalte sunt și ele cum trebuie. Într-un cuvânt – ale primăverii valuri! Eu am stat și am și visat azi, cât se poate de frumos și visările mele au fost toate despire dumneata, Varenka. Te-am asemuit cu o păsăruică a cerului, creată întru mângâierea oamenilor și înfrumusețarea firii. Și îndată m-am gândit că noi, oamenii, care trăim în zbucium și deșertăciuni, Varenka, ar trebui să invidiem fericirea nevinovată și lipsită de griji a păsărilor cerului și... Altele de felul acesta, adică vreau să zic că făceam asemuiri de-astea, mai pe departe. Mai am și-o cărticică, Varenka, în care lucrurile de soiul acesta sunt descrise cu multe amănunte și pe lairg. Toate astea ți le spun, măicuță, ca să vezi că sunt vise și vise pe lume. Acum, că-i primăvară și gândurile noastre-s plăcute, vii, bogate-n născociri și visările-* pline de duioșie – într-un cuvânt, toate le vezi în lumină trandafirie – m-am și apucat să ți le scriu; de altfel, drept să spun, le-am luat din carte! Acolo, scriitorul își dezvăluie și el aceeași dorință și scrie în versuri:

De ce nu-s pasăre, o pasăre de pradă...

Și aşa mai departe. Mai sunt acolo și alte gânduri, fel de fel, nenumărate, dar să le lăsăm în plata Domnului. Spune-mi, mai bine, unde mi-ai fost dimineața, Varvara Alexeevna? Eu încă nu mă pregăteam să mă duc la slujbă, când dumneata, ca o adevărată păsăruică a primăverii, ți-ai și luat zborul din odăită și ai trecut prin ograda, plină de voie bună. Iți închipui, cred, ce voios m-am simțit eu privindu-te! Ei, Varenka, Varenka! Nu mai fii tristă! Lacrimile nu ajută la nimic! Asta o știu din cele îndurate de mine, măicuță dragă. Acum te-ai liniștit doar și cu sănătatea parcă stai mai bine. Dar cu Fedora cum te-mpaei? Ce femeie bună e! Să-mi scrii neapărat, Varenka dragă, cum o duci dumneata cu dânsa și dacă ești mulțumită de toate?! Că Fedorei, știi... Îi cam place să bombăne; dar matale să n-o bagi în seamă, Varenka. Las-o-n voia ei, că la suflet e tare bună!

Ți-am mai scris, Varenka, despre Tereza noastră de aici, care-i și ea o femeie bună și de nădejde. De-ai ști ce griji mi-am făcut din pricina scrisorilor noastre! Cum o să ni le trimitem?

— Îmi ziceam eu. Și uite că ibunul Dumnezeu mi-a scos-o în cale – spre norocul nostru – pe Tereza, caire-i bună, blândă și tăcută. Dar proprietăreasa noastră e o femeie fără inimă, altfel nici nu pot să-i spun! O freacă toată ziua de-i scoate sufletul, nu alta!

Vai, în ce vizuină am nimerit, Varvara Alexeevna! Halal casă! Înainte vreme trăiam atât de singuratic, știi și dumneata: liniște și pace! O muscă de se-n-tâmpla să treacă în zbor și pe aceea o auzeam. Pe când aici: gălăgie, ceartă, scandal! Stai, că nici nu ți-am spus încă de casă, cum sunt rânduite toate. Închipue-ți o tindă lungă, întunecoasă de tot și mur-dairă. Pe dreapta ei, e un perete fără nici o ușă, iar pe stânga, numai uși, uși și iar uși, ca la un han și aşa până în fund. Iar oamenii vin aici și închiriază odăi, tot ca la han; locuințele sunt alcătuite dintr-o singură cămăruță, în care stau oîte doi și uneori câte trei înși. Cât despire buna rânduială – nici să nu mă-ntrebi: o adevărată corabie a lui Noe. Oamenii, dealtfel, par a fi cumsecade: cu carte, învățați! E aici un slujbaș (are ceva, pe undeva, cu literatura) se vede că-i tobă de carte! Vorbește de Homer și de Brambeus' și de alți mânuitori de pană; dar de câte nu-ți vorbește! E deștept – foc. Mai stau aici doi ofițeri care joacă cărți toată ziua, apoi un aspirant, un profesor englez. Așteaptă puțin, măicuță, că o să te fac eu să râzi: o să-ți descriu în scrisoarea viitoare într-un fel „satiric”, adică aşa cum e fiecare, cu toate amănuntele. Gazda noastră e o bătrână tare puțintică la trup și murdară; umblă cât îi ziulica de mare în papuci și halat și o ocărăște pe Tereza. Eu locuiesc în bucătărie; sau nu, dacă e să vorbim mai pe dreptate, uite cum: lingă bucătărie mai e o odaie (trebuie să-ți spun că bucătăria ') Brambeus – pseudonimul lui Senkovski, gazetar și critic din secolul al XIX-lea (N. trad.) noastră e curată, luminoasă, adică foarte bună); cămăruța ce-i drept nu pirea e mare: un colțisor mai degrabă, sau – mai bine zis – cum bucătăria e mare și are trei ferestre, am și eu un perete despărțitor de-a lungul zidului celui scurt și uite-așa se face încă o odăită, pe lângă toate celealte; dar

am loc de ajuns și mă simt la largul meu și fereastră am și altele – într-un cuvânt toate sunt cum nu se poate mai bine. Așa e colțisorul meu! Să nu-ți închipui cumva, măicuță, că aici e ceva la mijloc și că cele ce ți-am spus au un înțeles tainic. Adică, uite, frate, stă în bucătărie! Eu, ce e drept, chiar că stau în acea încăpere, după o despărțitură, dar ce-i cu asta? Sunt departe de toți ceilalți, și-mi văd liniștit și cum pot de-ale mele. Mi-am pus aici un pat, un scrin, două scaune, o icoană în perete... Sunt pe lumea1 asta și case mai bune, nu zic ba, sunt poate unele chiar cu mult mai bune, dar lucrul cel mai de seamă e să te simți bine în ele, și, crede-mă numai pentru asta m-am mutat aici – pentru nimic altceva! Fereastra dumitale e în față, de cealaltă parte a curții, iar cuirticica e îngustă și, când te zăresc vineori măcar și în treacăt, mi se-nseninează sufletul, amantul de mine; și-apoi e și mai ieftină decât altele. Dintre toate odăile de aici, cea mai de pe urmă costă 35 de ruble de hârtie, cu mâncare cu tot. Dar pentru mine e prea scump. Cât despre locuința mea, ea mă costă 7 ruble de hârtie, iar masa 5 ruble de argint¹) – în total 24 de ruble și jumătate de hârtie. Altădată plăteam 30 de ruble, însă mă lipseam de multe: ceaiul, de pildă, nu-l beam chiar în fiecare zi. Acum îmi rămâne și de ceai și de zahăr. Pentru că știi, Varenka mea dragă, mi-e... Cum să spun?... Rușine, să nu beau ceai; chiriașii ceilalți se vede că nu prea sunt la strâmtuire și de aceea mi-e rușine. Din pricina străinilor îl beau și eu, Varenka, de ochii lor, de dragul bunelor maniere. Dacă ar fi după mine, mi-e totuna; eu mă mul- ¹) Prin anii 1840-1850, o rublă de argint făcea 3 ruble și 50 copeici în bani de hârtie (asignate); aşadar, 5 ruble făceau 17 ruble și 50 copeici în bani de hârtie. (N. trad.) mm țumesc cu puțin. Mai adaugă la asta ceva bani de buzunar – cât de cât tot îți trebuie – apoi o pe-ireohe de cizme, fie ele cât de proaste, haine... de unde să mai și rămână? Iaca toată leafa mea. Nu cărtesc, sunt mulțumit cu cât am. Îmi ajunge. De câțiva ani îmi ajunge leafa. Unde mai pui și gratifieațiile care pică din când în când. și acum, rămâi cu bine, înge-rașule! Ți-am cumpărat două ghivece cu balsamine și o mușcată – costă o nimică toată. Iți place poate și rezeda? Am văzut că aveau. Să-mi sorii neapărat, dar să-mi sării cât se poate de amănunțit. Să nu care cumva să-ți faci gânduri sau griji pentru mine, că am închiriat o astfel de odaie. Eu mă simt bine aici și numai asta m-a făcut s-o iau. Să știi, măicuță, că eu s-trâng ceva bănuți: îi pun de o parte, aşa că nu duc lipsă de bani. Nu te uita, măicuță, că mă țiu atât de mic de-ți pare că și o muscă poate să-mi facă un rău dacă mă atinge cu aripa. Da' de unde! Eu îmi cunosc interesul și am o fire cum îi sade mai bine unui om cu suflet neșovăielnic și fără prihană. Rămâi dair cu bine, îngerașul meu! M-am întins cu scrisoarea mea aproape pe două foi și trebuie de mult să plec la slujbă. Iți sărut degetelele, măicuță dragă și rămân al dumitale prea supus servitor și prea credincios prieten, Makar Devușkin.

P. S. Un lucru te rog: răspunde-mi, îngerașule, cât se poate mai pe Larg. Iți trimitem, Varenka, odată cu aceasta, un funt de bomboane; mănâncă-ie sănătoasă, nu te supăra pentru darul meu și – pentru numele lui Dumnezeu – nu mai fi îngrijorată din pricina mea. și acum, rămâi cu bine, măicuță.

Aprilie 8 Mult stimate Makar Alexeevici!

Să știi că până la urmă o să mă supăr rău de tot pe dumneata. Iți dau cuvântul, bunul meu Makar Alexeevici, că-mi vine greu să primesc darurile dumitale. Știu eu bine ce te costă aceste dăruiri, pentru care te lipsești până și de lucrurile cele mai trebuincioase. De câte ori trebuie să-ți spun că n-am nevoie de nimic, dar de nimic – înțelegi?

— Și că eu nu sunt în stare să te răsplătesc nici pentru acele binefaceri cu care m-ai copleșit până acum. La ce bun ghivecele cu flori? De balsamine nu zic – treacă-meargă; dar mușcata – pentru ce? E de ajuns să scap o singură vorbă pe negândite, cum a fost de pildă cu mușcata asta, că dumneata te și repezi să cumperi; spune drept, e scumpă, nu? Dar ce flori minunate are! Parcă ar fi niște cruciulițe roșii ca focul. Unde ai găsit o mușcată atât de frumoasă? Am așezat-o pe geam, drept în mijloc, unde se vede mai bine; jos pe podea, am să pun o bancă, iar pe bancă alte ghivece; așteaptă numai să mă îmbogățesc și eu un pic! Fedoira nu mai poate de bucurie: în cămăruța noastră e ca în rai – curat, multă lumină! Dar bomboanele pentru ce mi le-ai trimis? Și, orede-mă: decum ți-am citit scrisoarea, am ghicit pe loc că e ceva la dumneata care nu merge... Raiul, primăvara, miresmele, ciripitul păsărelelor... Ce-o fi asta, mi-am zis eu, oare nu sunt și niscaiva versuri? Drept să spun, numai versurile mai lipseau în scrisoarea dumitale, Makar Alexeevici. Văd că ai de toate în ea: și simțiri gingășe și visări trandafirii! Gât despre perdea – nici prin minte nu mi-a trecut! Se vede că s-a agățat întâmplător când am mutat ghivecele. Așa, vezi? Ca să te pedepsesc!

Ah, Makar Alexeevici! Orice-ai spune, oricât ai sta să-mi însări căștigurile dumitale, ca să mă minți și să-mi arăți că le cheltuiesti numai pentru dumneata, să știi că mie nu poți să-mi ascunzi și să-mi tăinu-iești nimic. E impedit că te lipsești pentru mine până și de lucrurile cele mai trebuincioase. Uite, de pildă, ce te-a făcut să închiriezi o astfel de locuință? Acolo n-ai liniște, toată lumea te supără, nici loc n-ai și nici nu te simți la largul dumitale. Doar știu că-ți place să fii singur, pe când aici, cine vrei și cine nu vrei e în jurul dumitale! Judecind după leafa pe care o primești, ai fi putut trăi mult mai bine. Fedora zice că înainte vreme stăteai neasemuit mai bine ca acum. Se poate oare să îi trăit toată viața de unul singur, în lipsuri, fără bucurii, fără un eu-vânt bun de mângâiere, mereu în câte o cămăruță pe la străini? De-ai ști ce rău îmi pare pentru dumneata, bunul meu prieten! Oruță-ți măcar sănătatea! Îmi spui, de pildă, Makar Alexeevici, că-ți slăbește vedeirea. Vezi de nu mai scrie la lumina luminării; pentru ce s-o faci? Îmi închipui că și fără asta, mai marii dumitale știu cătă tragere de inimă ai pentru slujbă!

Încă o dată te rog din tot sufletul să nu mai cheltuiesti atâția bani pentru mine. Știu că ții la mine, dar mai știu că nu ești bogat... Și eu m-am scusat azi plină de voioșie. Mă simțeam atât de bine! Fe-dara trebăluia de multă vreme. Știi că mi-a găsit și mie de luaru! Îmi pare atât de bine! Am ieșit doar ca să cumpăr ceva mătase și m-am apucat numai de cusut. Toată dimineața mi-

am simțit sufletul ușor și am fost nespus de veselă! Acum însă m-au năpădit iar gândurile negre și urâtul. Îmi simt inima istovită de atâtă jale.

Doamne, ce-o să mai fie cu mine de aci înainte, care mi-o fi -soarta? Greu îmi vine, mai ales că nu știu nimic, că n-am nici un viitor, că nu pot nici măcar să-mi închipui ce o să mi se-ntâmpă. La trecutul meu mi-e și frică să privesc. E atât de jalnic, că mi se rupe inima numai gândindu-mă la el. Toată viața n-o să contenesc să mă plâng de oamenii haini care m-au nenorocit.

Amurgește. E vremea să mă apuc de lucru. Aș fi vrut să-ți scriu multe, dar n-am vreme; trebuie să isprăvesc repede lucrul și dau zor. Fără îndoială că scrisorile sunt un luaru bun: parcă țin și ele un pic de urât. Totuși, de ce nu vrei să treci într-o zi pe la noi? De ce, oare, Makar Alexeevici? Acum suntem la doi pași de dumneata și știu că uneori tot ai timp liber. Te rog să vii neapărat. Am văzut-o pe Tereza dumitale: părea atât de bolnavă! Ce milă mi-a fost de ea;! L-am dat douăzeci de copeici. Da, era teat pe-aci să uit: scrie-mi neapărat totul și cât se poate mai pe larg despre viața pe care o duci. Ce fel de oameni sunt în jurul dumitale? Te înțelegi bine cu ei? Tare aș vrea să știu toate astea! Vezi dară să nii le scrii negreșit. Astăzi o să ridic cu bună știință colțul perdelei. Da' să te culci mai devreme! Aseară am văzut până la miezul nopții lumină în odaia dumitale. Si acum, cu bine! Iar m-a cuprins urâtul și plăcerea și tristețea! Ce să-i faci? Se vede că aşa a fost să fie ziua de azi! Rămâi cu bine.

A dumitale Varvara Dobroșelova.

Prea onorată Varvara Alexeevna!

Aprilie 8.

Ai dreptate, măicuță, ai dreptate, draga mea! Se vede că aşa a fost să fie ziua de azi pentru amărâtul de mine: o zi tristă! Da! Ți-ai cam râs de mine, bătrânul, Varvara Alexeevna! De-altfel, vâna-i a mea. Numai a mea și în toate. Nu trebuia, la anii mei și cu un singur smoc de păr în cap, să mă gândesc la „amoruri” și „echivocuri”... Si încă aș vrea să spun, măicuță, că tare-i ciudat omul uneori, tare-ciudat. Of, maică tefântă, ce-i mai trece uneori prin minte să spună! Dar ce iese din toate astea? Ce se-alege? Nu se-alege chiar nimic și iese o aiureală, să te ferească Dumnezeu! Eu, măicuță, nu mă supăr, dar mi-e ciudă când îmi amintesc de toate astea, mi-e ciudă că ți-am scris atât de înflorat și atât de prostește. Până și la birou m-am dus astăzi înfoiat și împăunat, atât îmi era inima plină de lumină! Iar sufletul mi-l simteam în sărbătoare și eram vesel. M-am apucat cu toată sârghiuța de hârtiile mele... Dar ce-a ieșit de. Aici? Abia mai târziu, când mi-am mai venit în fire, toate mi-au părut iar cenușii și întunecate ca de obicei. Aceleași pete de cerneală, aceleași mese cu hârtii pe ele și... Eu... Tot același ca înainte! Cum am fost, întocmai aşa am rămas.

Ista.

Atunci la ce bun să încalc Pegasul? Si din c mi-au venit toate astea? Că a zâmbit soarele prin tre nori și cerul s-a făcut albastru? Oare -numai d asta? Ș-apoi despire ce mirosme poate fi vorba, când în curtea noastră, pe sub greamuri, se întâmplă să fi de toate! Se vede că mi s-a năzărit numai din pros-

tie. Ca să vezi cum poate să se încurce uneori omu întir-atâta în simțăminte lui, încât flecărește te mir ce năzbâtii! Asta se-ntâmplă numai și numai când a o inimă prea fierbinte, prostește de fierbinte! Când a fost să mă întorc acasă, m-am mers, ci m-am târât și deodată, din senin, colac peste pupăză, m-a apucat durerea de cap (m-o fi tras curentul pe la spate cine știe?). De bucuros ce-am fost că-a venit primăvara, am ieșit, prostul de mine, cu mantaua subțire și în ceea ce privește simțirile mele, te-ai înșelat, măicuță! Mi-ai răstălmăcit în alt chip 'mărturisirile! Ceea ce m-a însuflețit, Varvara Alexeevna, a fosi o dragoste de părinte, numai și numai o dragoste curată de părinte, pentru că am luat pe lângă dumneata, orfană obidită de soartă, locul tăicuțului dumitale. Îți-o spun din tot sufletul meu, din toată inima, ca o rudă ce-ți sunt. ICĂ, orice-ai zice, cu toate că-ți sunt rudă cam de depaire, chiar de spița a șaptea cum s-ar spune, tot irudă se cheamă că-ți sunt – iar acum singura rudă mai apropiată – și pe deasupra îți mai sunt și ocrotitor. Pentru că acolo unde aveai dreptul să cauți ocrotire și sprijin, ai găsit numai înșelăciune și jignire. Cât despre versuri, trebuie să-ți spun, măicuță, că nu-mi sade bine acum la bătrânețe să mă îndeletnicești cu de-alde astea. Versurile sunt un fleac! Pentru ele, până își copiii din școli mănâncă azi bătaie cu vergile... Așa vezi, scumpa mea!

Și ce-mi tot scrii, Varvara Alexeevna, de viață bună, de liniște și de altele de acest fel? Să știi, măicuță, că nu-s nici mofturos, nici răsfățat de felul meu. Nicicând n-am trăit mai bine ca acum. Atunci de ce m-aș apuca tocmai la bătrânețe să fac nazuri? Sătul sunt, îmbrăcat și încălțat sunt, la ce-aș face mofturi? Că doar nu-s os de conte! Părintele meu n-a fost de neam boieresc și el cu toată familia lui la un loc n-avea nici măcar venitul pe care-l am eu. Și nici răsfățat nu sunt. Adică, dacă ar fi să vorbim deschis, vechea mea locuință era cu mult mai bună; mă simțeam mai la largul meu acolo, măicuță. Fără îndoială că și cea de acum nu e rea; chiar în unele privințe e mai veselă și – dacă virei – mai puțin plăcitoasă. Astă așa e, nu zic ba, dar tot îmi păire rău de cea veche. Noi, bătrâni, adică oamenii în vîrstă, ne obișnuim cu lucrurile vechi, parcă ar fi o parteică din noi. Căsuța ceea era mititică, știi, cu niște pereți... Ei, dacă ce să mai vorbim! Peretii erau ca toți pereții și nu de ei e vorba; dar amintirile vietii de atunci aduc cu ele atâta dar... Și vezi, ce ciudat: mi-e inima grea, cu toate că-mi amintesc de lucruri plăcute! Până și ce-a fost rău și mă înciuda uneori, acum, când mă gândesc, se curăță parcă de acel irău și se înfățișează închipuirii mele într-un fel căt se poate de atrăgător. Am trăit tihnit, liniștit, Varenka, eu și gazda mea, răposata bătrî-nică! Uite și de ea îmi amintesc acum cu tristețe. Tare bună femeie era și nu-mi lua mult pe căsuță, împletea la sfârșit pături din fel de fel de peticuțe, pe niște andrele căt toate zilele. Numai astă făcea tot timpul. Focul îl ținea pe din două și uite-așă lucram la aceeași masă. Avea o nepoțică, îi zicea Masa; mi-o amintesc când era mică de tot. Acum trebuie să fie ca de vreo treisprezece anișori. Ne-astămpărată și veselă, nevoie mare! Tot mereu ne făcea să râdem. Așa ne trăiam viața, toți trei împreună. În serile lungi de iarnă ne aşezam de obicei la masa noastră

rotundă, beam câte un ceai și ne apucam de treburile noastre. Iar bătrâna, ca să-i mai țină de urât Masei și s-o abată de la strengării, începea să povestească. Să fi auzit ce basme erau acelea! Nu numai un copil, ci și un om mare, cu scaun la cap, le-ar fi ascultat cu nesaț. Ehei! Până și eu îm; aprindeam uneori pipa și, tot ascultându-le, uitam de lucru. Iar copilașul, fetița noastră neastămpărată, cădea pe gânduri, își sprijinea în pumnisor obrazul trandafiriu, deschidea gurița drăgălașă, iar dacă basmul era de groază, se lipea strâns de tot de bătrâfiică.. Nouă ne ara tare drag s-o pirivim atunci; luminarea fumega uneoiri, afară urla viscolul turbat, zăpada se învolbura; noi însă nu vedeam și nu auzeam nimic Bine am trăit atunci, Varenka; și, uite! aşa, ne-am făcut veacul împreună, aproape douăzeci de ani. Ei, dar ce m-am întins la palavre! Dumitale poate că nici nu-ți plac lucruri de soiul acesta și nici mie nu mi-e ușor să le depără amintirea. Mai ales acum, că amurgeste. Teireza nu știi ce moșmonește pe alături; pe mine mă doare capul și parcă mă încearcă puțin și spatele, și-apoi și gândurile-mi sunt iarăși atât de ciudate de parcă ră-ăr durea și ele. Sunt trist azi, Varenka! Ce tot scrii, draga mea, să trec pe la dumneata? Ce-air spune oamenii, măicuță scumpă? Ar trebui să trec curticica, vecinii mei m-ar vedea, s-ar apuca să mă iscodească și de aici ar ieși vorbe, bârfeli; oamenii ar răstălmăci în felul lor toate acestea! Nu, îngerașule, mai bine te văd mâine la priveghere; aşa o să fie mai cuminte și mai sănătos pentru amândoi. Si să nu fii supărată pe mine, măicuță dragă, că ți-am scris o asemenea scrisoare. Am recitit-o acum și am văzut cât sunt de fără șir gân-durile mele. Eu, Varenka, sunt bătrân și nu prea am carte: în tinerețe nu m-am ținut de ea, iar acum, chiar dacă m-aș apuca de învățătură, știi că n-o să-mi intre în cap. Mărturisesc că nu-s meșter la scris și știi, măicuță, chiar fără să mi-o spună altcineva și fără să mă ia peste picior, că dacă mă apuc să aștem pe hârtie ceva mai întortochiat, scriu numai prostii. Te-aim văzut azi la fereastră, cum lăsai storul în jos. Rămâi cu bine, Dumnezeu să te ocrotească! Rămâi cu bine, Varvara Alexeevna.

Prietenul dumitale dezinteresat, ' Makar Devușkin.

P. S. Eu, draga mea, n-o să scriu acum nici o satiră despre nimeni. Am îmbătrânit, Varvara Alexeevna și nu-mi sade bine să-mi arăt colții degeaba. O să irădă și alții de mine dacă o să răd eu de ei. Știi și dumneata proverbul care spune ca „cine sapa groapa altuia... Cade singur într-însa, „

Aprilie 9. Stimate domn Makar Alexeevici!

Nu ți-ar fi rușine, bunul meu prieten și binefăcător, să te-ntristezi atâtă și să faci asemenea mofturi! E oare cu puțință să te fi supărat pe mine? O, mi se-ntâmplă într-adevăr să fac uneori oîte ceva necugetat, dar nici prin gând nu mi-a trecut că ai să-mi iezi vorbele drept o glumă usturătoare pe socoteala dumitale. Te rog să mă crezi că n-aș îndrăzni niciodată să iau în bătaie de joc vârsta sau firea dumitale. Toate astea s-au întâmplat pentru că sunt ușuratică și mai ales pentru că mi-e urât de nu mai pot, iar la plăcțiseală, ce nu face omul? Apoi mi-am închipuit că și dumneata, când mi-ai scris, aveai chef de glumă. Dar când am văzut că ești supărat pe mine, mi-a părut tare rău! Nu,

bunul meu prieten și binefăcător! Ai să greșești dacă ai să mă bănu-iești de lipsă de simțire, sau nerecunoștința. Știi să prețuiesc în inima mea tot ce ai făcut pentru mine, oorotindu-mă împotriva celor răi, care mă prigoneau și mă urau. O să mă rog veșnic pentru dumneata; și dacă ruga mea are trecere la Dumnezeu și cerul O ascultă, ai să fii fericit.

Astăzi nu mă simt de loc bine! Mă ia când cu cald, când cu frig. Fedora e foarte îngrijată din pricina mea. Faci rău că te ferești să vii La noi, Makar Alexeevici. Cui ce-i pasă? Ne cunoști și gata socoteala! Rămâi cu bine, Makar Alexeevici! Mai mult n-am ce-ți scrie acum și nici nu pot; mi-e tare rău. Te mai irag încă o dată să nu fii supărat pe mine și să fii încredințat de veșnicul respect și de prietenia cu care am cinstea să rămân cea mai credincioasă și cea mai supusă, a dumitale Varvara Dobroșelova 1 i oricând gata să te slujească.

Mult stimată Varvara Alexeevna.

Aprilie 12.

Of, măicuță, ce-i cu dumneata?! De fiecare dată îmi faci spaime de astea! Iți scriu în toate scrisa irile să te păzești, să te îinfolești, să nu ieși din casă pe timp urât, să fii cu băgare de seamă – ia. I dumneata, îngerașule, nu mă asculți! Ah, scumpa mea, parcă ai fi un copilaș, zău aşa! Ești firavă ca un firicel de iarbă, las' că știi eu! La cea mai mică adiere de vânt, te-ai și îmbolnăvit. Dacă-i aşa, trebuie. Să te păzești, să ai grija, să ocotești primejdia și să nu-ți amărăști prietenii, să nu-i faci să plângă. Iți arăți dorința, măicuță dragă, să-mi cunoști cu de-amănuntul viața și tot ce mă-nconjoară. Mă grăbesc cu placere să îți-o împlinesc, draga mea. S-o iau de la început, măicuță: aşa o să am,. Poate, mai mult sir în ceea ce scriu. Mai întâi și-ntâi, iți să-ți spun că la intrarea din față avem scări destul de arătoase; mai cu seamă cea ide zile mari e curată, luminoasă, largă, numai tuci și lemn roșu. În schimb, cea din dos... Nu mai întreba: e întorto chiată, umedă, murdară, cu treptele tocite și cu pe reții atât de slinoși, că îți se lipește mâna dacă te sprijini de ei. La fiecare oprire sunt grămadite lăzi, scaune și dulapuri stricate și peste tot atârnă căirpe vechi, iair geamurile sunt spaire; apoi, tot acolo mai vezi copai cu toate murdăriile din lume: gunoi, coji de ouă și mărunte de pește; miroase urât... Într-un cuvânt, cum e, nu e -bine!

Ti-am povestit înainte cum sunt așezate odăile; de rău, n-ar fi rău, nimic de zis, dar parcă te-năbuși în ele. Adică nu vreau să spun că miroase urât, dair aerul e cam stătut, dacă pot să-i zic aşa, cam dulceag, nu știi cum. La început nu prea-ți place, dar asta nu-i nimic: după vreo două minute te obișnuiești și nu-l mai simți; te obișnuiești cu totul, pentru că te pătrunzi și tu de acest miroș urât; îți miros și hainele și măinile, într-un cuvânt miroși tot și, uite-aşa, te-nveți. Aici la noi mor toți scatiii. Aspirantul de marină și-a cumpărat acum al cincilea; nu trăiesc, și. Pace, în aerul astă al nostru. Bucătăria e mare, încăpătoare, luminoasă. Dimineața, ce e drept, se cam umple de fum când se prăjește carne sau peștele și apoi e ud pretutindeni de apa vărsată; în schimb seara e un adevărat rai. Tot aici, în bucătărie, stau atârnate pe frânghii tot soiul de rufe vechi și, pentru că odăia mea e aproape, adică lipită de bucătărie,

mirosul acestor rufe mă cam supără. Dar nu-i nimic: omul se obișnuiește cu toate după o vreme.

Decum se crapă de ziua, Varenka, începe la noi un dute-vino nesfârșit; oamenii se scoală, umblă, bocănesc. Sunt cei care pleacă la slujbă sau cei căire se trezesc numai aşa, că vor ei. Apoi încep cu toții să bea ceai. Samovarele sunt cele mai multe ale gazdei și nu ajung: de aceea ținem rândul la ele. Cine intră peste rând, cu ceainicul lui, capătă o săpuneală pe cinste. Prima oară am pățit și eu la fel, și... Ei da' ce, să mai scriu? Cu acel prilej însă i-am cunoscut pe toți vecinii mei. Mai întâi l-am cunoscut pe aspirant; e un om tare deschis la suflet. Mi-a povestit tot: despre taică-său, despre maică-sa, despre sora lui, care ține un asesor la Tuia și despre orașul Kronstadt. Mi-a făgăduit să mă sprijine în toate și m-a poftit pe loc să iau ceaiul cu el. L-am găsit în odaia în care ai casei joacă de obicei cărți. Cei de acolo mi-au dat ceai și au vrut neapărat să joc cu ei nu știu ce joc de noroc. Poate că și-au râs de mine, poate nu, cine știe? Ei însă erau după o noapte întreagă de joc și când am intrat acolo, tot mai jucau. Pretutindeni era cretă, cărți de joc, toate învăluite într-un fum atât de gros, cămi lăcrămau ochii. Eu, bineînțeles, n-am vrut să joc și ei mi-au spus numaidecăt că fac filosofie. Mai pe urmă, nimeni n-a schimbat o vorbă cu unine în tot timpul cât am stat acolo; eu, drept să spun, am fost chiar bucuros de asta. De aci înainte nici n-o să mă mai duc pe la dânsii, că-și pierd capul la joc și alta nimic. Slujbașul acela care-i cu literatura are și el adunări seara. Dar adunările lui sunt frumoase: liniștite, nevinovate, delicate; ca la oameni subțiri.

Trebuie să-ți spun în treacăt, Varenka, de gazda noastră, că-i o femeie căt se poate de rea: o adevărată mumă a pădurii. Ai văzut-o pe Tereza! Spune și dumneata, cum arată? E slabă ca un pui pe jumătate mort și jumulit. Si apoi, în toată casa sunt numai doi oameni de serviciu: Tereza și Faldoni, ') care-i și dâosul slugă de-a piropirietăresei. O fi având el și un alt nume, nu știu; dar văd că răspunde și la acesta. E roșcovan, un finlandez sau aşa ceva, chior, cârn, grosolan la vorbă. Se ceartă toată ziua cu Tereza, mai-mai să se ia la bătaie. Într-un cuvânt, ce să spun? Nu-mi vine chiar aşa de ușor să trăiesc aici... Si nu se-ntâmplă niciodată să se culce cu toții seara, frumușel și să se liniștească! Neapărat cineva joacă pe undeva cărți, iair uneori se petrec niște lucruri de mîe și rușine să spun! Acum m-am obișnuit, oît de cât; mă mir numai că într-o Sodomă ca asta, îpot 'trăi și oameni cu familii. O astfel de familie de oameni săraci a închiriat o odaie la gazda noastră; numai că odaia lor nu e în rând cu celealte, ci în față, mai la o parte, într-un colț. Sunt oameni, tare liniștiți! Nimeni nu-i aude, nimeni nu-i vede. Stau cu toții într-o singură odaie; și-au făcut niște despărțituri acolo. El a avut nu știu ce slujbă, dar a fost dat afară acum vreo şapte ani, Dumnezeu știe pentru ce și acum e fără lucru. Numele lui de familie e Gorškov; e puțintel de stat și cu părul cărunt; umblă într-o haină atât de lustruită și atât de roasă, că și se strâng inima pirivindu-l. A mea e nouă-nouă pe lângă a lui! E firav și nenorocit, nevoie mare (îl întâlnesc uneori pe sală); genunchii și tremură, mâinile și tremură, capull și tremură... O fi bolnav, poate? Dumnezeu știe! E tare sfios, se teme de toți, se ferește de toți;

sunt și eu sfios uneori, dar ăsta întrece măsura. Familia lui e alcătuită din nevastă și trei copii. Băiatul cel mai mare seamănă leit cu taică-său și e la fel de firav. Nevasta a fost o dată femeie frumoasă – se vede și acum – dar umblă cu niște zdrențe pe ea, de ți-e mai mare mila.

‘) „Tereza și Faldoni” – roman sentimental francez, de Leo-nard. Tradus în rusește de Kacenovski, în anul 1804. (N. trad.)

Am auzit c-air fi datori la găză și dânsa nu pir ea se poartă frumos cu ei. Am mai auzit iairăși că Gorškov ăsta are neplăceri, din pricina cărora și-a pierdut și slujba... Ori că are un proces cu cineva, ori că e judecat el, ori că e cercetat pentru ceva, n-aș ști să ți-o spun lămurit. Și sunt săraci!... Doamne, Dumnezeule, ce săraci sunt! În odaia lor e întotdeauna atâtă liniște, de parcă n-ar sta nimeni acolo. Nici copiii nu-i auzi! O dată. Nu i-am văzut zbur-dând sau jucându-se și ăsta-i semn rău. Într-o seară am trecut întâmplător pe lângă ușa lor; s-a nimerit tocmai să fie mai multă liniște în casă ca de obicei; deodată am auzit niște sughițuri de plâns, apoi o șoaptă, apoi iar sughițuri, de paircă plângea cineva, dar atât de încetisor, atât de jalnic, că mi s-a strâns inima. Toată noaptea m-am gândit apoi la nenorociții aceia. Nici de dormit n-am dormit ca lumea.

Și acum rămâi cu bine, Vairenka, prietena mea neprețuită Varenka! Ti le-am descris pe toate cum am știut mai bine. Astăzi, ziua întreagă numai la dumneata m-am gândit. Mi se rupe inima din pricina dumitale! Că știu doar, știu bine, suflețelul meu, că n-ai o haină îmblânită. Și pirimăverile astăzi din Pe-tersburg, cu vânt, ploi și burnițe, sunt moartea mea, Varenka! O frumusețe de vireme, n-am ce zice! Ferească Dumnezeu! Iartă-mă pentru felul cum scriu; n-am stil, Vairenka, n-am stil și pace! De l-aș avea măcar cât de cât! Scriu și eu ce-mi trece prin minte, numai și numai ca să te înveselesc puțin. De-aș fi învățat ceva carte, ar fi fost cu totul altfel. Dar aşa, ce învățătură a mai fost și a mea? Nici măcar una... Acolo... de doamne-ajută!

Prietenul dumitale credincios de totdeauna, Makar Devușkin.

Aprilie 25.

Mult stimate domn, Makar Alexeevici! Azi am întâlnit-o pe verișoara mea Saşa. Ce grozăvie! O să se nenorocească și ea, sărăcuța! Apoi

— Oameni sărmani 33 mi-a ajuns la urechi vestea că Anna Feodorovna caută să afle cum și ce-i cu mine. Mi se păre că n-să contenească niciodată să mă prigonească. Ea spun că vrea să mă ierte, să uite tot ce a fost și că să vină neapărat să mă vadă. Mai spune iarăși c dumneata nu-mi ești de fel rudă, că dânsa mi-i rud cea mai apropiată, că nu ai nici un drept să te amesteci în treburile noastre de familie și că e o rușine și o ocară pentru mine să trăiesc din mila și pe spinarea dumitale. Mă ocărăște iarăși și mă învinuiște, zicând că nu sunt recunoscătoare!... Mai spune că am uitat bunătatea cu care m-a pirimit, că dânsa ne-a scăpat, pe mama și pe mine, când era să murim de foame, că ne-a ținut pe mâncărire și băutură, că a cheltuit cu noi vireme de peste doi ani și jumătate și că, pe deasupra, ne-a mai iertat și datoria ce o aveam la dânsa. Nici pe măicuța mea n-a aruțat-o! Și de-ar ști, sărăcuța de ea,

ce mi-au făcut ei mie! Numai Dumnezeu știe 1... Anna Feodorovna spune că numai pentru că-s proastă n-am știut să-mi păstreze fericirea, că ea m-a călăuzit spre această fericire și că de celealte nu-i vinovată cu nimic, pen-j tru că numai eu sunt aceea care n-am știut, sau poate n-am vrut, să-mi apăr cinstea. Dair atunci, cine-i vinovatul, Dumnezeule mare? Ea spune că domnul Bâkov are dreptate și că un bărbat nu poate să se însoare cu oricine, care... Ei da' ce să mai vorbim! Mă doare să aud astfel de vorbe nedrepte, Makar Alexeevici! Nici nu știu ce-i cu mine! Tremur toată, plâng, bocesc! Scriu de două ceasuri la scrisoarea asta. Credeam că cel puțin o să-și recunoască vina față de mine și când colo, uite-o ce face!

Pentru numele lui Dumnezeu, nu fii îngrijat din pricina mea, prietenul men, singurul meu prieten: caire-mi dorește binele. Fedora le cam înfloreste: eu nu-s bolnavă. Am răcit doar puțin ieri când m-am dus la cimitirul Volkovo ca să-i fac parastas măicuței. De ce n-ai venit cu mine? Te-am rugat atâtă! Sărmana, biata mea măicuță! Dacă te-ai scula acum din groapă, d. acă ai află 1, dacă ai vedea ce-au făcut ei cu mine...!

Mai 20. Sufletul meu, Varenka!

Iți trimit câțiva struguri, draga mea; se zice că-s foarte buni pentru cineva care-i după boală și apoi și doctorul îi prescrie pentru potolirea setei; numai pentru potolirea setei. Ai vrut deunăzi chifle, măicuță dragă; îți trimit și chifle. Spune-mi, ai poftă de mâncare, suflețelul meu? Că doar ăsta-i lucrul cel mai de seamă. Dealtfel, mulțumesc lui Dumnezeu că toate au trecut și s-au sfârșit și că necazurile noastre se sfârșesc și ele cu totul și cu totul. Să-i mulțumim cerului! Cât privește cărțile, n-am putut să găsesc deocamdată nicăieri nimic. Este, cică, pe la noi aici o carte bună, scrisă într-un stil frumos; am auzit că-i interesantă; eu n-am citit-o, dar vecinii mei o laudă mult. Am carut-o ca pentru mine și au făgăduit să mi-o dea. Nu știu numai dacă ai să vrei s-o citești, că nu-ți place orice; e cam greu să nimerească omul o carte după gustul dumitale; las' că te cunosc eu bine, scumpa mea; pesemne că-ți place numai poezie, suspine și povești de dragoste! Nu-i nimic! Iți fac rost și de poezie și de tot; este pe-aici un caiet copiat de mână.

Eu? Eu o duc bine, nu-mi purta de grija, măicuță dragă, te rog! Cât despre cele ce ți-a trâncănit Fedora despre mine, să știi că-s minciuni. Chiar aișa să-i spui de la obraz că minte! Să i-o spui neapărat! Auzi ce părătoare!... N-am vândut nici o haină de uniformă, nouă. De ce era s-o vând? Judecă și dumneata, de ce? Am auzit că vor să-mi dea o gratificație de patruzeci de ruble de argint. Atunci de ce era să fi vândut haina? Să nu-ți faci griji, măicuță dragă! Să știi că i s-a năzărit Fedorei; i s-a năzărit! O s-o ducem bine, suflețelul meu! Numai dumneata să te întremesezi, îngeirașule, pentru numele lui Dumnezeu și să nu-J mai amăraști pe bătrânul dumitale prieten. Și cine ți-a mai spus că am slăbit? Clevetiri! Iară și iară clevetiri! Sunt sănătos tun Și m-am îngrășat, de mi-e și silă de mine! Sunt sătul și îndestulat până în gât! Numai de te-ai face dumneata bine! Și acum, la revedere, îngarașule Iți sărut toate degetelele și rămân al dumitale veșnic și neschimbiat priete:

Makar Devușkim.

P. S. Vai, suflete] ui meu, ce te-a găsit să-mi scrii iar una ca asta, zău aşa!... Ce-ti trece prin minte 3 Cum să viu pe la dumneata atât de des, măicuţă dragă? Cum? Te întreb eu! Doar dacă m-aş folosi de întunecimea nopţilor! Dar acum, aproape că nic n-avem nopţi în vremea asta a anului. Şi aşa, ani stat aproape tot timpul lângă dumneata cât ai fosj bolnavă şi ai zăcut în nesimţire; dar nici atunci nu ştii cum am făcut asta; pe urmă n-am mai venit dd loc la dumneata, pentru că oamenii au început sa fie curioşi şi să mă descoase... Pe aici s-a şi poamil bârfa. În Tereza însă am încredere; ea mu trâncă-j neşte. Totuşi, stai şi judecă bine, măicuţă, ce o săj se întâmple când ei o să afle totul despre moi? Ce d să-şi închipue şi ce au să zică?

— Aşadar, fii tare) măicuţă şi aşteaptă până te faci bine de tot, că, atunci o să potrivim noi ca să ne dăm „randevu” îrj afară de casă.

Iunie 1.

Dragul meu Makar Alexeevie!

Sint o dorinţă atât de mare să-ti fac o placare, o bucurie, pentru toată grija şi strădania dumitalej pentru toată dragostea ce mi-ai arătat-o, încât m-am hotărât în sfârşit, acum că-s aşa de plăcuită, să scoj tocesc prin scrin şi să-mi caut jurnalul, pe căire ţi-i trimit. L-am început încă în zilele fericite ale vietii mele! M-ai întrebat adeseori cu multă stăruinţă^ despre viaţa pe căire am dus-o în trecut, despre măi-j cuta mea, despre Pokrovski, despre şederea mea la. Anna Feodorovna şi, în sfârşit, despre nenorocirile] ce m-au lovit de curând; erai atât de nerăbdător s citeşti acest caiet, unde – Dumnezeu ştie pentru c – mi s-a năzărit să trec unele clipe din viaţa me – încât nu mă îndoiesc că-ţi fac o maire bucurie tri miştându-ţi-l. Pe mine însă m-a cuprins tristețea cân l-am recitat. Mi s-a părut că sunt de două ori mai bătrână decât atunci când am scris ultimile rânduri. Cele scrise în el sunt notate la epoci diferite. Rămâi cu bine, Makar Alexeevie. Mă chinuieşte urâtul şi foarte adesea nu pot să doirm noaptea. Ce însănătoşire tristă! * V. D.

Eram numai de paisprezece ani când a murit tata. Copilăria a fost timpul cel mai fericit din viaţa mea. Nu mi-am petrecut-o aici, ci departe, într-un fund de provincie. Tata eira administratorul uriaşei moşii a prinţului P. din gubernia X. Trăiam pe atunci în unul din satele prinţului şi viaţai noastră se scurgea tihnit, molcom, fericit... În copilărie eram tare zburdalnică; alergam cât era ziua de mare prin eâmpii, dumbrăvi şi livezi, fără ca nimeni să se sinchisească de mine. Tata era veşnic copleşit de treburile lui, iar mama îşi vedea de gospodărie. Cu învăţătura mea nu-şi bătea nimeni capul – şi mie-mi părea bine. Câteodată fugeam dis-de-dimineaţă pe malul lacului, în dumbravă sau în fineţe, ori la secerătorii de pe lanuri şi nici nu-mi păsa că arde soarele, că am ajuns cine ştie cât de departe de sat, ca m-am zgâriat în tufişuri şi că mi-am rupt rochiţa; cei de acasă mă certau după aceea, dar nici de asta nu-mi păsa.

Şi cred că m-aş fi simţit fericită, dacă aş fi rămas o viaţă întreagă la țară. Dar iată, am fost nevoită să părăsesc încă de copil locurile dragi. Nu împliniseam bine doisprezece ani când ne-am mutat la Petersburg. Câtă amărăciune mă

cuprinde și acum la amintirea tristelor noastre pregătiri de plecare! Câte lacrimi am vărsat când mi-am luat rămas bun de la tot ce mi-a fost atât de drag. Îmi aduc aminte că m-am aruncat de gâtul tatii și i-am cerut, plângând, să mai rămânem măcar puțin în -satul nostru! Tata a țipat la mine, mama s-a pornit și ea pe plâns. Apoi mi-au spus amândoi că aşa trebuie, că aşa cer împrejurările. Bătrânul prinț P. murise, iar moștenitorii lui nu vroiau să-l mai țină pe tatăl meu. Tata avea cevj bani, pe care-i dăduse unor oameni de afaceri din Petersburg. Vroind să-și îmbunătățească starea, el i socotit că trebuie să se ducă neapărat la Petersburg Toate astea le-am aflat mai târziu, de la mama. Când am sosit aici, am luat o casă în cartierul Peter-burgski, în care am locuit până la moartea tatii.

Ce greu îmi venea să mă obișnuiesc cu noua noastră viață! Era toamnă când am sosit la Peterburg. Când am plecat din satul nostru, era o zi luminoasă, caldă, strălucitoare. Muncile câmpului erau pe sfârșite. Pe arii se înălțau stoguri mari de grâu, în jurul căror se grămădeau stoluri întregi de păsări gureșe. Totul era scăldat în soare și plin de veselie. Pe când aici, decum am intrat în oraș, am dat de ploi, de o burniță rece de toamnă, de vreme urâtă, de noroi și peste tot numai de oameni străini, neprimitori, posomoriți și încruntați! Apoi, cu chiu cu. Vai ne-am orânduit gospodăria. Îmi amintesc câtă alergătură, câtă frământare pe noi toți, până ne-am făcut rost de toate cele trebuincioase unei gospodării noi. Tata era mereu plecat, mama nu-și vedea capul de atâta treabă și nimeni nu mă lua în seamă. Ce tristă a fost deșteptarea mea după cea dintâi noapte, în noua noastră locuință! Ferestrele odăii dădeau spre un gard vopsit în galben. Strada era veșnic plină de noroi. Rarii trecători pe care-i vedeam, rebegiți de frig, se înfofoleau în hainele lor!

Acasă la noi zilele se scurgeau triste și mohorâte. Aveam foarte puține neamuri ori cunoștințe mai apropiate. Cu Anna Feodorovna tata era certat (știu că-i datora niște bani). Veneau, ce e drept, adeseori [oameni de afaceri, care mai întotdeauna se ciorovăiau' între ei, strigau, făceau gălăgie. De fiecare dată după] ce plecau, tata era nemulțumit, încruntat; se plimbai uneori ceasuri în șir de colo până colo prin odaie, și posomorit, fără să scoată o vorbă. Când îl vedea aşa, mama nu îndrăznea să-i spună nimic. Tacea. Eu mă' ghemuiam într-un colțisor, cu cartea în mâna și stă[team acolo tăcută. Mi-era și frică să mă mișc.

La trei luni după ce am sosit la Petersburg, părinții m-au dat la pension. Cât de amărâtă m-am simțit la început printre oamenii străini! Toate-mi păreau reci și neprietenioase; monitoarele prea certărețe, fetele prea batjocoroitoare, iar eu – prea sălbatică.' Si câtă asprime! Ce de lucruri ni se cereau! Viața rânduită după ceas, mesele împreună cu toată lumea, profesorii plicticoși; toate astea mă chinuiau la început până la istovire. Ajunsesem nici să nu mai dorm. Plângeam uneori nopți în șir, nopți nesfârșite, urâte, reci. Câteodată, seara, fetele își repetau lecțiile sau își făceau temele, iar eu îmi vedeam de chestionare sau de cuvinte și nu îndrăzneam să mă mișc; dar gândurile îmi zburau la căsuța noastră, la tata, la măicuța, la bătrâna mea dădacă, la povestile ei... Si

mă apuca o jale!... Îmi aminteam cu drag până și de luerușoarele cele mai mici. „Ce bine ar fi să fiu acum acasă!” – îmi ziceam eu. „Aș sta în odăia cea mică, lângă samovar, cu toți ai noștri! Mi-ar fi aşa de cald.. Aşa de bine, printre toate lucrurile pe căire ile ştui și care-mi sunt dragi! Si aş îmbrățișa-o pe măicuța mea, tare-tare, fierbinte-fierbinte!” Tot gândindu-mă aşa, începeam să plâng încetîșor de atâtă dor; apoi îmi înăbușeam în piept lacrimile, dar cuvintele pe care le aveam de învățat, tot nu-mi intrau în cap. Nu știam nici o boabă pentru a doua zi; toată noaptea visam profesori, pedagogi, colege, vi' sam că tocesc lectiile, dar dimineața nu știam nimic. Profesoarele mă punea în genunchi, iar la masă căpătăm numai un singur fel. Eram mereu tristă, abătută! La început, fetele Tâdeau de mine, mă necăjeau, mă încurcau când răspundeam la lecție, mă ciupeau când mergeam perechi-perechi la masa de prânz ori la ceai și se piingeau de mine monitoarelor, pentru te miri ce lucru. În schimb, ce fericire pe mine, când venea dădaca să mă ia acasă sâmbătă seara! O strân-geam tare, tare, la piept pe bătrânică mea, în bucuria nebună ce mă cuprindea; dânsa mă îmbrăca, mă îinfofolea și, pe drum, la întoarcere, abia se putea ține aupă mine, iar eu îi tot vorbeam, îi tot povesteam. Când ajungeam acasă, eram veselă, bucuroasă, și-i îmbrățișam pe părinți cu atâtă foc, de parcă nu i-a.: fi văzut de zece ani! Apoi ne așterneam pe vorbă pe povestit... Le spuneam tuturor'bun găsit, râdeam alergam, săream. Cu tata vorbeam lucruri serioase despre învățătură, despre profesori, despre limba franj ceză, despre gramatica lui Lomond ') și eram cu toții veseli și mulțumiți. Si acum îmi face plăcere să mă: gândesc la acele clipe. Mă străduiam din răsputeri să învăț bine și să-i fac bucurie tatii. Vedeam că-și dă ultimul ban pentru mine și că se zbate Dumnezeii știe cum. Dar pe zi ce trecea, tata se întuneca mai' mult la chip, părea tot mai nemulțumit, tot mai supărat. Parcă nu mai era același om: treburile lui nu mergeau și avea datorii până peste cap. Măicuța se (temea uneori să plângă ori să scoată o vorbă, ca să nu-l supere și se simțea din ce în ce mai rău. Slăbea, ' slăbea într-una și o chinuia o tuse rea. Când mă în-j torqueam acum de la pension, vedeam numai chipuri întristate: măicuța plângea pe ascuns, tata vorbea | răstătit. Începeau dojenile, vorbele grele. Tata spunea că n-are nici o bucurie de, pe urma mea, nici o mângâiere; mai spunea că el și cu mama își rup bucătica de ia gură pentru învățătura mea și că eu nici până acum nu vorbesc franțuzește. Într-un cuvânt, toate nemulțumirile, toate nenorocirile se spărgeau în capul meu și al mamei. Si cum de se-ndura s-o chinuiască pe biata mamă? Numai la vederea ei și se rupea inima. Obrajii i se scofăleiseră, ochii îi ardeau adânc în cap, iar pe față i se ivise roșeață ne-săñătoasă a celor bolnavi de piept. Eu aveam parte de cele mai multe ocări. Totul începea din te miri ce fleac și ajungea la niște lucruri... Să ferească Dumnezeu! Adeseori nici nu înțelegeam despre ce-i vorba. Câte-mi mai spunea! Câte mai înșira! Pomenea și de franceză, spunea că-s proastă de dau în gropi și că directoarea pensionului nostru nu-și dă nici o osteneală cu noi, că e o tâmpită, că nu se îngrijește de fel de moralitatea noastră, că el, tata, nu poate să-și ') Lomond (1727-1794) – pedagog Ia un colegiu din Paris. (N. trad.)

găsească ° slujbă și că gramatica lui Lomond nu face două parale, iar cea a lui Zapsolski e dimpotrivă foarte bună, că irosește cu mine o groază de parale și că eu sunt de bunăseamă o ființă fără suflet, cu inimă de piatră... Într-un cuvânt, eu, săracă de mine, mă chinuiam din răspunderi tocind la cuvinte și răspunzând la chestionare și totuși eram vinovată de toate, purtam toată răspunderea. Și asta nu pentru că tata nu mă iubea! Dimpotrivă, ne iubea din tot sufletul, pe mine și pe mama. Dar aşa era firea lui! Necazurile, amărăciunile și treburile care nu mergeau, îl istoviseră de tot pe tata; își pierduse încrederea în oameni, se făcuse rău, ajungea adesea la deznaștejde... Apoi și-a bătut joc de sănătatea lui și într-o zi a răcit, a căzut la pat și după o scurtă suferință s-a prăpădit atât de repede, atât de neașteptat, încât noi am umblat năuce câteva zile de pe uirma acestei lovitură. Mama era ca împietrită; mă temeam chiar pentru mintea ei. De-abia a apucat tata să închidă ochii, că ne-au și năpădit creditorii; veneau în cete, răsăreau ca din pământ. Le-am dat tot ce ne rămăsese. Am vândut și căsuța din cartierul Pe-terburgski pe care o cumpărase tata la vreo jumătate de an după ce ne-am mutat aici. Cum a rămas cu treburile tatii, asta n-o știu; dar știu în schimb că nu mai aveam nici acoperiș și nici ce mâncă. Măicuța suferea de o boală chinuitoare, de hrănit nu ne puteam hrăni, mijloace de trai n-aveam – într-un cuvânt ne aștepta o moarte groaznică. Pe atunci abia împlinisem paisprezece ani. Și într-o zi a venit la noi Anna Feodorovna. Ea tot spunea într-una că are o moșie nu știu pe unde și că ne e un fel de rudă, mai îndepărțată. Mama zicea și ea că e neam cu noi, dar foarte de departe. Cât a trăit tata, n-a călcăt o dată în casa noastră. A venit cu lacrimi în ochi și ne-a spus că o doare sufletul pentru noi; ne-a spus cuvinte de mângâiere pentru pierderea pe care o suferisem și pentru starea jalnică în care ne aflam și a adăugat că tata singur a fost de vină. Că a dus un trai nepotrivit cu mijloacele pe care le avea, că a întințit prea departe și că s-a bizuit prea mult pe puteriile lui. Apoi și-a arătat dorința de a se împrieten cu nod și ne-a spus că ar fi bine să uităm cu toți neplăcerile din trecut; iar când mama i-a răspuns ci nu i-a purtat niciodată dușmănie, a prins a lăcrima, apoi a dus-o pe, mama la biserică și aplătit un pal rastas pentru „drăguțul de el” (așa l-a numit pe tata), după care s-a împăcat foarte solemn cu mamai După o lungă introducere și alte ocoluri, Annaj Feodorovna, după ce ne-a înfățișat cât se poate da viu starea jalnică în care ne aflam ca două orfand ce eram, deznaștejdea și neputința noastră de a ieșii din nevoie, ne-a poftit, să ne aciuiești” la dânsa, după cum >a zis chiar ea. Mama i-a mulțumit, dar multă vreme a stat în cumpănă; totuși, pentru că n-aveam altă scăpare și nu puteam face nimic, i-a spus până la urmă Annei Feodorovna că primim cu irecunoștință propunerea ei. Mi-aduc aminte ca acum, dimineața în care ne-am mutat din Cartierul Peter-burgski în Ostrovul Vasilievski. Era o dimineață de toamnă, senină, uscată, geroasă. Mama plângea. Eu eram nespus de tristă; îmi simțeam inima strânsă și sufletul chinuit de o durere neagră, nelămurită... Da, au fost clipe grele...

La început, până ne-am obișnuit puțin cu noua noastră viață, amândouă și eu și mama, simteam un fel de teamă, de stință reală, în locuința Annei Feodorovna. Ea locuia în casa ei, pe strada așa se numea. Casa avea cu totul cinci camere de locuit. În trei dintre ele sedea Anna Feodorovna împreună cu verișoara mea Saşa – o fetiță orfană și de mamă și de tată – care creștea sub îngrijirea ei. Într-o altă încăpere locuiau noi două și, în sfârșit, în cea din urmă, alături de noi, un student sărac, Pokrovski, chiriașul Annei Feodorovna. Gazda noastră trăia bine, mai bine chiar decât ne încăpuseam, dar -averea ei nu se știa de unde vine, cum nu se știa nici ce treburi învârtea. Era vesnic grăbită, vesnic prinsă și pleca de mai multe ori pe zi de-acasă, fie pe jos, fie cu trăsura. Dar ce anume făcea, care erau treburile ei – asta n-o puteam afla defel! Avea cunoștințe multe și de tot felul. Toată ziua casa îi era plină de musafiri – Dumnezeu știe ce fel de oameni – care aveau mereu treabă cu dânsa și nu stăteau decât foarte puțin. De-abia suna clopoțelul de la intrare, că mama mă și lăsa în odaia noastră. Anna Feodorovna era foarte supărată pe mama din pricina asta și nu mai contenea să spună că prea suntem cu nasul pe sus, că mândria asta a noastră e nepotrivită cu starea în care ne aflăm, că căcar de-am avea de ce să ne ținem atât de mândre și nu se mai potolea ceasuri întregi. Pe atunci nu înțelegeam de ce ne dojenește atâtă pentru mândria noastră; tot aşa cum nu înțeleg decât acum – sau cel puțin bănuiesc numai – pentru ce nu se hotără măicuța mea să stea la Anna Feodorovna. Era o femeie rea Anna Feodorovna și ne chinuia fără încetare. Nici până azi nu pot să pricep pentru ce ne-a poftit atâtă să stăm la dânsa. La început s-a purtat totuși destul de frumos cu noi; numai pe urmă, când a văzut că suntem cu totul neajutorate și nu avem unde merge, și-a dat arama pe față. Mult mai târziu, a fost din nou drăguță cu mine; blândețea ei, căre avea ceva grosolan în ea, mergea până la lingură; dar la început am răbdat deopotrivă cu mama. Mereu ne scotea ochii cu binele pe care ni-l făcea și toată ziua nu vorbea decât de asta. Când venea câte cineva străin, spunea de noi că suntem rudele ei sărace, o văduvă și o orfană neajutorate, pe care le-a găzduit la dânsa numai din milă și dragoste creștinească. La masă, petrecea din ochi fiecare bucătă pe care o luam, iar de nu mâncam, începea altă poveste: îne era silă, cică, de pâinea ei! „Să avem iertare! Asta ne-a dat Dumnezeu, asta mâncăm! Măcar de-ați avea voi mai mult!” zicea dânsa. Si mereu îl ocăra pe tata. Spunea că vroia să ajungă mai bine decât alții și a ajuns mai prost; și-a lăsat – cică – nevasta și fata pe drumuri și de nu se găsea o rubedenie milostivă, cu suflet de creștină, ar fi murit poate de foame în mijlocul străzii. Si câte și mai câte! La auzul vorbelor ei, te apuca nu<. Atât amăriște, cât lehamitea! Măicuța plângea me-^ reu și sănătatea ei se subreazea pe zi ce trecea. Se topea văzând cu ochii și totuși, astă ea cât și eu, lucram zi și noapte – coseam pentru străini, ceea ce nu-i plăcea deloc Annei Feodorovna, care ne spunea cu orice prilej că locuința ei nu-i atelier de croitorie. Noi însă trebuia să ne îmbrăcăm, trebuia să punem ceva de-o parte pentru cheltuieli neprevăzute – într-un euvânt, aveam nevoie de un ban al nostru. Strângeam cât puteam, nădăjduind că o să ajungem cu timpul să

înheriem o căsuță pe undeva. Dar tot lu-crând aşa, măicuța și-a irosit și bruma de sănătate ce o mai avea: puterile ei se topeau zi cu zi. Boala. Îi rodea ca un vierme viață și o apropiu de mormânt. Eu vedeam tot, simteam tot și trăiam toată această suferință care se desfășura în fața ochilor mei.

Zilele treceau unele după altele și fiecare dintre ele semăna cu cea dinainte. Duceam o viață molcomă, departe de lume, de parcă nici n-am fi trăit în oraș. Anna Feodorovna se domolea încetul cu încetul, pe măsură ce-și dădea tot mai mult seama de atotputernicia ei. Dealtfel, nimeni și niciodată n-avusese de gând să-i stea împotrivă. Odaia noastră era despărțită de ale ei printr-o sală, iar alături de noi locuia, după cum am mai spus, Pokrovski. El îi dădea Sașei lecții de franceză și germană, de istorie și geografie – într-un cuvânt, o învățătoare științele, după cum spunea Anna Feodorovna, iar pentru asta avea în schimb locuință și masă. Sașa era o fetiță foarte isteață la carte, cu toate că era vioaie și se ținea de șotii. Avea pe atunci vreo treisprezece ani. Anna Feodorovna i-a spus într-o zi mamei că n-ar fi rău să învăță și eu ceva carte, întrucât nu isprăvisem pensionul. Mama a primit cu plăcere și un an întreg am luat lecții cu Pokrovski, alături de Sașa.

Pokrovski era un Tânăr sărac, chiar foarte sărac. Sănătatea lui subredă nu-i îngăduia să se ducă mereu la cursuri și noi îi spuneam „studentul” mai mult din obișnuință. Era liniștit, pașnic, tăcut; nici nu-l auzeam din odaia noastră. Avea o înfațișare destul de ciudată: se mișca stângaci, se înclina stângaci și vorbea nu știu cum, aşa de caraghios, incit la început mă umfla irisul ori de câte ori îl priveam. Sașa își bătea joc de dânsul în fel și chip, mai cu seamă la lecții. Pokrovski își mai ieșea – pe deasupra – foarte lesne din fire, se înfuria, își pierdea cumpătul pentru orice fleac, tipa la noi, se plângea de purtarea noastră și 'adeseori pleca supărat în odaia lui, fără să mai isprăvească lecția. Când era liber, stătea zile întregi aplecat peste cărți. Avea o groază de cărți și toate rare și scumpe. Mai dădea el și în oraș ie-i-colo câte o lecție, mai primea un ban-doi și, cum îi. Avea în mâna, se ducea și cumpăra cărți.

Ou timpul l-am cunoscut mai bine, mai îndeaproape. Era cel mai bun și cel mai destoinic dintre toți oamenii pe care mi-a fost dat să-i întâlnesc pe atunci. și mama îl prețuia foarte mult. Mai târziu a ajuns și pentru mine cel mai bun prieten – bineînțeles după mama.

La început însă eu, aşa mare cum eram, îmi făceam de cap împreună cu Sașa; uneori ședeam ceasuri întregi și ne gândeam cum să-l supărăm mai tare și să-l scoatem din sărite. Era aşa de caraghios când își ieșea din fire și petreceam atât de bine pe socoteala lui! (Mi-e rușine și acum când mă gândesc la asta). Într-o zi i-am supărat până la lacrimi și atunci. Am auzit cu urechile mele cum a șoptit: „Ce copii răi!” Pe mine, vorbele lui m-au tulburat: am simțit că mă copleșește rușinea, amăräciunea și mila pentru el. Îmi amintesc că am roșit până peste urechi și l-am rugat cu lacrimi, în ochi să se liniștească, să nu ia în seamă glumele noastre prostești, dar el a închis cartea, n-a mai isprăvit lecția și s-a dus în odaia lui. Toată ziua am umblat năucă de părere de rău. Gândul că noi, copiii, am fost atât de lipsiți de inimă, încât l-am făcut aproape

să plângă, nu mă părăsea o clipă. Așadar, asta am căutat noi: să-i stoarcem lacrimi! Am dorit-o cu tot dinadinsul! Am izbutit să-l scoatem ou totul din răbdări și să-l facem, bietul, nenorocitul de el, să-și amintească încă o dată de soarta lui nemiloasă! Toată noaptea n-am închis ochii de, durere, de tristețe și căință. Se zice că-dacă te căiești, îți simți inima mai ușoară. Dimpotrivă! Și-apoi, nu ștui cum, dar la durerea mea se mai adăuga și mândria: nu vroiam să mă mai creadă copil. Aveam doar cincisprezece ani pe atunci!

Din ziua aceea mi-am stors mintea tot gândindu-mă. În fel și, chip cum să-l fac pe Pokrovskî să-și schimbe] dintr-o dată părarea despre mine. Cum însă eram de foarte multe ori sfioasă și rușinoasă, nu mă puteam hotărî la nimic, nici în împrejurările astea și mă mărgineam numai la visări (și Dumnezeu știe ce de visări!) Am încetat însă de a mă mai ține de prostii împreună cu Saşa și Pokrovski nu se mai supăra pe noi; dar era prea puțin pentru mândria mea!

Acum aş vrea să spun câteva cuvinte despre omul cel mai ciudat, cel mai neobișnuit și cel mai vrednic de milă, din căți am văzut vreodată pe lume. Vorbesc despre el abia acum și-l pomenesc abia aici în însemnările mele, numai pentru că până la acea vreme aproape că nici nu l-am băgat în seamă. Abia atunci tot ce avea vreo legătură cât de mică cu Pokrovski a început să mă atragă.

Venea uneori în casa noastră un bătrânel soios, îmbrăcat ca vai de lume, puțintel, căruntei, prost făcut, stângaci, într-un euv'mt – ciudat nevoie mare. De ia prima vedere ți-ai fi putut închipui că-i e rușine de ceva, sau poate chiar de el însuși, atât de mult se ghenuia și se strâmba; avea niște apucături și un fel de a se ține, că-ți spuneai îndată, aproape fără greș, că nu-i în toate ale lui. Venea uneori la noi și se oprea în tindă, la ușa de sticlă, fără să îndrăznească să intre. Dacă treceam eu, Saşa sau vreuna dintre slugile mai binevoitoare cu el, ridica mâna, ne chema spre dânsul sau făcea alte semne și numai dacă-i arătam din cap – cum ne înțelesesem dinainte – că nu-i nimeni străin în casă și că poate să intre când vrea – numai atunci deschidea încetisor ușa, 'zâmbea fericit, își freca mâinile cu mulțumire și se îndrepta în vârful degetelor spre odaia lui Pokrovski. Gra tatăl lui.

Mai târziu am aflat cu de-amănuntul toată povestea sărmanului bătrân. A avut o dată și el o slujbă pe undeva, dar cum n-avea nici o înclinație pentru nimic, slujba asta era cea mai de pe urmă, cea mai neînsemnată. După ce i-a murit nevasta dintâi (mama studentului Pokrovski), i-a venit chef să se însoare pentru a doua oară și a luat o fată de târgovet. Această nouă nevastă a răsturnat numai decât toată casa cu siisul în jos; nimeni nu mai avea tihna din pricina ei: îi ținea pe toți sub papuc. Studentul Pokrovski era pe atunci copil, n-avea decât zece ani. Mama lui vitregă îl ura din tot sufletul. Da» r micul Pokrovski a avut noroc. Moșierul Bâkov, care-l cunoscuse îndeaproape pe slujbașul Pokrovski și fusese pe vremuri chiar binefăcătorul lui, a luat copilul sub oblăduirea sa și l-a dat la nu ștui ce școală. De copil avea grija, pentru că o cunoscuse pe răposata lui mamă, care ca Tânără fată fusese ajutată de Anna

Feodorovna care o și măritase cu slujbașul Pokrovski. Domnul Bâkov, care o cunoștea îndeaproape pe Anna Feodorovna și-i era chiar prieten, i-a dăruit numai din mărinimie cinci mii de ruble ca zestre. Ce s-au făcut banii ăștia – nimeni nu știe. Povestea asta ara auzit-o chiar de la Anna Feodorovna; cât despre studentul Pokrovski, nu prea-i plăcea să istorisească lucruri privitoare la familia lui. Am mai auzit că mai căsa era foarte frumoasă și mă miră cum de s-a măritat atât de prost, cu un om mic și neînsemnat. Ea a murit Tânără, la vreo patru ani după căsătorie.

După ce a isprăvit școala, Tânărul Pokrovski a intrat la liceu și pe urmă la universitate. Domnul Bâkov, care venea adesea la Petersburg, îl ajuta mereu. DaT din pricina sănătății sale subrede, Pokrovski nu putea să-și vadă de învățătură. Atunci domnul Bâkov l-a adus la Anna Feodotovna, a pus o vorbă bună pentru el și Tânărul Pokrovski a fost primit cu casă. Si masă de Anna Feodorovna, care i-a cerut în schimb să-o învețe pe Saşa tot ce se cuvine. Iar bătrânul Pokrovski, adus la deznădejde de răutatea noii lui neveste, s-a dedat celui mai rău dintre rele și umbila aproape întotdeauna amețit de băutură. Nevasta lui îl bătea, îl ținea numai la bucătărie și l-a adus în cele din urmă în aşa hal, incit nu-i mai păsa nici de bătăi, nici de purtarea ei neomenoasă față de dânsul, de care bătrânul nu se mai jeluia. Nu era atât de bătrân, dar din pricina patimei lui își pierduse aproape mintea. Singurul simțământ înalt de care dădea dovadă, era dragostea nețărmurită față de fiul lui. Cei din jur spuneau că Tânărul Pokrovski seamănă ca două picături de apă cu răposata maică-s, a. Oare nu cumva amintirea blândei lui soții de odinioară aprinsese în inima bătrânumului, pornit pe drumul pieirii, o iubire atât de covârșitoare pentru fiul său? Nici de vorbit nu vorbea despre nimic altceva decât numai despre el și venea să-l vadă negreșit de două ori pe săptămână. Ar fi venit el și mai des, dar nu îndrăznea, pentru că Tânărul Pokrovski nu putea să sufere vizitele tatălui său. Dintre toate lipsurile studentului, cea dinții și cea mai de seamă era fără îndoială lipsa de respect față de tatăl lui. De altfel și bătrânul era adesea plăcitos de n-avea pereche. În primul rând era peste măsură de curios, în al doilea rând nu-l lăsa să învețe, pentru că trăncănea într-una și punea întrebări prostești – lipsite cu totul de temei și, în cele din urmă, mai venea uneori și beat. Fiul își dezvăluia încetul cu încetul părintele de aceste păcate, adică de dorința de, a-și vârbi nasul pretutindeni și de a trăncăni verzi și uscate, și, în sfârșit, izbuti să-l facă pe bătrân să-l asculte ca pe un oracol și să nu deschidă gura fără îngăduință lui.

Bietul bătrân nu mai contenea să se minuneze și să se bucure de Petenka al lui (așa-i spunea el). Când venea să-l vadă, era întotdeauna sfios și îngrijorat, neștiind pesemne cum o să-l primească fiul și nu îndrăznea multă' vreme să-i calce pragul; dacă mă nimerea pe mine prin apropiere, mă descosea pe puțin vreo douăzeci de minute, întrebându-mă cum e cu Petenka al lui? Dacă-i sănătos, în ce ape se scaldă și dacă nu lucrează cumva la ceva cu totul deosebit? Si ce anume face: scrie, citește sau cugetă? Dacă-l îmbărbătam și-l linisteam îndeajuns, bătrânul își lua în cele din urmă inima în dinți și intra

tiptil-tiptil, deschizând încetinel ușa, prin care vâra mai întâi capul; dacă vedea că băiatul lui nu se supără și-i face un semn, trecea binișor în odaie, își lepăda pal-tonașul și pălăria – veșnic boțită, găurită și cu marginile rupte – le atârna în cuier, cu multă băgare de seamă și fără zgomot; apoi se aşeza într-un colț, pe scaun, tot atât de încetișor și-l mânea din ochi pe Petenka al lui, prinzându-i toate mișcările și căutând să ghicească în ce toane e. Dacă Petenka nu era cât de rău în apele lui și bătrânul o vedea, se ridica numai-decât și spunea: „Eu, Petenka, numai aşa... Am trecut doar pentru o clipă. Să vezi... Am fost departe și dacă am trecut pe aici, am intrat să mă odihnesc”. Apoi își lua tăcut și supus paltonașul și pălăria ponosită, deschidea iar ușa fără zgomot și pleca, cu un zâmbet silit, ca să înbăbușe durerea strânsă în suflet și să nu i-o. Arăte fiului.

Dar când se-ntâmpla ca fiul să-si primească bine tatăl, acesta nu mai știa ce să facă de bucurie. Mulțumirea i se ctea pe față, în purtări, în mișcări. De câte ora îi vorbea băiatul, bătrânul se sălta puțin de pe scaun și-i răspundea încet, slugarnic, aproape cu evlavie, căutând să întrebuițeze vorbele cele mai alese, adică cele mai caraghiioase. Dar, hotărât lucru, vorbirea frumoasă nu prea era de el: se încurca și se făstâcea în aşa hal, că nu știa ce să mai facă cu mâinile și ce să se facă el singur și multă vreme după ce isprăvea, mai bolborosea pentru el răspunsul cuvenit, căutând parcă să-si îndrepte greșeala. Dacă izbutea să răspundă cum trebuie, bătrânul se umfla în pene, își îndrepta pe rând jiletca, cravata și haina și lăua înfățișarea unui om care-și cunoaște prețul. Uneori prindea atâta curaj, îndrăzneala lui mergea atât de departe, că se ridica încet de pe scaun, se aprobia de raftul cu cărți, își alegea o carte și ctea pe loc câte ceva, aşa, la nimereală. Toate astea le făcea cu un sânge rece și o nepăsare prefăcută, de paircă ar fi avut libertatea să umble întotdeauna în voie prin cărțile fiului său, de parcă ar fi fost obișnuit de când lumea cu vorba mânăgăietoare a acestuia. Eu însă a, văzut o dată cu ochii mei cum s-a speriat bietul de el, când Pokrovski l-a rugat să nu mai pună mâna pe cărți. Bătrânul s-a făstăcit, s-a grăbit, a pus cartea de-a-ndoaselea, apoi a dat să-si îndrepte greșeala, a întors-o, dar a băgat-o cu cotorul înăuntru; și toate astea le făcea zâmbind, înroșindu-se și căutând să steargă, cum se pricepea mai bine, urmele fărădelegii. Pokrovski îl dezvăluia puțin câte puțin, cu sfatul, de proastele lui obiceiuri și dacă-l vedea treaz de vreo trei ori la rând, după aceea, când venea iarăși la el, îi dădea, la despărțire, câte douăzeci și cinci de copeici, o jumătate de rublă sau chiar mai mult. Alteori îi cumpăra o pereche de cizme, o cravată sau o jiletă nouă. Iar bătrânul se fudulea cu darul primit, ca un cocoș. Uneori se abătea și pe la noi; ne aducea, Sașei și mie, cocoșei de turtă dulce, mere și vorbea cu noi numai și numai de Petenka al lui. Ne ruga să învățăm cu toată săirguința, să ascultăm de Petenka și spunea de el că e un fiu buri, că e o pildă de copil și pe deasupra mai e și tare -învățat. Spunând astea, ne făcea a-tât de hazliu cu ochiul stând și se seălâm-băia atât de caraghios, că nu ne mai puteam ține de râs și hohoteam c'ât ne ținea gura. Măicuța mea îl iubea foarte mult. Pe Aⁿnna Feodorovna însă bătrânul o ura din tot sufletul, cu toate că față de ea era blând și tăcut ca un mielușel.

Curând după aceea, am încetat să iau lecții cu Pokrovski. El mă socotea tot copil, o fetiță zburdalnică, deopotrivă cu Sașa. Pe imine asta mă durea mult, pentru că eu căutam cu tot dinadinsul să șterg amintirea purtării mele din trecut. Dar el nu mă lua în seamă și asta mă scotea tot mai mult din sărite. Aproape niciodată nu vorbeam cu Pokrovski înafara lecțiilor noastre și nici n-aș fi putut să-i vorbesc: roșeam numai decât, mă pierdeam și pe urmă plângeam de ciudă, ascunsă undeva în vreun ungher.

Nu știu cum s-ar fi sfârșit toate astea, dacă o în-tâmplare neprevăzută nu ne-ar fi împrietenit. Într-o seară, pe când măicuța era la Anna Feodorovna, am intrat pe furiș în odaia lui Pokrovski. Știam că nu-i acasă și, drept să spun, nu-mi amintesc cum de mi-a dat în gând să intru la el. Până atunci nu-i călcasem pragul, deși eram vecini de mai bine de un an. De data asta, inima îmi bătea cu atâtă putere, de parcă ar fi vrut să-mi spargă pieptul și să sară afară. M-am uitat cu nesaț în jurul meu. Odaia lui Pokrovski era destul de sărăcăcioasă și nu prea rânduită. Pe peretei erau bătute cinci polițe lungi, pline cu cărți. Pe masă și pe scaune, o sumedenie de hârtii. Cărți și hârtii! Un gând năstrușnic, amestecat cu un fel de ciudă.. A pus atunci stăpânire pe mine. Îmi ziceam că prietenia mea, inima mea iubitoare, însenmnu prea puțin pentru Pokrovski. Pasă-mi-te el era învățat, iar eu o proastă, care nu știa nimic, nu citise nimic, nici o carte măcar... Atunci m-am uitat cu jind la polițele lungi ce se frâangeau sub greutatea cărților. Ciuda, deznădejdea și un fel de furie au pus stăpânire pe inima mea. Am simțit dorința să citeșc cărțile lui, toate, până la una și m-am hotărât să-o fac cât mai repede. Nu știu, poate că-mi închipuiam că dacă o să învăț și eu tot ce-a învățat el, o să fiu mai vrednică de prietenia lui. M-am repezit la primul raft, am înșfăcat la nimereală, pe negândite, cea dintâi carte ce mi-a căzut în mâna: un volum vechi și prăfuit și, făcând fețe-fețe de tulburată și speriată ce eram, am dus cartea furată la mine, hotărâtă să-o citeșc noaptea, la lumina opaițului, când o adormi mama.

Dar care nu-mi fu dezamăgirea când, întorcându-mă în odaia noastră și deschizând cartea, am văzut că e o carte latinească, străveche, pe jumătate putrezită și mâncată de viermi. Atunci m-am întors îndată la Pokrovski. Dar de-abia am dat să pun cartea pe raft, că am auzit pe sală zgomotul unor pași ce se apropiau. M-am grăbit, m-am iuțit, dar nesuferita aceea de carte fusese atât de înghesuită printre celelalte, în-cât după ce ara scos-o, vecinele ei s-au lățit de la sine și ședeau acum atât de strâns lipite unele de altele că fosta lor tovarășă nu-și mai găsea cu nici un chip loc printre ele. N-aveam destulă putere să-o îndes înapoi; totuși, am împins-o cât am putut mai tare. Dar cuiul ruginit ce ținea raftul și care parcă abia așteptase clipa asta, se rupse! Raftul căzu, 1U. Mânând atârnat numai de cuiul celălalt și cărțile și prăbușiră cu zgomet la pământ. Ușa se deschise și. Pokrovski intră în odaie.

Trebuie să spun în treacăt că Pokrovski nu pute suferi să cotrobăie cineva prin împărăția lui. Vai 6 acela care-i atingea vreo carte. Puteti să vă închi puiți dar, spaimă ce mă cuprinse când cărțile – mar: și inie, de toate formele și de toate grosimile – Iu necară dintr-o dată de pe poliță și se

răspândiră și sub masă, pe sub scaune, prin toată odaia. Prin meu gând a fost să fug, dar era prea târziu.. S-a sfâr, și cu mine, s-a sfârșit! Mi-am zis eu. Sunt pierdută!

Pierdută! Mă joc și mă zbengui ca un copil de zec⁺ ani! Sunt o fetișcană fără minte! O proastă 1" krovski s-a supărat – foc. „Asta-mi mai lipsea iaci strigă el. Nu ți-e rușine să te ții de năzdrăvăni!... (\$, să-ți vină vreodată mintea la cap?" Și se repezi *.,

— Maidecât să adune cărțile căzute. M-am apucat și eui să-l ajut, dar el a strigat din nou: „Lasă-mă, n-am ne-j voie! Ai face mai bine să nu mai intri nepoftită pe la oameni!” Dar pe urmă, domolit puțin de supunerea ce-o arătam, urmă mai încet, cu ton sfătos, folosin-; du-se de autoritatea de profesor pe oare-o avusese până-i mai deunăzi: „Ia, spune, când ai de gând să te astăm-; peri, să te gândești la ceea ce faci? Uită-te în oglindă, nu mai ești copil, nici fetiță mică! Ai cincisprezece-

Ani!” Și vroind pesemne să se încredințeze că are: dreptate când spune că nu miai sunt mică, se uită la mine și irosi până peste urechi. Nu înțelegeam nimic;

Stăteam în fața lui și-l priveam uimită, cu ochi mari.;

Atunci se ridică de jos, se apropie de mine foarte stânenit și încurcat și dădu să zică ceva, mi se pare că-și: cerea iertare, dar pentru ce? Poate pentru că și-a dat «seama abia atunci că sunt într-adevăr nrare. În sfâr-' și, am înțeles. Nu ștui nici acum ce s-a petrecut cu mine: m-am făstăcit, m-am încurcat, am roșit și mai tare ca dânsul și am ieșit fuga din odaie, acoperin-; du-mi față cu mâinile.

Nu știam ce să fac, unde să mă ascund de rușine.

Numai faptul că m-a găsit în odaia lui!... Timp de trei zile mi-a fost cu neputință să mă uit la el. De fiecare dată roșeam până la lacrimi. Cele mai ciudate, cele mai caraglioase gânduri îmi treceau prin cap. Unul dintre ele, cel mai năstrușnic, mă îndemna să jnă duc la dânsul, să-i lămuresc totul, să-i mărturisesc totul, să-i povestesc totul cu inima deschisă și să-l încredințez că purtarea mea n-a fost de fetișcană nesăbuită, dar că am vrut să fac un lucru bun. Eram gata să mă duc la el; din fericire însă, n-am îndrăznit să ifac. Îmi închipui ce s-ar fi întâmplat! Și acum mi-e rușine când mă gândesc la toate astea.

La câteva zile după aceea, măicuța mea s-a îmbolnăvit rău de tot. Două zile a zăcut, fără să se poată ridica din pat, iar a treia noapte a făcut febră mare și a început să aiureze. Eu mai stătusem de veghe cu o noapte înainte la eăpătăiul ei, potolindu-i setea și dându-i doctorii la orele cuvenite. Acum era a doua noapte și mă simțeam grozav de istovită. Câteodată picoteam de somn, mi se făcea negru înaintea ochilor, capul îmi văjăia și eram gata să cad de oboseală; dar gemetele slabe ale măicuței mele mă trezeau; deschideam ochii, tresăream, dar numai decât mă lăsam iar pradă oboselii. M-am chinuit nespus. Nu-mi amintesc bine acum, dar ștui că un vis însăpămânătător, o arătare de groază s-a zămislit în capul meu frământat în clipa chinuitoare când se luptă

somnul cu veghea. M-am deșteptat cu spaimă... În odaie era întuneric; opaițul, gata să se stingă, arunca dâre de lumină ce scăldau uneori toată încăperea, iar alteori se așterneau pe pereți, licăreau o clipă și mureau. Și deodată m-a cuprins o frică nedeslușită, o adevărată groază; închipuirea mea era răscolită de visul cel urât; o presimțire rea îmi apăsa inima... Am sărit de pe scaun și, fără să vreau, am scos un țipăt, atât era de chinuitor siimțammtul acesta de apăsare. În clipa aceea s-a deschis ușa și a intrat Pokrovski.

Îmi amintesc doar atât că m-am trezit în brațele lui. El m-a așezat cu grija în jilț, mi-a dat apă și m-a copleșit cu întrebări. Nu mai știu ce i-am răspuns. „Ești bolnavă! Ești foarte bolnavă, mi-a zis el, luându-mă de mâna. Arzi toată! În felul asta ai să te omoril; nu-ți cruci defel sănătatea! Liniștea te-te! Culcă-te și dormi. O să te scol eu peste două ceasuri, dar acum trebuie să te odihnești puțin.] Haide, culcă-te, culcă-te odată!”, tot zicea el fără 1 mă lase să spun măcar o vorbă de împotrivire. Obc seala îmi secase și bruma de puteri ce-o mai aveam* ochii mi se închidea de slăbiciune. M-am întins îs fotoliu cu gândul să atipesc doar o jumătate de ceasi și am dormit până dimineată. Pokrovski m-a trezit nul mai când a venit vremea să-i dau măicuței doctoria! A doua zi, după ce mă odihnise puțin înainte, im pregăteam tocmai să stau în jilț la căpătâiul măicuței hotărâtă să nu mai adorm de data asta pentru nimia în lume, când, deodată, pe la unsprezece, PokrovskL a bătut iar la ușa noastră. I-am deschis.., Ți-o fm greu să stai singură, mi-a zis el; uite o carte. Ia-ai tot o să-ți țină de urât puțin”. Am luat-o; nu-mi amintesc ce carte era aceea și nu cred să-o fi deschis măcar, cu toate că n-am dormit toată noaptea. Ci tulburare lăuntrică, ciudată, nu mă lăsa să închic ochii; n-aveam răbdare nici să stau pe loc; de țățe va ori m-am ridicat din jilț și am început să umblu de colo până colo. Un fel de mulțumire sufletească m se irăispândea în toată ființa. Îmi părea nespus de bine că Pokrovski se gândise la mine. Eram mândră că se îngrijea și se frământa pentru mine. Am visaj și m-am gândit toată noaptea. Pokrovski n-a mai trecut pe la noi; știam că n-o să mai vină și căuta: să ghicesc cum o să fie în seara iirmătoare.

În seara următoare, după ce toți cei din casă s-au culcat, Pokrovski a deschis ușa și a început să-mi vorbească din prag. N-aș putea să-mi amintesc acuri nici o vorbă din cele pe care le-am schimbat atunci; îi ștui numai că mă rușinam, mă încurcam, îmi era ciudă pe mine și așteptam cu nerăbdare să plece, deși toată ziua îmi dorisem din tot sufletul să vină și-mi pregătisem în gând toate întrebările și răspunsurile pe care -urma să i le dau... Din seara aceea s-a legat prietenia noastră. Tot timpul cât a fost bolnavă măicuța mea, am petrecut împreună câteva ceasuri în-fiecare noapte. Încetul cu încetul mi-am înfrânt sfiala.; deși, după fiecare convorbire cu Pokrovski, tot îmi mai era ciudă pe mine. Dealtfel, vedeam cu o tainică bucurie și mândrie că, pentru mine, Pokrovski își uită nesuferitele lui de cărți. Într-o zi veni vorba, mai mult în glumă, despre căderea lor de pe raft. A fost O clipă «ciudată: eu eram, nu ștui cum, prea sinceră și mi-ann deschis prea de tot inima; apoi m-am lăsat dusă de inflăcărare și de o exaltare neobișnuită și i-am mărturisit totul... I-am spus

că vroiam să învăț, să știu ceva, că mi-a fost ciudă când vedeam că mă ia drept un copil... Repet că mă aflam într-o stare sufletească neobișnuită; îmi simțeam inima înduioșată și ochii plini de lacrimi; nu i-am tăinuit nimic. I-am spus tot, tot, tot: despre prietenia mea p'entru el, despre dorința de a-l iubi, de a simți laolaltă cu el, de a-l mângâia, de ajl liniști. El m-a privit ciudat, încurcat, uimit și nu mi-a răspuns nici un cuvânt. Asta m-a durut, m-a întristat. Mi s-a părut atunci că nu mă înțelege și poate chiar își bate joc de mine. Am izbucnit în plâns, ca un copil, într-un plâns cu sughițuri din ca, re nu mă puteam opri. Am avut un fel de criză. Atunci Pokrovski mi-a apucat mâmile într-ale lui, mi le-a acoperit de sărutări, le-a strâns la pieptul său, m-a liniștit, m-a împăcat. Era din eale-afară de mișcat. Nu -știu ce-mi spunea, dar știu că plângeam și râdeam și iar plângeam, mă îmbujoram și nu puteam să rostesc o vorbă, de bucurie. Dealtfel, cu toată tulburarea mea, îmi dădeam seama că Pokrovski e cam încurcă și stânjenit. Cred că nu-și putea veni în fire de atâtă căldură și înflăcărare, de o asemenea izbucnire de prietenie fierbinte, arzătoare, sau poate că la început era numad nedumerit; mai târziu însă șovăiala 1 s-a risipit și mi-a primit prietenia, vorbele calde și grija ce i-o purtam, cu aceeași simplitate și sinceritate cu care i le dădeam eu, răspunzându-mi cu grija, prietenia și duioșia unui adevărat prieten, unui frate bun. Îmi simțeam inima plină de bucurie, de căldură!... Nu-i ascundeam nimic, nu-i tăinuiam nimic. El vedea asta și, pe zi ce trecea, ținea tot mai mult la mine.

Despre câte n-am vorbit cu el în orele chinuitoare și, în același timp, negrait de dulci, ale întâlnirilor noastre din timpul nopții, la lumina tremurătoare a candelei, la eăpătăiul bietei mele măicuțe bolnave...!; Despire tot ce ne-a trecut prin minte, ce ne-a stat pej inimă, ce se cerea să fie spus... Si eram aproape fel tacită... A fost o vreme de tristețe și bucurie laolaltă și până și amintirea ei îmi aduce și tristețe și bucurie.

— Amintirile, fie ele dulci, fie ele dureroase, sunt întotdeauna chinuitoare; cei puțin aşa simt eu; dar și; chinui acesta e plăcut. Si când inima-i grea, îndurerată, istovită de tristețe, amintirile o înviorăză și o, împrospătează, cum împrospătează picurii de rouă și boarea umedă o sărmană floare nenorocită, arsă de: dogoarea unei zile fierbinți.

Măicuța mea era mai bine, dar eu tot îmi mai petreceam nopțile la căpătăiul ei. Pokrovski îmi dădea adeseori cărți; la început le citem ca să nu adorm; pe urmă le-am citit cu luare aminte și mai târziu cu nesaț. În fața mea s-a deschis ca prin farmec o lume nouă, necunoscută până atunci. Gânduri și simțiri noi m-au năpădit dintr-o dată, ca iun ūvoi puternic. Si cu cât simțirile noi stârneau în mine mai multă tulburare, cu cât mă răscoleau mai mult și cu cât mai greu îmi venea să le primesc, cu atât mai dragi îmi erau, cu atât mai dulce era zbuciumul sufletului meu. Toate s-au grămadit dintr-o dată în inima mea, fără să-i lase o clipă de răgaz. Un haos ciudat pusese stă~; pânire pe toată «ființa mea. Dar acest noian de siirn-j tiri ale sufletului n-a putut, n-a fost în stare să măi doboare cu totul. Eram prea visătoare și asta a foști scăparea mea.

Când s-a sfârșit boala măicuței, s-au sfârșit și în-J tâlninile noastre de fiecare seară și con vorbirile noastre îndelungate; izbuteam doar când și când să schim băm câte o vorbă-două, de cele mai multe ori vorbe; goale care nu spuneau nimic, dar mie îmi plăcea să le găsesc o însemnatate anumită, un tâlc ascuns. Viața mea era plină, iar eu – fericită, liniștită și 'li-j niștea mea era molcomă, potolită. Așa au trecut câteva săptămâni.

Într-o zi a venit pe la noi bătrânul Pokrovski. El a stat îndelung de vorbă cu noi de una și de alta și a fost neobișnuit de vesel, bine dispus și guraliv; a râs mult, a glumit și, în cele din urmă, ne-a dezlegat taina marii lui bucurii, spunându-ne că peste o săptămână avea să fie ziua de naștere a lui Petenka și că o să vină neapărat cu acest prilej să-și vadă fiul; ne-a mai spus că o să-și pună jiletca cea nouă și că nevasta îi făgăduise o pereche de cizme noi. Într-un cuvânt, bătrânul era pe deplin fericit și trăncănea despre toate câte-i treceau prin minte.

Ziua lui de naștere. Gândul la această sărbătoare nu-mi dădea pace nici zi, nici noapte. M-am hotărât să-i dovedesc încă o dată lui Pokrovski prietenia mea pentru el și să-i dăruiesc ceva. Dar ce? În cele din urmă: am găsit: o să-i dăruiesc cărti. Știam că-și dorea operele complete ale lui Pușkin în ultima ediție și m-am hotărât să-i cumpăr Pușkin. Aveam vreo treizeci de ruble ale mele, câștigate cu lucrul de mâna. Le pusesem de o parte pentru o rochie nouă. Fără să mai stau pe gânduri, am trimis-o pe bătrâna Matriona, bucătăreasa noastră, să afle cât costă tot Pușkin. Dar vai! Costul celor unsprezece volume, legate, era pe puțin șaizeci de ruble. De unde atâția bani? M-am gândit și m-am răsgândit, dar n-am ajuns la nimic. Mamei nu vroiam să-i cer. Fără îndoială că mi i-ar fi dat; dar atunci toată lumea din casă ar fi aflat despre darul nostru; și apoi însuși darul s-ar fi prefăcut într-un dar de mulțumire, într-o răsplătă a muncii lui Pokrovski de un an întreg. Pe când eu aş fi vrut să-i fac un dar numai de la mine și fără să știe nimeni. Cât despre osteneala pe care și-a dat-o cu mine, aş fi vrut să-i rămân datoare toată viața, fără nici o altă răsplătă înafară de prietenia mea. Într-un târziu am găsit cum să ies din încurcătură.

Știam că la anticarii de la Gostinâi dvor') poți cumpăra o carte cu jumătate de preț, dacă te tocmești puțin și adesea chiar o carte în stare bună, aproape nouă. Și m-am hotărât să mă duc acolo. Zis ') Gostinâi dvor - cartier comercial. (N. trad.) și făcut. Chiar a doua zi am avut nu mai știu ce treabă în oraș, atât noi cât și Anna Feodorovna. Dat măicuța nu se simțea prea bine, iar Anna Feodorovna n-avea chef să iasă – ceea ce mi-a prins de minun[^] – și toate cumpărăturile au căzut în seama mea, așă că am ieșit în oraș împreună cu Matriona.

Din fericire l-am găsit destul de repede pe Pușkin și chiar foarte frumos legat. Am început să mă toci mese. Mai întâi vânzătorul mi-a cerut mai mult decât la librărie, dar pe urmă – de altfel a trebuit să pk de câteva ori și iar să mă-ntorc – l-am făcut să ms scadă din preț și să-mi lase la zece ruble argint. Ci câtă plăcere mă tocmeam!... Matriona, biata de ea nu pricepea ce-i cu mine și la ce-mi trebuie atâtea cărti?! Diar vai! Toată avereia mea erau treizeci de ruble

de hârtie, iar negustorul nu vroia să lase mai ieftin și pace! În cele din urmă am început să nu rog de el și l-am rugat atâtă până l-am înduplecăt, a mai lăsat din preț două ruble și jumătate, dar nul mai atât și s-a jurat că a făcut-o doar pentru o domnișoară atât de cumsecade cum eram eu și că n-ar lăsat nici o copeică dacă ar fi fost vorba de altcineva. Nu-mi mai lipseau decât două ruble și jumătate! Eram gata să plâng de ciudă, când, deodată, cea mea neașteptată întâmplare mă scoase din încurcătură.

Foarte aproape de mine, la o altă masă cu cărti l-am zărit pe bătrânul Pokrovski. În jurul lui stăteai grămadă vreo patru sau cinci anticari și bătrânul părea din cale afară de zăpăcit și aiurit de vorbării lor. Fiecare anticar îl îmbia cu marfa lui. Ii propuneau câte și mai câte și bătrânul ar fi vrut să le cumperi pere pe toate. Stătea, bietul de el, în mijlocul lor, fără să priceapă nimic și nu știa ce să cumpere din toi ce-i punneau negustorii înainte. Atunci m-am apropiat de el și l-am întrebat ce face acolo. Bătrânul se buj cură nespus când mă văzu. Mă iubea din tot suflej tul, poate tot atât de mult cât îl iubea și pe Petenkg „Ce să fac, Varvara Alexeevna? Cumpăr cărti. Să apropie ziua lui și vreau să-i cumpăr... Că știi doar cât ține la cărti...” Bătrânul vorbea el caraghios din Felul lui, dar acum mai era pe deasupra și groză par de încurcat! Cum punea ochii pe o carte, negustorii îi ceveau o rublă de argint, ba chiar două și trei; de cele mari nici nu mai întreba – săracul de el; se mulțumea doar să le privească cu jind, să le răsfoiasdă și să le pună la loc. „Nu, nu, asta-i prea scump, spunea el cu glasul stins, poate să aleg ceva de aici!” Și se apuca să scotocească prin cărticele, prin culegeri de cântece și almanahuri; acestea erau ieftine de tot! „Pentru ce vrei să cumperi toate acestea? L-am întrebat eu. Nu fac două parale!” „Vai, se poate? Mi-a răspuns el. Privește numai ce cărti bune sunt printre ele! Foarte, foarte bune!” Vorbele acestea din urmă sunau atât de jalnic și de tăărăganat încât mi s-a părut că bătrânul e gata să plângă de ciudă din pricina căsătoriai de scumpe cărtile bune; mă așteptam că, uite-acum, o să-i lunece o lacrimă de ipe obrajii gălbejiți, drept pe nasul roșu. L-am întrebat atunci căti bani are? „Uite și sărmanul de el șil-a. Să cos la iveală toți bănuții, infășurați cu grija într-o bucată slinoasă de ziar. Uite, un ban de cincizeci de copeici, uite încă unul de douăzeci și vreo douăzeci de copeici de aramă...” Atunci l-am dus repede la anticarul meu. „Privește aici: unsprezece cărti! Și costă numai treizeci și două de ruble și jumătate; eu am treizeci, mai pune dumneata două ruble și jumătate; o să cumpărăm toate cărtile acestea și o să île dăm împreună.” Bătrânul mai mai să-si piardă mințile de bucurie: răsturnă pe teajheea toți banii pe care-i avea și negustorul îl încarcă cu toată biblioteca noastră. Bietul bătrânel își umplu cu cărti buzunarele, mâinile, subsuorile și le duse pe toate acasă la el, făgăduindu-mi să mi le aducă pe ascuns a doua zi.

A doua zi bătrânul a venit la fiul său, a stat acolo cam un ceas – ca de obicei – apoi s-a abătut și pe la noi și s-a așezat alături de mine, făcând o mutră misterioasă de-își venea să mori de râs. Mai întâi și-nțâi mi-a spus, zâmbind și frecându-și mâinile cu mândria și mulțumirea omului care are o taină, că a adus toate cărtile și le-a pus într-un colț la bucătărie, în paza

Matrionei și că nu l-a văzut nici un suflet de om. Pe urmă a venit vorba, bineintei sărbătoarea mult aşteptată; tot vorbind aşa KV a început să facă planuri cum o să-i dăr" r o c arte, strâns îndelung, pentru că, să doar ce. Mi pica uneon de dă lui Petenka și cu cât vorbeam mai mult desn cu atât îmi dădeam mai bine seama că are te ceva o doar cemi pica uneon de u nu Pfa X și uUe – aşa o să vadă pe ce t^^liăaflecătoateastealefac

Vezi suflet, un lucru pe care nu poate, nu îndră °eva chiar se teme să-l dea în vileag. Eu aştepta^6^ ceam. Bucuria tainică și plăcerea ascunsă pe? I ' întrezăream în apucăturile lui ciudate, în str/^ rile lui – îmi făcea mereu cu ochiul – toate!"

I *1

Piti rile lui îmi făcea me e rit încetul cu încetul. Bătrânul era cu fiecare i-mai neliniștit, mai trist; în cele din urmă n-a' putut răbda și mi-a spus sfios, cu jumătate de

— Ascultă-mă, Varvara Alexeevna... Știi ceva y vara Alexeevna...?

— Era grozav de tulburat!

— Vezi |: când o fi ziua lui, dumneata ia zece cărți' dă-i-le singură, adică din partea dumitale; și ^ o să iau și eu o carte, pe cea de-a unsprezecea și să i-o dăruiesc din partea mea, adică numai d mine! Așa o să ai și dumneata un dar pentru el 1 o să am și eu unul; adică o să avem fiecare câte ui dar.

— Și bătrânul tăcu încurcat. M-arn uitat la el îmi aştepta hotărârea cu o sfială supusă. „Si decent vrei să i le dăruim împreună, Zahăr Petrovici?” „Păi aşa... Varvara Alexeevna, aşa... Să vezi... Că eu, a: cum să zic...” într-un cuvânt bătrânul se făstăcise ră se înroșise, se împotmolise în fraza începută și | mai știa cum să se descurce.

— Stai să vezi.

— Mă lămuri dânsul în cele d urmă.

— Eu, Varvara Alexeevna, îmi cam fac de^ uneori... Adică vreau să-ți aduc la cunoștință | fac de cap aproape întotdeauna și mereu... Mă ții rele... Adică, vezi matale, câteodată e frig afar; iarăși alteori am neplăceri sau mă apucă uneoi tristețe, ceva, sau dă peste mine câte un necaz atunci nu pot să mă stăpânesc și-mi fac de cap • câte un păharel mai mult... Si Petrușa-i tare nerr mit. El, Varvara Alexeevna, se supără, ma <jfl și-mi ține tot felul de predici. De aceea aş yre< dovedesc acum, prin darul meu, că m-am m și încep să mă port bine, că am strâns bănuți '• Vi o știe și uilc – uv- – _ – banii și o să afle că toate astea le fac el apucat o milă nespusă pentru bătrân.

♦ t mult pe gânduri. El mă privea cu neli-N'-aW stat ua zahar Petrovici, i-am spus eu, dăiste. Ascu_€'toate!” „Cum adică pe toate? De uiește-i-le l? U ^^ toate, Cărțile 1” „Numai de v-arțि_vor^ -^'^^ jumneata!” „De la mine singur? ^-“nnmai și numai în numele meu?” „Se-nțelege! ^nnmeâe dumitale...!” Cred că vorbeam destul de Hmpede, dar trecu mult până să priceapă bătrânul ce v. roiarn^. ^ ^ ^ spunea el dus pe gânduri.

— Da, asta, r fi bine chiar bine de tot, dar cu dumneata cum rămâne, Varvara Alexeevna? „Uite-aşa! N-o să-i dăruiesc nimic”. „Cum? A strigat atunci

bătrânul aproape speriat. N-ai să-i dăruiești nimic lui Petenka, nu vrei să-i dăruiești nimic?"... Bătrânul părea în-spăimântat; în clipa aceea, cred că era gata să se lepede până și de gândul lui, numai ca să-i dăruiesc și eu ceva fiului său. Era bun oa pâinea caldă, moșul! Eu l-am încredințat că mi-ar face plăcere să-i dau ceva lui Petenka, dar că nu vreau să știrească cu nimic bucuria lui.

„Dacă fiul dumitale o să fie mulțumit, am adăugat eu și dumneata de asemenea, o să fiu mulțumită și eu, pentru că în adâncul inimii mele o să simt atâtă bucurie ca și cum i-aș fi dăruit și eu ceva”. Și bătrânul s-a liniștit de tot. După tot a mai „rămas! A noi încă două ceasuri, dair în acest răstimp nu și-a mai găsit astămpăr: se face mereu de pe locul lui > umWa de col° Până col°-furiș S°mot> se hârjonea cu Saşa, mă sărută pe Anneli t TPea de bra^ și”5! Făoea într-ascuns mutre Ceasta\ u176? 1? Vna>? Ina dnd' în cele din urmă' ros ce er! – 5? U? Ă afarăIntr-un cuvânt, de bucu-i înt'âml1^ _?! „atât de tare drumul cum nu i atunci.

Fleț de om. Pe urmă a venit vorba, bineînțeles, d sărbătoarea mult așteptată; tot vorbind aşa, bătrânl a început să facă planuri cum o să-i dăruim cărtii lui Petenka și cu cât vorbeam mai mult despre astai cu atât îmi dădeam mai bine seama că are ceva p susflet, un lucru pe care nu poate, nu îndrăznește și chiar se teme să-l dea în vîleag. Eu așteptam și tăi ceam. Bucuria tainică și plăcerea ascunsă pe care lq întrezăream în apucăturile lui ciudate, în strâmbătu'i rile lui – îmi făcea mereu cu ochiul – toate au pierit încetul cu încetul. Bătrânul era cu fiecare clipi-j mai neliniștit, mai trist; în cele din urmă n-a mai putut răbdă și mi-a spus sfios, cu jumătate de glas

— Ascultă-mă, Varvara Alexeevna... Știi ceva, Varvara Alexeevna...?

— Era grozav de tulburat!

— Să vezi): când o fi ziua lui, dumneata ia zece cărți și dă-i-le singură, adică din partea dumitale; și atunci o să iau și eu o carte, pe cea de-a unsprezecea și am să i-o dăruiesc din partea mea, adică numai de la mine! Așa o să ai și dumneata un dar pentru el și o să am și eu unul; adică o să avem fiecare câte un dar...

— Și bătrânul tăcu încurcat. M-am uitat la el: îmi aștepta hotărârea cu o sfială supusă. „Și de ce nu vrei să i le dăruim împreună, Zahăr Petrovici?” „Păi, aşa. Varvara Alexeevna, aşa. Să vezi. Că eu, asta cum să zic.” într-un cuvânt bătrânul se făstăcise rău, se înroșise, se împotmolise în fraza începută și nu mai știa cum să se descurce.

— Stai să vezi, — mă lămuri dânsul în cele din urmă.

— Eu, Varvara Alexeevna, îmi cam fac de cap uneori... Adică vreau să-ți aduc la cunoștință că-m l fac de cap aproape întotdeauna și mereu... Mă țin da rele... Adică, vezi matale, câteodată e frig afară și iarăși alteori am neplăceri sau mă apucă uneori q tristețe, ceva, sau dă peste mine câte un necaz și atunci nu pot să mă stăpânesc și-mi fac de cap: beai câte un păharel mai mult... Și Petrușa-i tare nemulțu mit. El, Varvara Alexeevna, se supără, mă ceartă și-mi ține tot felul de predici. De aceea aş vrea să-i dovedesc acum, prin darul meu, că m-am îndreptă și încep să mă port bine, că am strâns bănuți ca s cumpăr o

carte, i-am strâns îndelung, pentru că, să vezi, eu nu prea am bani: doar ce-mi pică uneori de la dânsul și el o știe și uite – aşa o să vadă pe ce cheltuiesc eu banii și o să afle că toate astea le fac numai pentru el.

Atunci m-a apucat o milă nespusă pentrubătrân. K-am stat mult pe gânduri. El mă privea cu neliniște. „Ascultă, Zahăr Petrovici, i-am spus eu, dării iește-i-le pe toate!” „Cum adică pe toate? De cărți vorbești...?” „Da, toate cărțile!” „Numai de la mine?” „De la dumneata!” „De la mine singur? Adică numai și numai în numele meu?” „Se-nțelege! În numele dumitale...!” Cred că vorbeam destul de limpede, dair trecu mult până să priceapă bătrânul ce vroiam.

— Ei, da.

— Spunea el dus pe gânduri.

— Da, asta ar fi bine, chiar bine de tot, dar cu dumneata cum rămâne, Varvara Alexeevnă? „Uite-aşa! N-o să-i dăruiesc nimic”. „Cum? A strigat atunci bătrânul aproape speriat. N-ai să-i dăruiești nimic lui Petenka, nu vrei să-i dăruiești nimic?”... Bătrânul părea în-spăimântat; în clipa aceea, cred că era gata să se lepede până și de gândul lui, numai ca să-i dăruiesc și eu ceva fiului său. Era bun oa pâinea caldă, moșul! Eu l-am încredințat că mi-ar face plăcere să-i dau ceva lui Petenka, dar că nu vreau să stirbesc cu nimic bucuria lui. „Dacă fiul dumitale o să fie mulțumit, am adăugat eu și dumneata de asemenea, o să fiu mulțumită și eu, pentru că în adâneul inimii mele o să simt atâtă bucurie ca și cum i-aș fi dăruit și eu ceva”. Și bătrânul s-a liniștit de tot. După asta a mai rămas la noi încă două ceasuri, dar în tot acest răstimp nu și-a mai găsit astâmpăr: se ridica mereu de pe locul lui, umbla de colo până colo, făcea zgromot, se hârjonea cu Saşa, mă săruta pe fură, mă ciupea de braț și-i făcea într-ascuns mutre Annei Feodorovna, până când, în cele din urmă, aceasta l-a dat pe ușă afară. Într-un cuvânt, de bucuros ce era, își dăduse atât de tare drumul cum nu i se mai întâmplase până atunci.

În ziua cu pricina, a venit exact la ora unsprezece, j de-a dreptul de la liturghie, îmbrăcat cu un frac și țesut cu grija, cu cizme și jiletă noi-nouțe. În fie-j care mâna avea câte un pachet de cărți. Noi, cei ai casei, eram strânși cu toții în salonul Annei Feo-l dorovna, la cafeaua cu lapte (era duminică). Bătrânul începu prin a spune – pe cât îmi aduc aminte – că Pușkin a fost un poet foarte bun; apoi, în-l Curcându-se și pierzând șirul, trecu deodată la _ cu I totul altceva și anume că trebuie să te porți bine și dacă nu te porți bine înseamnă că îți faci de cap; că pornirile rele nimicesc un om, îl duc la pierzare; I apoi dădu chiar câteva pilde de oameni care s-au dus de, răpă din. Pricină că nu s-au putut stăpâni la vreme, j și încheie spunând că el unul, de la un timp încocace,] se poartă cum nu se poate mai bine, că și înainte simțea etă că sfaturile fiului său sunt drepte, că o simțea demult și că și-o punea la inimă, dar acum a început cu adevărat să se stăpânească de la rele. J iar ca dovadă, îi dăruiește aceste cărți, cumpărate pe banii adunați multă vreme.

Nu-mi puteam stăpâni lacrimile și râsul totodată, ascultându-l pe bietul bătrân. Ca să vezi cum a știut]. Să mintă când a trebuit! Apoi cărțile au fost

duse în odaia lui Pokrovski și aşezate pe raft. Pokrovskij a ghicit numai decât adevărul. Bătrânul a fost poftit la masă. În ziua aceea eram cu toții tare veseli. După! Masă am jucat cărți și jocul cu gajuri. Sașa erai tare vioaie, dar nici eu nu mă lăsam mai prejos.] Pokrovski se purta drăguț cu mine și căuta mereu prilejul să-mi vorbească între patru ochi, dar eu nu jăsăm. A fost cea mai frumoasă zi a mea din patru ani de viață.

De aci înainte o să depăne numai amintiri triste. Lăpăsătoare; începe povestea zilelor mele negre. Poate de aceea pana mea se mișcă mai încet, de parcă! N-ar vrea să scrie mai departe. De aceea, poate, ara prefirat în minte cu atâtă încântare și dragoste cele mai mici amănunte ale zilelor fericite din biata mea! viață! Si cât de puține au fost! În locul lor au venit durerea și amărăciunea fără seamă, care Dumnezeu știe când o să se sfârșească.

Nenorocirile mele au început când s-a îmbolnăvit și a murit Pokrovski.

A căzut la pat două luni după întâmplările povestite de mine. În cele două luni a alergat într-o ca să-și găsească un mijloc de trai, pentru că până atunci nu avusese încă o slujbă. Ca orice bolnav de piept, Pokrovski nutrea până în cea din urmă clipă nădejdea că o să mai trăiască mulți ani. Ar fi fost pentru el un loc ca profesor ilă: mu mai știu ce școală, (iar el mu putea suferi această îndeletnicire, iar ca să fie slujbaș în vreo instituție de stat, iarăși nu era în stare din pricina sănătății sale subrede. Să-apoi ar fi trebuit să aștepte pire a mult până la cea dintâi leafă. Pe scurt, Pokrovski vedea pretutindeni numai o năruire a nădejdilor sale. Pe zi ce trecea era mai nervos, sănătatea i se subreazea din ce în ce, dar el nu-și dădea seama. Veni toamna... Pokrovski ieșea în fiecare zi, tot cu treburile lui, numai cu o manta subțire și umbla să se roage pe la toți pentru o slujbă; astă-l chinuia nespus. Si pentru că mergea într-o cu picioarele ude și muiat de ploaie, a căzut până la urmă la pat și nu s-a mai sculat... A murit toamna târziu, pe la sfârșitul lui 'octombrie'...

Cât a durat boala, aproape că n-am ieșit din odaia lui și l-am îngrijit necontentit. Adeseori n-am închis ochii nopți întregi. Era aproape tot timpul în nesimțire; de multe ori aiura și vorbea de toate: de slujbă, de cărți, de mine, de taică-său... Si abia atunci am aflat multe din viață -lui, pe care mu le știusem până atunci și nici măcar nu le bănuisem. La început, când s-a îmbolnăvit, cei ai casei mă priveau chiorâș și Anna Feodorovna clătina dojenitor din cap. Dar eu mă uitam senină în ochii lor și în curând oamenii – cel puțin de măicuță sunt sigură – nu m-au mai osândit pentru grija ce i-o purtam.

Uneori Pokrovski mă recunoștea, dar asta se în-tâmpla rar: era aproape tot timpul în nesimțire. Alteori vorbea nopți întregi cu cineva, rostind cuvinte încurate, neînțelese, iar glasul lui spart irăbufnea surd în încăperea îngustă, ca într-un coșciug. I Atunci mă apuca teama. Mai cu seamă în ultima 1 noapte! Era ca scos din minti. Se chinuia îngrozitor,! Nu-și găsea locul și gemetele lui îmi săâșiau susfletul.! Toți ai casei erau speriați. Anna Feodorovna se ruga. Mereu să-l ia Dumnezeu cât mai repede. I-am chemat un doctor. Aceasta a spus că bolnavul avea să 'j moară cu siguranță spire dimineață.

Bătrânul Pokrovski a stat toată noaptea pe sală, la uşa fiului său; i se aşternuse acolo o rogojină. Intra mereu în odaia băiatului și îi se strângea inima când te uitai la dânsul. Era atât de copleșit de durere încât părea că totul lipsit de simțiri și de gânduri. J Capul ii tremura de groază; trupul i se scutura, și bolborosea ceva și paircă vorbea cu el însuși. Mi se 3 părea că o să înnebunească de durere.

Înspire ziuă, istovit de mairea-i suferință, bătrânul i căzu într-un somn adânc pe rogojina lui. Puțin după șapte, Pokrovski intră în agonie. L-am trezit pe bă-l tirân. Feciorul lui era *cu mintea limpede și și-a luat rămas bun de la noi toți. Ciudat! Nu puteam plângel deși mi se rupea inima de jale.

Dar și mai mult mi-au sfâșiat sufletul cele dini urmă clipe ale lui. Pokrovski cerea mereu ceva, cereai stăruitor, vorbind împlicit, cu limba încătușată dej moarte, iar eu nu pricepeam nimic din Vorbele lui.] Inima mi se frângela de durere! Un ceas întreg s-a zgăduit aşa, chinuit de o dorință; se trudea să facă! Un semn cu mâinile-i răcite și iar începea să ceară! Jalnic, cu glasul răgușit și surd... Dar vorbele lui nu erau altceva decât un sir de bâiguieli fără nici uni înțeleș și iar nu pricepeam nimic. Rând pe rând ii] aduceam lingă pat pe fiecare dintre cei ai casei, ii] dădeam apă, dar el clătina trist din cap. În cele dâri urmă, am înțeleș ce vroia: mă ruga să ridic storul de la fereastră și să deschid obloanele, Vroia – pe-l semne – să se mai uite o dată la lumina zilei, la soare. Am tras storul; dar ziua care abia începeai era tristă și mohorâtă ca și viața nenorocită a celui de pe patul de moarte, gata să se stingă. Nici poți meneală de soare. Carul era acoperit de pâclă deasă a norilor, un cer ploios, posomorit, rece. O ploaie măruntă bătea în geam și se prelingea peste el în șiroaie. Te și murdere. O zi cenușie, întunecată. Lumina ei slabă abia pătrundea în odaie, luptând din greu cu flacăra tremurătoare a candelei din fața icoanei. Omul gata să moară îmi aruncă o privire plină de o nespusă tristețe și clătină din cap. Peste o clipă și-a dat sufletul.

Anna Feodorovna a luat asupră-și grijile îngropăciunii. I-a cumpărat lui Pokrovski cel mai de rând co. ștciug cei s-a găsit și a tocmit un birjar-cărăuș ca să-l ducă. Dar ca să nu rămână cumva păgubită de cheltuielile pe care le făcea, a pus mină pe toate cărtile și pe toate lucrurile răposatului. Bătrânul a făcuți gură, s-a certat cu ea și la urmă i-a smuls un teanc de cărti, pe care le-a virât în buzunare, în pălărie, pe unde a putut și a umblat aşa cu ele toate cele trei zile dinaintea îngropării și chiar și atunci când a trebuit să se ducă la biserică. În tot acest timp s-a purtat ca un ora fără minte, ca un scrântit, învârtindu-se mereu cu 'o grija duioasă pe lângă sicriu: ta îndrepta eununița cu rugăciunea de dezlegare a mortului, ba aprindea câte o luminare sau schimba alta. Se vedea cât colo că nu-și poate opri gândul asupra nici unui lucru. Nici măicuța și nici Anna Feodorovna n-au fost în biserică la prohod. Măicuța era bolnavă, iar Anna Feodorovna a fost gata-gata să meargă, dar s-a certat în cea din urmă clipă cu bătrânul Pokrovski și a rămas acasă. Nu m-am dus decât eu și bătrânul. În timpul slujbei m-a cuprins dintr-o dată o spaimă ciudată, un fel de presimțire a viitorului. Abia de am putut rămâne până la urmă în biserică. În

sâârşât, coşciugul a fost încis, bătut un cuie, apoi l-au pus în căruţă şi l-au dus. L-am petrecut numai până la capătul străzii. Căruşaşul a pornit-o la trap. Bătrânul s-a luat în fugă după el, plângând cu hohote. Plânsul lui tremura şi se frâangea din pricina alergăturii. Sărmanul şi-a pierdut ři pălăria, dar nu s-a oprit ca să ſi-o ridice. Ploaia iu_ ūda capul, se stârnise vântul, măzărichea rece ū biciuia ſi-i întepea obrazul. Dair bătrânul părea că nu

— Oameni sărmani simte nimic ſi alergă când de d1' parte, când de altas a căruţii, plângând intr-una. Poalele hainei lui vechil fălfâiau în bătaia vântului ca nişte aripi. Din ȳoatei buzunarele ū ieſeau colţuri de cărti. In mâini aveaj iarăşi o carte mare, pe care o ȳinea strâns de tot. I Trecătorii se descopereau ſi- ſi făceau cruce. Unii ſe l opreau în loc ſi priveau cu uimire la sărmanul bătrân. J Cărtile ū cădeau mereu din buzunare, drept în glod.] Oamenii il opreau ſi-i arătau carteia pierdută; el b ridica ſi pornea iarăşi în fugă pe urma sicriului. La j colţul străzii i s-a alăturat o bătrână, care vroia ſi] dânsa să petreacă mortul... Apoi căruţa a cotit ſi i n-am mai văzut nimic. M-am întors acasă ſi, cu su-J fletul plin de o negrăită jale, m-am aruncat la piep-j tul măicuþei mele. Am strâns-o tare de tot în braþe,] am! Sărutat-o ſi am plâns cu hohote, ghemuită cui frică la sânul ei; căutam parcă să opresc în stirân-l soarea braþelor mele >pe singurul pirieten care-mi maij rămăsese ſi să nu las să mi-l răpească moartea...] Dar moartea ſe ſi oprire deasupra bietei mele măi-j cute...

Iunie 11. ':

Cât de recunoscătoare iþi sunt pentru plimbarea de l ieri la ostroave, Makar Alexeevici! Ce răcoare ſij frumos e acolo! Ši ce verdeaþă! Demult n-am mai, văzut verdeaþă. Când eram bolnavă, mi se părea în-J tr-una că am să mor, că am să mor neapărat. Ju- l decă ſi dumneata dar, ce am putut să simt, ce ami simþit eu ieri. Să nu fii supărat pe mine că am fost] atât de tristă! Îmi era nespus de bine, aveam inima j uþoară, dar în clipele cele mai frumoase ale vietii mele sunt întotdeauna tristă. Că am plâns? Asta mu-il nimic. Nu ſtiu nici eu de ce, dar plâng intr-una. Sim-i ȳurile ſi nervii mei sunt dureros de ascuþiţi ſi simþti totul intr-un fel bolnăvicios. Cerul acela, fără pic dej nori, de un albastru ſters, apusul soarelui, liniştæai serii – toate astea..., nu ſtiu cum, dar le vedeam! Întunecate ſi-mi apăsau sufletul; îmi ſinþteam inima] plină ſi simþteam nevoia sa plâng. Dar pentru ce-þi scriu dumitale toate astea? E greu să ſi le mărturiseþti ȳie ſi cu atât mai greu să le spui altcuiva. Totuþi poate că ai să mă înþelegi! Îmi vine ſi să râd ſi să plâng! Ce suflet bun ai, Makar Alexeevici! Ieri te uitai mereu în ochii mei, ca să citeþti în ei ce simt ſi te bucurai atâta de încântarea mea! Cum dădeam de o tufă, de o alei sau de 'o ſuviþă de apă, veneai lângă mine, iþi îndreptai frumos hainele ſi mă priveai drept în ochi, de parcă mi-ai! Fi arătat moþiile dumitale! Asta înseamnă că ai inima bună, Makair Alexeevici ſi pentru asta te iubesc. Ši acum, rămâi cu bine. Azi mă simt iar prost, ieri mi s-au udat picioarele ſi am răcit. Fedoira e ſi ea bolnavă ſi iatâne pe amândouă la pat. Nu mă uita, adică vino mai des pe la noi.

A dumitale V. D.

Iunie 12.

Draga mea Varvaira Alexeevna.

Și eu care credeam, măicuță, că al să-mi scrii o adevărată poezie, zugrăvindu-mi toate cele de ieri. Când colb te-ai mărginit doar la o paginuță și, atât! Iți spun asta, pentru că, deși mi-ai scris puțin, în acea paginuță mi-ai însățit totul nespus de -frumos și gingaș. Natura și priveliștile de la țară și simțăminte, într-un cuvânt despre toate ai scris foarte frumos. Eu însă n-am talent! Pot să măzgăleșe și zece pagini, că nu iese nimic...

— Nici o descriere. Am încercat eu, n-ai grija! Îmi scrii, draga mea, că-s om bun, că n-aș fi în stare să fac vreun irău aproapelui meu, că știu să văd în toată firea nemărginită bunătate a lui Dumnezeu – într-un cuvânt îmi. Aduci tot soiul de laude. Toate astea-s adevărate, măicuță, foarte adevărate. Sunt aşa cum zici dumneata și o știu și eu. Când citesc câte ceva asemenea celor scrise de dumneata, fără să vreau mă cuprinde înduioșarea și apoi îmi vin în cap tot felul de gânduri dureroase. Și acum. Ascultă, măicuță, să-ți -povestesc ceva, draga mea.

Mai întâi și-ntâi trebuie să-ți spun că aveam numai șaptesprezece ani și când am intrat în slujbă și uite, curând se împlinesc treizeci de ani de când tot slujesc. Ce să mai spun? Am rupt destule uniforme; am crescut, m-am cumințit, am văzut oameni; am trăit ideajuns pe lumea asta și pot spune că am trăit în aşa fel încât o dată au vrut chiar să mă propună pentru o decorație. Poate nu mă crezi? Să știi însă că nu te mint! Și ce să vezi, măicuță! S-au găsit ei și oameni răi!... Trebuie să știi, scumpa mea, căcar că-s 'om fără carte multă și poate chiar prost, dar sufletul mi-e la fel cu celorlalți. Și știi, Varenka, ce mi-au făcut oamenii răi? Mi-e și rușine să-ți spun ce mi-au făcut. Ai să mă întreb: pentru ce? Numai pentru că sunt mic, pentru că sunt liniștit, pentru că nu supăr pe nimeni! N-am fost pe gustul lor și... Dă-i și dă-i! Au început mai întâi prin a spune că „dumneata – cică – Makar Alexeevici, aşa și pe dincolo”; apoi, „de la unul ca Makar Alexeevici ce să ceri?” Și acum, la urmă, o țin una și bună: „Zi-i Makar Alexeevici și pace!” Vezi și dumneata, măi-j cută, cum s-au brodit lucrurile: toate realele se sparg în capul lui Makar Alexeevici; ei la atâtă s-au priceput: au îfăcut din numele lui Makar Alexeevici o batjocură, de mi-a mers buhul prin toată instituția. Și nu ie-a fost de ajuns că au făcut din numele meu și o batjocură, aproape o vorbă de ocară, dar s-au legat până și de cizmele mele, de haina, de părul și de statura mea! După ei, toate trebuie să schimbe! Și când te gândești că povestea asta ține de ani și ani! Și se repetă în fiecare zi lăsată de Dumnezeu! M-am obișnuit, fiindcă mă obișnuiesc cu orice, fiindcă-s un om pașnic, un om mic; totuși mă întreb, pentru ce toate astea? Am făcut eu oare vreun rău cuiva? I-am luat-o cuiva înainte în slujbă? Am părât pe cineva la șefi? Am luat gratificația altuia? Am urzit vreo intrigă? Ar fi un păcat să-o crezi, măicuță!] Cum să fac eu aşa ceva? Uită-te bine la mine, draga mea și spune-mi: sunt eu în stare de vre'o răutate,] de vreuo urzeală pornită din dorința de măririre? J Atunci de ce atâtă năpastă pe capul meu, doamne! iartă-mă! Uite, dumneata găsești că-s om vrednic de cinste, dumneata care ești cu mult, cu mult deasupra lor, a tuturor, măicuță! Căci

care e cea mai de seamă virtute civică? Adineauri, la slujbă, am vorbit despre asta, de la om la om, cu Evstafi Iva-novici, care a zis că cea mai de seamă virtute civică e să știi să faci parale. A zis-o în glumă (știu eu bine că a fost doar o glumă), dar învățătura care se de'sprinde de aici e că nu trebuie să fii povară nimănui în viață. Păi eu nici nu sunt! Am doară o bucată de pâine a mea, poate că e uneori și uscată, dar o am! Și e câștigată cu trudă, în lege și o mă-nânc în toată cinstea! Ce să-i faci! Parcă eu nu știu că nu-i mare lucru să copiez hârtii! Dar sunt mlndru și de asta: lucrez în sudoarea frunții! Și ee-i dacă copiez hârtii? Ce? Fac un păcat? „Dumnealui, cică, nu face decât să copieze!” „Ce mtai șoarece de cantilene! Copiază!” Dair nu văd în asta nimic rău sau necinstit! Am un scris citeț, frumos, de ți-e mai mare dragul și Excelența Sa e mulțumit! Eu sunt acela care copiez hârtiile cele mai de seamă pentru domnia-sa! Stil n-am! Ce să zic! Asta b știu și singur: nu-l am, afurisitul de el! De aceea nici la slujbă n-am înaintat și acum chiar, când îți scriu dumitale, draga mea, scriu și eu cum dă dumnezeu, fără floricele, aşa cum îmi trec și mie gândurile pirin cap... Toate astea le știu eu. Dar iarăși, când te gândești, dacă toată lumea ar sta să compună, cine ar mai copia? Uite ce întrebare îmi pun și te rog și pe dumneata, măicuță, să-mi răspunzi la ea. Așadar, ziceam că acum îmi dau seama că e nevoie de mine, că nu se poate fără unul ca mine și că-i păcat să zăpăcești un om cu tot felul de fleacuri! Șoarece? Mă irog! Las' să fiu șoarece, dacă mi-au găsit asemănare cu dânsul. Dar vezi că fără șoarecele ăsta nu se poate; el îți aduce folos și de el nu te poți lipsi! Și-apoi șoarecele ăsta mai primește și gratificație, ca să se știe ce fel de șoarece sunt! Dar să isprăvim cu asta, draga mea! Că despre altceva vroiam să vorbesc, dar m-arh înfierbântat și... Știi, îți face plăcere uneori să-ți dai singur un pic de dreptate! Ou bine, draga mea, sufletul meu, mângâie-rea mea! O să trec, o să trec neapărat să te văd, lumină mea! Dar până una alta nu fii amărâtă. O să-ți aduc și o carte. Și-acum, rămâi cu bine, Ya-renka!

Al dumitale cu tot sufletul Makar Devușkin.

Iunie 20.

Mult stimate Makar Alexeeviei.

Îți scriu în mare grabă. Sunt zorită. Mi-am găsit de. Luoru și trebuie să isprăvesc repede. Uite ce vreau să-ți spun: am putea să facem o cumpărătură bună. Fedoira zice că un cunoscut de-al ei vinde o uniformă, m'ouă-nouță: pantaloni, jilet că și chipiu și cere – cică —: foarte puțin. Ai face bine să ți le cumperi. Acum nu ești strâmtorat, ai ceva bani; nu mi-ai spus chiar dumneata că ai? Te rog mult, nu te scumpi, zău aşa! Că doar sunt lucruri trebuincioase. Uită-te numai în ce haină veche umbli! Mai mare rușinea! E toată numai petice. Și alta bună n'ai! Știu eu 'bine că n'ai, cu toate că-mi spui că ai! Numai Dumneizeu iștie ce ai făcut cu ea. Te irbg să-mi dai ascultare și s-o cumperi. Fă-o pentru mine, cumpăr-o dacă mă iubești.

Mi-ai trimis niște albituri în dar. Ascultă-mă, Makar Alexeeviei, ai să ajungi sapă de lemn în felul ăsta! Ce, e glumă căt -ai cHeltuit cu mine? O groază de bani! Doamne, ce risipitor ești! Și nici n-aveam nevoie! Toate astea-s

de prisos! Știu, sunt încredințată că ții la mine și nu e nevoie să mi-o amintești prin daruri. Ș-apoi mi-e greu să le primesc, eând știu cât te-au costat! Odată și pentru totdeauna îți spun să te astâmpări. Ai înțeles? Te rog, te rog din l tot sufletul! Îmi ceri, Makar Alexeeviei, să-ți trimit I mai departe însemnările mele; ai vrea să le îsprăjvesc. Dar eu nu știu cum de-am scris chiair și ceea ce am scris! Acum însă n-aș avea putere că mai vorbesc despre trecutul meu. Nu vreau nici măcar să mă gândesc la el. Mă apuca groaza când irâseo-lesc amintirile acelea. Și ca să vorbesc de măicuța mea nefericită, care și-a lăsat copilul pradă acestor jivine, ar, fi mai greu decât orice. Îmi săngerează inima când mă gândesc la toate astea! S-int încă atât de proaspete în amintire! Niciodată nu mi-am venit bine în fire, necum să mă liniștesc, cu toate că s-a scurs un an și mai bine de atunci. Dar dumneata cunoști toată povestea!

Și-apoi ți-am mai spus despre cele ce gândește în clipa de față Anna Feodorovna: tot pe mine mă învinuiește, zieând că n-am știut să-i mulțumesc pentru binele ce mi l-a făcut și nu recunoaște nici moartă că', air ifi avut b înțelegere cu domnul Bâkov. Mă cheamă ilă dânsa. Zice că umblu cu „bogdaproste” și că am *<apucat-o* pe căi greșite. Zice că dacă mă întorc, o să știe dânsa isă descurce cum e mai bine toată povestea cu domnul Bâkov și o să-l facă să-și răscumpere vina față de mine. Mai zice că domnul Bâkov ar vrea să-mi dea zestre. Să și-o păstreze! Eu mă simt bine aici, cu dumneata, cu buna mea Fedora care ține atât de mult la mine că-mi amintește de răposata dădacă-mea. Dumneata, cu toate că-mi ești neam mai de departe, dar mă apară cu numele dumitale. Cât despre ei, pe ei nu-i cunosc! O să-i uit de mi-o fi cu puțință. Ce mai vor de la mine? Fedora zice că toate astea-s vorbe de clacă și că până la urmă o să mă lase în pace. Să dea Dumnezeu!

V. D.

Iunie 21.

Suflețelul meu, măicuță dragă.

Aș vrea să scriu, dar nu știu cu ce să încep. Ce ciudat luoru e viața pe care o ducem noi doi acum, măicuță dragă! Adică vreau să spun că niciodată zilele mele nu s-au scurs în atâta bucurie. Parcă m-ar fi blagoslovit bunul Dumnezeu cu un cămin și o familie! Fetița mea dragă, ce atâta vorbă pentru patru cămăsuțe pe care ți le-am trimis! Știu Eu bine ca aveai nevoie de ele: am aflat de la Fe-/dora. Pentru mine, măicuță dragă, e o bucurie neîn-J chipuit de mare să te mulțumesc! Astă-i plăcerea^ mieja. Și te rog să mi-o lașiNu mai deschide vorba și nu te mai împotrivă. Niciodată în viață nu rai s-a mai întâmplat una ca asta! Am început și eu să cunosc ce-i lumea! Mai întâi și-ntâi nu mă mai simt singur, pentru că dumneata trăiești aici, la doi pași de mine, întru desfătarea mea; în al doilea rând, m-a poftit azi la ceai un chiriaș de aici, vecin cu mine, Ratazeaev, slujbașul acela de care ți-aoi spus că face la el acasă șezătoiri literare. Astăzi are iar adunare; o să citim literatură. Vezi ce viață duc eu acum, măicuță?! Te las cu bine. Ți le-am soriș toate astea aşa, fără vreun tel anume, doar ca să te înștiințez că-mi merge bine. Ai trimis vorbă prin Tereza, suflețelul meu, că ai nevoie de mătase colorată, pentru brodat; am să-ți

cumpăr, măicuță, am să-ți cumpăr și mătase. Chiar mâine o să am plăcerea să-ți îndeplinesc întru totul voia. Știu și unde pot să-o găsesc. Și acum rămân al dumitale cu tot sufletul, Makar Devușkin.

Iunie 22.

Mult stimată Varvaira Alexeevma.

Țin să te îneunoștiințez, draga mea, că în casaj la noi s-a întâmplat ceva trist de tot! Ceva cu adevărat, dar cu adevărat vrednic de toată mila! Azi, cam pe la cinci de dimineață, i-a murit lui Gorškov un copilaș. Nu știu bine ce-a avut: scarlatină ori altceva, dumnezeu știe! M-am dus pe la ei. Să vezi acolo sărăcie, măicuță! Și ce harababură! Dar ce: mă mir eu? Toată familia stă într-o singură odaie,] despărțită doar printr-un paravan, ca să fie mai cu-; viincios. Le-au și adus sicriușul. E simplu da tot, dar destul de drăguț", l-au cumpărat gata făcut.'] Băiețelul lor era de vreo nouă anișori. Făgăduia, cică,] micuțul. Dar ce jale te apucă să-i privești, Varenka! Mama băiatului nu plângă, dar e atât de tristă, săracă! Poate: că aşa o să le vină mai ușor: unul mai puțin... Le-au rămas încă doi: unul mic de tot, la săn și 'o fetiță tot mică, de vreo șase ani, sau poate ceva mai mult. Ce trebuie să simți, zău aşa, când vezi că și se chinuie copilașul, copilașul tău, și-ți dai seama că nu poți să-l ajută! Tatăl, îmbrăcat cu un frac vechi, soios, stă pe un scaun rupt și-i curg pe obraji șiroaie de lacrimi. Poate că nu-s de durere, poate că-i curg doar ochii, aşa, ca de obicei. Și ce om ciudat e! Dacă-i spui o vorbă roșește, se-ncurcă și nu știe ce trebuie să răspundă. Fetița cea mică stă rezemată de coșciug, galbenă la 'față, biata de ea, tacută, gânditoare! Tare nu-mi place, Varenka, măicuță, să văd un copilaș gânditor. Îmi face și rău să-l privesc. Jos, lângă dânsa, zace aruncată o păpușică din cărpe și fetița nu se joacă! Ține degetelul pe buze și stă aşa, fără să se clintească. Gazda noastră i-a dat o bombonică. Fetița a luat-o, dar n-a mâncat-'o. Ce dureroase-c toate astea, Vairenka! Ce zici?

Makar Devușkin.

Iunie 25.

Mult stimate Makair Alexeevici! Iți trimit cartea înapoi. E o cairte cât se poate de urâtă! Mi-e și scârbă să-o ating. De unde ai dezgropat o asemenea comoară? Nu, zău! Să lăsăm gluma la o parte: e oare cu puțință să-ți placă asemenea cărti, Makar Alexeevici? Mie mi-a făgăduit cineva o carte cu adevărat bună de citit și ara să-ți-o împirumut și dumitale, dacă vrei. Acum însă te las cu bine. N-am vreme de scris, orede-mă!

, V. D.

Iunie 26.

Draga mea Varenka, trebuie să-ți spun un adevăr: eu n-am citit cartea ceea, măicuță. Am răsfoit, ce e drept, câteva pagini și am văzut că-s niște >nimi-curi, scrise, se vede treaba, numai ca să râzi și ce mi-am zis? Uite o cairte veselă. Poate i-o plăcea și Varenkă! Și uite-asa, și-am trimis-o dumitale.

Să știi însă că mi-a făgăduit Ratazeaev că-mi dă să citeșc câte ceva cu adevărat literar! Atunci chiar că ai să ai cărti bune, măicuță. Că Ratazeaev, se pricepe el! E un adevărat cunoscător; și-apoi e și dânsul scriitor și încă ce

scriitor, ehei! Are o pană isteață, foc și un stil... O minunătie! Mă irog, în orice vorbă, cât de neînsemnată, cât de obișnuită, grosolană chiar, într-o vorbă pe care eu, ide pildă, i-aș spune-o Iui Faldoni sau Terezei, până și în asta are stil! Știi doar că mă duc și la șezătorile lui literare. Noi stăm și fumăm, iar dânsul ne citește câte cinci ceasuri de-a rândul și noi ascultăm. O literatură!...

Bomboană, nu altceva! Minune! Flori! Zi-i flori și pace! Pe piece pagină câte un mânunchi! Și el, ce om prietenos, drăguț, binevoitor! Ce sunt eu, de pildă, pe lângă dânsul? Nimic! El e un om despre care se vorbește. Pe oînd eu? Ca și cum nici n-aș; fi pe lume! Și uite, poftim: și față de mine e drăguț. Eu, bineînțeles că-i mai copiez câte ceva. Dar să nu care cumva să-ți închipui, Varenka dragă, că aici îi aici, că de aceea e drăguț cu mine, pentru că-i copiez unele lucruri. Să nu pleci urechea la clevetiri, măicuță, la clevetiri murdare. Nu, eu îi copiez numai pentru că aşa vreau eu și pentru plăcerea lui; iar dânsul, dacă-i drăguț cu mine, o face pentru plăcerea mea. Și eu știu să prețuiesc o purtare subțire, măicuță! E un om bun, foarte bun chiar și un scriitor de mare preț.

Și ce lucru însemnat e literatura, Varenka! Un lucru foarte însemnat! Asta tot de la ei am aflat-o, alaltăieri. Un lucru adânc! Întărește inimile oamenilor, îi învață și câte și mai câte scria despre asta în cărticica ceea a lor! Și ce frumos scria! Literatura – cică – e un tablou. Adică, mai bine zis un tablou și o oglindă; ea înfățișează patimile, tot ea e o' critică subțire, o culegere de sfaturi și un document. | Toate astea le-am prins de la ei. Să-ți spun cu mâna pe inimă, măicuță: uite, stau eu acolo printre dânsii, ascult (fumez câte o pipă, cum fac și ei), dar când încep să se măsoare cu vorba și să se certe pe tot soiul de probleme de-ale lor, apoi atunci mă dau bătut cu totul, măicuță! Acolo, draga mea, alde noi trebuie să se dea bătuți iară vorbă multă! Mă uit ca un prost și mi-e și rușine de mine. Stau toată seara și-mi storc creierii cum să strecor și eu măcar un cuvi'nțel 'Oît de mic în convorbirea lor, dar parcă-i un făcut: cuvin-țelul acela ia-l de unde nu-i. Și mă apucă, Varenka, o mare părere de rău că-s un netot și că nu le știu pe toate câte trebuie, c-am crescut lung – cum zice proverbul – da' mintea mi-a rămas scurtă... Ce fac eu, de pildă, când am vreme liberă? Dorm ca un nătărău! Pe când dacă eram altfel, în loc de îndeletnicirea asta nefolositoare aş li putut să fac ceva foarte plăcut: să mă aşez la masă și să scriu. Bine și pentru mine, bine și pentru alții. Uită-te numai, draga mea, căți bani iau ăştia, doamne iartă-mă! Chiar și Ratazeaev, de pildă, să vezi ce ia! Crezi că-i mare lucru pentru el să scrie o foaie? Păi sunt zile când scrie câte cinci și sfii cât ia? Trei sute de ruble pe una. O anecdote, acolo, sau ceva aşa, mai interesant – face câte cinci sute! Și crezi că nu-i dă? Că sucită, că-nvârtită, dar până la urmă îi dă cum te văd și cum mă vezi! Alteori pune în buzunar câte un mi ar întreg! Ei, ce zici de asta, Varvara Alexeevna? Ehei, ce să mai vorbim! Are dânsul un caietel cu poezioare! Și-s mititele, poezioarele celea și cât crezi că cere pe ele? Șapte mii, măicuță, șapte mii! Gândește-te numai! Păi asta-i o „avere imobilă”, o casă mare! Zice că-i dau cinci mii pe ele, da' nu vrea! Am căutat să-i bag mintile-n cap și i-am zis: „Ia, nene, cinci mii de la

dânsii și să fie sănătoși! Că-s bani, nu glumă!” „Ba nu iau de loc, zice, o să-mi dea ei și șapte, tâlharii!” E tare descurcăreț, zău aşa!

Și dacă tot veni vorba, măicuță, hai să-ți copiez și dumitale o bucată din Patimile italiene. Are el o operă cu titlul asta. Citește-o, Varenka și judecă singură!

„.. Vladimir tresări și patimile începură să clocotească nebune în pieptul lui, iar săngele să-i fiarbă în vine...

— Contesă.

— Strigă dânsul.

— Contesă! Iți. Dai oare seama dât de nimicitoare e pasiunea mea, cât de nemărginită e nebunia mea? Nu, visele mele nu im-au înșelat! Iulbesc, iubesc, cu înflăcărare, cu turbare, fără minte! Tot săngele 'bărbatului tău n-o să poată îneca extazul năpraznic și clocotitor al sufletului meu! Piedicile meschine din față-mi, n-o să zăgăzuiască focul atotnimicitor și infernal, care-mi brăzdează pieptul istovit de suferințe. O, Zinaida, Zinaida...!

— Vladimir!

— Șopti contesa pierdută, cu 'lcân-du-' și capul pe umărul lui.

— Zinaida!

— Strigă Smeliski extaziat.

„Din pieptul lui se evaporă un oftat. Și focul izbucni cu vâlvătăi mistuitoare pe altarul iubirii, brăzdând piepturile nefericiților chinuiți.

— Vladimir!

— Șopti contesa plină de-noîntare! Sânul i se ridică năpraznic, obrajii i se făcură stacojii, iar ochii îi ardeau.

„O nouă căsătorie îngrozitoare se săvârșise!

„Peste o jumătate de ceas, bătrânul conte intră în buduarul soției sale.

) _ Ce zici, sufletele, m-ar fi bine să poruncim să se pună samovarul, în cinstea prea iubitului oaspe?

— Îi spuse el nevestei, mângâind-o pe obraz”.

Și acum, aş vrea să te întreb, măicuță, după toate astea: – cum le găsești? E cam... Liber spus, ce e drept, nu zic ba1, dar în schimb e bine! Că de bine-i bine, n-iai ce-i face! Acum, dă-mi voie să-ți mai copiez o bucată din nuvela Ermak și, Ziuleika.

Inch'ipuiește-ți, măicuță, că Ermak, sălbaticul și temutul cuceritor al Siberiei, e iindrăgostit de Ziuleika, fata țarului Kucium, al Siberiei, pe care a luat-o ca roabă. Intâmplairea e luată chiar din vremea lui Ivan cel Groaznic, după câte vezi. Iată aici o convorbire dintre Ermak și Ziuleika:

— Mă iubești, Ziuleika? O, mai spune-mi-o, mai spune-mi-o o dată...!

— Te iubesc, Ermak.

— Șopti Ziuleika.

— O, cerule și tu pământ, vă mulțumesc! Sunt fericit!... Voi mi-ați dat 'tot la ce-a năzuit duhul meu neliniștit încă, din anii crudei mele tinereți. Așadar, încocace mă chemai tu, steaua mea călăuzitoare! Iată dair pentru ce m-ai adus. Aici, dincolo de Birăul de Piatră! Am să i-o arăt lumii întregi pe Ziuleika mea și

oamenii, acești monștri turbați, n-o să cuteze să-mi arunce vreo învinuire. O, dacă ar fi pe înțelesul lor chinurile tainice ale sufletului ei gingaș, o, dacă ar fi în stare să vadă un poem întreg într-o singură lacrimă de-a Ziuleikii mele! O, lasă-mă să șterg cu sărutări această lacrimă, lasă-mă să soirb această lacrimă cerească... Tu, ființă nepământeană!

— Ermak.

— Răspunse Ziuleika.

— Lumea-i rea, oamenii sunt nedrepți! Ei au să ne alunge și au să ne osândească, dragul meu Ermak! Ce o să se facă sărmana fecioară – crescută în mijlocul zăpezilor dragi ale Siberiei, în iurta tatălui ei – în lumea voastră rece, înghețată, lipsită de suflet și mândră? Oamenii n-au să mă înțeleagă, doritul meu, iubitul meu.

— Atunci sabia mea căzăcească o să se ridice și o să șuiere deasupra lor!

— Strigă Ermak, aruneind în jur căutături sălbatrice”...

Și acum, Varenka, să-l vedem pe Ermak, când află că Ziuleika lui a fost înjunghiată. Kucium, bătrânul orb, folosindu-se idei întunecimea noptii, s-a strecurat în lipsa lui Ermak în cortul acestuia și și-a înjunghiat copila, vrând să-i dea o lovitură de moarte lui Ermak, căire i-a luat sceptrul și coroana.

— Drag mi-e să aud scrâșnetul fierului lovit de piatră!

— Strigă Ermak cuprins de o furie nebună, ascuțindu-și pumnalul de otel, pe piatra vrăjitorilor.

— Vreau sânge! Sâangele lor! Trebuie să-i fac bucăți, bucăți, bucăți!

Și după toate astea, Ermak, inemaiputând să supraviețuiască Ziuleikii lui, se aruncă în Irtăș și aici se sfârșește toată povestea.

Și acum, o frântură dintr-o descriere glumeață, scrisă numai ca să stâimească râsul: < „II cunoașteți pe Ivan Prokofievici Jeltopuz? Ei) bine, e acela care l-a mușcat de picior pe Pirokofi Ivaj novici! Ivan Prokofievici nu știe de -glumă, dar în schimb aire virtuți rare; Pirokofi Ivanovici, dimpotrivă, moare după ridichi cu miere. Pe vremuri, când era bine cu Pelagheia Antonovma... Dar pe Pelagheia An-: tonovna o cunoașteți? E aceea care-și pune întotdeauna fusta pe dos”.

Să mori de râs, Varenka și alta nimic! Ne tăvăleam pe jos de irâs, când ne-a citit-o! Ca să vezi ce poate! Doamne ferește! Dealtfel, măicuță dragă, cu toate că e întortoehiată și cam prea jucăușă, e nevinovată și j-n-are pic de idei liberale sau lunecări libeir-cugetă-! toare. Trebuie să-ți mai spun, măicuță, că Ratazeaev J are o purtare desăvârșită și de aceea e un scriitor 1 minunat, nu ca alții scriitori.

Dar ce-ar fi, zău aşa – doamne ce gânduri îi vin uneori în cap omului —... Ce-ar fi, zic, dacă aş scrie și eu ceva? Ei, ce s-ar întâmpla atunci? Să zicem, de pildă, că deodată, netam-nesam, ar ieși în lume o cărticică ou titlul Poeziile lui Makar Devușkin. Ce ai spune atunci, îngerașul meu? Ce ți-ai închipui, ce-ai gândi? Eu unul știu despre mine, măicuță, că dacă mi-ar ieși cărticica, atunci chiar că n-aș îndrăzni să mă arăt pe Nevski. Cum ar fi, zău, dacă fiecare ar Ș spune că, uite, cică, vine acela care scrie literatură, /poetul Devușkin și că,

uitați-vă, chiar dumnealui e Devușkin! Ei, ce m-aș face eu, atunci cu cizmele mele? Căci trebuie să-ți pomenesc în treacăt, măi-cută, că cizmele mele sunt aproape totdeauna petice!, Iair tălpile, drept să spun, mi se dezlipesc uneoriî înr-un chip chiar cu totul rușinos. Ei, zi și dumneata, ce s-ar întâmpla dacă toți ar afla că poetul Devușkin, ' are cizmele petice? Dacă ar afla-o, de pildă, vreo; contesă-ducesă, ce-ar spune, draga mea? Dânsa poate'; nici nu le-ar lua în seamă, pentru că eu aşa îmi închi-' pui că ducesele nu se uită la cizme, mai ales la cele funcționărești (că sunt cizme și cizme pe lume), dar,: dacă i-ar povesti alții toate astea? Dacă prietenii mei" m-ar da de gol? Ratazeaev aii" fi cel dintâi care ar face-o, /pentru că el se duce pe la contesa V.; zice că se duce des, ca un vechi prieten. Zice că-i o bomboană contesa aceea, o doamnă „literară"! Mare şmecher și Ratazeaev!

Dealtfel să sifărşim cu tema asta. Dacă ti le-am însirat pe toate, apoi am făcut-o numai aşa, îngerașule, ca să te mai înveselesc, să te fac să râzi. Cu bine, sufletul meu! Îți-am scris o grămadă, dar numai pentru că sunt astăzi cât se poate de bine dispus. Masa am luat-o cu totii la Ratazeaev (să-i fi văzut cât de ghiduși sunt!) și am pus acolo la cale un iro-man!... Ei, dar ce să-ți mai scriu! Vezi numai, să nu-ți închipui ceva despre mine, Varenka! Eu, știi... Numai aşa! Iar cărti o să-ți trimit, o să-ți trimit neapărat!... Umblă pe-aici din mână-n mină, o carte de-a lui Paul de Kock1). Dar Paul de Kock n-o să ajungă la dumneata. Nu, nu! Nu merge pentru dumneata! Se spune despire el, măicuță, că stârnește dreapta mânie a tuturor criticilor clin Petersbutrg. Iți trimit un ifunt de bomboane, pe care le-am cumpărat anume pentru dumneata. Mănâncă-le, suflețelul meu și la fiecare bombonică, gândește-te la mine. Dar vezi să nu ronțai acadelele! Să le sugi numai, că altfel te-ar putea durea dințișorii. Iți plac poate și fructele zaharisite? Scrie-mi neapărat. Și acum cu bine, cu bine! Hristos să te aibă în pază, drăguța mea. Iar eu rămân veșnic al dumitale cel mai credincios prieten, Makar Devușkin.

Stimate domn, Makar Alexeevici!

Iunie 27.

Fedora spune că, dac-aș vrea, s-ar găsi oameni care m-ar ajuta cu plăcere și mi-ar face rost de un loc de guvernantă într-o casă foarte bună. Ce zici, prietenul ') Paul de Kock (1794-1871) – romancier francez, cu renume de scriitor frivol. (N. trad.) meu, să mă duc, ori ba? Se-nțelege că aşa n-o să mai fiu o povară pentru dumneata și locul mi se pare într-adevăr bun. Pe de altă parte însă, mi-e cam frică să intru într-o casă necunoscută. Ei, cică, sunt moșieri. O să înceapă să întrebe despre mine, să mă descoase, de una, de alta; ce o să le spun atunci? Și pe deasupra mi-e atât de dragă singurătatea, sunt atât de sălbatică! Îmi place să mă rostuiesc în colțisorul meu și să nu-l schimb multă vreme. Parcă tot e mai bine acolo unde te-ai obișnuit: chiar când o duci ca vai de om, tot e mai bine! Și-apoi ar trebui să plec de-aici și numai Dumnezeu știe cum ar fi slujba; poate o să mă pună să dădăcesc prunci, nici mai mult nici mai puțin! Și oamenii, cum or fi? Că uite, schimbă a treia guvernantă în doi ani! Sfătuiește-mă și dumneata, Makair Alexeevici, pentru

Dumnezeu: să mă duc, ori ba? Și de ce nu vii niciodată pe la noi? Când și când te arăți pentru o clipă și gata! Ne vedem aproape numai duminica la liturghie! Vai ce sălbatic ești! Paircă ai fi eu! Ce e drept, îți sunt cam rudă! Nu mă iubești, Makar Alexeevici; iar pe mine mă apucă uneori unul de atâtă singurătate! Câteodată, mai ales în amurg, stau singură-singuirică. Fedora e dusă pe undeva... Stau și mă gândesc și nnă tot gân-desc fără sifârșit, îmi amintesc tot ce-a fost și bun și rău, toate îmi lunecă pe dinaintea ochilor, pe toate le zăresc ca prin ceată. Îmi apar deodată fețe cunoscute (încep să le văd aproape aievea), iar pe măicuța o văd mai des decât pe toți... Dar ce vise am uneori! Simt că stau prost de tot cu sănătatea; abia mă țin pe picioare; azi oînd m-ara ridicat dimineața din piat, mi-a venit amețeală; și pe deasupra mă mai chinuie și tușea asta rea! Presimt, știu că în curând am să mor. Cine o să mă îngroape, oare? Cine o să meargă după coșciugul meu? Cine o să mă plângă? Și uite-asa mă gândesc că poate o să mor într-un loc necunoscut, într-o casă străină, într-un ungher străin!... Doamne, ce tristă-i viața, Makar Alexeevici! Ce mă tot hrănești cu bomboane, prietene? Nu știu, zău, de unde iei atâtia bani! Ah, păstrează-ți banii, prietenul meu! Păstrează-i bine, pentru Dumnezeu! —

Fedora vinde covorul pe care l-am brodat eu. Cineva ne-a și da't 50 de ruble de hârtie. Socotesc că-i foarte bine. Credeam că o să luăm mai puțin. O să-i dau Fedorei trei ruble și mie o să-mi fac o rochiță simplă de tot, dar călduroasă. Iar dumitale o să-ți fac o jiletă; ți-o >fac cu mâna mea și am să aleg n stofă bună.

Fedora mi abcdefghijklmnopqrstuvwxyzștăiâ-ia adus o carte: Povestirile lui Belkin, pe oare ți-o trimit și dumitale, dacă ai să vrei să-o citești. Te rog nuima'i să n-o murdărești și să n-o ții, prea muJt, pentru că-i carte străină; e scrisă de Puș-kin. Acum doi ani am citit aceste povestiri împreună cu măicuța mea și rai-a venit tare greu să le recitesc. Dacă ai ceva cărți, triimite-mi-le, te rog și mie, dar numai dacă nu le ai de la Ratazeaev, care o să-ți dea, bineînțeles, vreo operă 'de-a lui, dacă cineva i-a tipărit-o vreodată. Cum poate să-ți placă ceva scris de el, Makar Alexeevici? Dumnezeule, ce nimicuri! Acum, te las cu bine; prea m-am întins la vorbă! Oînd sunt tristă, îmi face plăcere să flecăresc despre te miri ce! E ca o doctorie! Numaideciit mă simt mai bine, mai ales dacă izbutesc să spun tot ce am pe suflet. Rămii sănătos, prietenul meu.

A dumitale V. D.

Iunie 28.

Varvara Alexeevna, măicuță!

Dă-o-ncolo de supărare! Cum se poate una ca asta? Haide, haide, îngerașul meu! Cum de ți-iau intrat în cap asemenea gânduri? Nu ești bolnavă, suflețelul meu! Nu ești bolnavă deloc! Dimpotrivă, înflorești, zău că-nlflorești! Ce e drept, ești cam gălbioară la obraz, dar tot înflorești! Și ce sunt visele și vedeniile de oare-mi vorbești! Mai mare rușinea, suflețelul meu, zău aşa. Dă-le-ncolo de vise și gata! Eu de ce dorm bine? De ce nu mi se-n tâmplă nimic? Uită-te la mine, măicuță! Trăiesc ca tot omul, dorm liniștit, sunt sănătos tun, într-un cuvânt, zdravăn și voinic de ți-e mai mare dragul. Liniștește-te și dumneata,

sufletul meu, că-i rușine, zău! Caută de te fi 81 schimbă. Că știu eu bine de ce-i în stare căpșorul f matale: cum îți intră ceva în el, începi nuimaiidecât să visezi și te lași pradă tristeții. Încetează cărui de dragul meu! Să te duci la stăpân? Niciodată! Nu, 1 nu și iair nu. Ce ți s-a mai năzărit, ce te-a găsit? Și pe deasupra să mai pleci și de-aici? Nu, măicuță!] Asta n-o pot îngădui! O să mă înarmezi cum o să pot? Mai bine împotriva unei astfel de hotărâri. O să-mi i vând fracul vechi, o să umblu numai în cămașă pe străzi, dar dumneata n-ai să duci lipsă de nimic. Nu, -] Varenka, mu! Te cunosc eu bine! Asta-i aiureală, i curată aiureală! Și numai Fedora e de vină! Se vede că ea, neghioaba, ți-a -băgat în cap toate a'ștea. Să n-o asculți, măicuță! Poate că nu știi tot adevărul despre ea?... E o muiere proastă, cârcotașă, certăreață! Tot ea l-a' băgat în groapă și pe răposatul bărbatu-său. Sau.] poate te-a supărat cu ceva? Nu, măicuță, nu, pentru nimic în lume! Eu cum rămân atunci? Ce-o să mă fac? Nu, Varenka, sufletul meu, scoate-ți asta din i minte. Ce-ți lipsește aici, la -noi? Ne ești dragă ca ' lumina ochilor și văd că și dumneata ne iubești. Atunci stai acolo linistită, coase, citește sau ar fi mai bine să nu coși; mă rog, cum vrei, dar stai aicii cu noi. Că judecă și dumneata: treabă-i asta?... Uite, o să-ți fac rost de o cărticică și pe urmă ne-om duce iar la plimbare pe undeva! Dar mata să nu te mai gândești la toate astea, măicuță! Bagă-ți mințile în cap și lasă prostiile! O să viu și pe la dumneata și j încă foarte curând, dar te rog să primești vorba astaj pe care ți-o spun cinstit, din toată inima: nu-i fru- l moș ce faci, sufletul meu, nu-i frumos! Eu, se-nțelege, j sunt om fără carte și știu bine asta, știu că biruma dej învățătură, pe care o am e dintre acelea de doamne. I ajută, dar nu ăsta-i lucrul cel mai de seamă și nu! Despre mine-i vorba, ci despre Ratazeaev, a cărui j apărare o iau cu tot dinadinsul, vrei nu wei! Îmi e prieten și de aceea mă ridic pentru el! El seriei bine, loaire, foarte bine și iar foarte bine! Nu sunt dej părerea dumitale și, orieât ai vrea, nu pot să fiu și pace! El scrie viu, în fraze scurte, înflorate cu totul; felul de idei prin ele... Într-un cuvânt – foarte bine 1

Poate că n-ai citit cu boală luară-aminte cuvenita, Varenka, sau nu erai în apele dumitale: te-o fi supărat Fedora ori ii fi avut vreo altă neplăcere! Nu zău, citește-le cu mai multă simțire și luare-aminte, când ești veselă și bine dispușă; uite, de pildă, când iezi o bombonnică în gură, atunci ar fi clipa potrivită! Sunt pe lumea asta și soriitori mai de seamă decât Ratazeaev!

— Nu zic <ba! Spune cineva ceva? Sunt unii chiar cu mult mai huni! Dar ei sunt în felul lor și Ratazeaev e în felul lui! Și ei sciriu bine și Ratazeaev scrie bine 1 Mă rog, el scrie aşa, când ii vine lui și foarte bine face că scrie! Și acum, la revedere, măicuță! Nu mai pot să-ți scriu! Am treabă și mă grăbesc. Vezi de te linistește, măicuță dragă, lumina ochilor mei! Dumnezeu să te aibă în paza lui. Iar eu rămân al dumitale oredincios prieten

Makar Devușkin.

P. S. Multumesc pentru carte, sufletul meu! O să-l citesc și pe Pușkin; diseară trec neapărat pe la dumneata.

Dragul meu Makar Alexeevici

Iulie 1.

Nu, prietenul meu, n-am să-o duc eu multă vreme aici printre voi! M-am gândit mai bine și am găsit că rău fac când dau cu piciorul unui loc atât de bun! Acolo o să am cel -puțin bucata de pâine sigură! Și-apoi o să-mi dau toată silința și o să căștig dragostea acelor oameni străini; ba chiar o să-mi schimb și firea de-o trebui. Știu că-i greu și dureros să trăiești printre străini, să fii la cheremul loir, să-ți ascunzi și să-ți înfrângi simțăminte, dar o să mă ajute Dumnezeu! Doar n-o să rămân toată viața o sălbatică! Am mai văzut eu de-aestea! Mi-aduc aminte când eram mică și mă duceam la pension... Duminica mă jucam și mă zbenguiam acasă de mă certă uneori și mama. Dar mie puțin îmi păsa! Aveam inima ușoară și sufletul plin de lumină. Dar când se apropiava-seara, mă cuprindea deodată o tristețe de moarte. La nouă trebuia să mă întorc la pension și acolo toate erau străine, reci, aspire... Luni guvernantele erau de obicei totdeauna supărate... Îmi simțeam inima mică și-mi venea să plâng. Uneori mă ascundeam în câte un ungher și plângeam acolo singură-singurică; mă temeam să nu mă vadă cineva și să zică de mine că-s leneșă. Eu nu plângeam doar pentru că trebuia să învăț! Dar ce să vezi? Până la urmă m-am obișnuit cu pensionul și la plecare am plâns când m-am despărțit de prietenele mele. Și-apoi nu-i frumos să vă fiu povară, dumitale și Fedorei. Gândul acesta mă chinui! Într-una. Toate astea și le spun fără ocol, pentru că m-am deprins să-ți vorbesc cu inima deschisă. Crezi că nu văd că Fedora se scoală în fiecare zi cu noap-tea-n cap și se. Apucă de rufelete ei și robotește până noaptea târziu? Și doar oasele ei bătrâne cer odihnă! Crezi că nu văd că dumneata îți cheltuiești ultimul bănuț cu mine? E oare direct asta, cu mijloacele pe căire le ai? Îmi scrii că o să vinzi și cămașa de pe dumneata ca să nu mă lași în nevoie. Cred, prietenul meu! Nu mă îndoiesc de inima dumitale bună! Dar asta o spui acum! Acum când ai bani la care nu te așteptai; când ai primit gratificație. Dar pe urmă? Ce o să se întâmpile mai târziu? Știi foarte bine că sunt mereu bolnavă. Nu po*st luară aşa cum lucrezi dumneata, deși aș vrea din tot sufletul; și-apoi nici ni se găsește mereu de luor. Atunci ce-mi irămâne de.; făcut? Să mor de inimă rea pirivindu-vă pe voi amân-j doi, dragii mei? Cu ce vă pot fi eu de folos, măcar cât de cât? Și de ce spui că nu poți trăi fără mine?] Ce bine și-am făcut? E adevărat că țin la dumneata; din tot sufletul, că te iubesc mult de tot din fundul inimii, dar amară-i soarta mea! Știu să iubesc, pot să iubesc, diar atâta tot! Nu pot nici să fac bine, nici să mă răsplătesc pentru binele pe care mi l'ai făcut. Atunci de ce nu mă lași să plec? Mai gândește-te și spum mi ultimul cuvânt. În așteptare, irămân a dumitale

V. D, care te iubești

Iulie 1.

Fleacuri, Varenka, fleacuri și nimic mai mult. Dacă te lasă omul în voia dumitale, cine știe ce-ți mal; trece prin căpșoirul cela zbuciumat! Nici asta nu-ți place, nici ailaltă nu-i bună! Numai că eu îmi dau acum seama că toate-s fleacuri. Spune și dumneata, măicuță, ce-ți lipsește aici la noi? Și noi te iubim și mata ne iubești, suntem cu toții mulțumiți și fericiți; ce mai vrei? Da' la

stăpân, printre oameni străini, ce ai să te faci? Cred că nu știi încă ce-nseamnă străinii! Întreabă-mă pe mine, că o să-ți spun eu! Știu bine de tot ce-nseamnă să fii la străini și am gustat din pâinea lor! E rău străinul, Varenka! Rău și hain! Dacă nu poate să-ți sfâșie altfel inima, ți-o sfâșie cu vorbă de dojana, cu ocară și cu piriviiri ucigătoare. La noi aici ți-e cald, ți-e bine de parcă ai sta într-un euibusor. Și dacă pleci, noi cui irămâne? Ce o să ne facem fără dumneata? Mai ales eu, bătrî-nul? Crezi că n-avem nevoie de dumneata? Crezi că nu ne ești de folos? Cum adică? Spune și dumneata, măicuță, cum adică nu ne ești de folos? Dimpotrivă, Varenka, îmi aduci un mare folos! Ai asupira mea o înrâuore binefăcătoare... Chiar și acum, de pildă: mă gândesc la dumneata și îmi simt sufletul mai luminat. Când îți săriu câte o scrisoare, îmi pun țoală inima în ea, dar și de la mata primesc răspuns la toate... Ți-am cumpărat și câte ceva de purtat, ți-am făcut și o pălărioară... Când îmi dai câte o treabă, ți-o fac fără greș... Nu, zău! Cum poți să spui că nu-mi ești de folos? Ce-o să mă fac singur la bătonețe, la ce o să fiu bun? La asta nu -te-ai gândit, Vairenka? Atunci te rog să te gândești și încă bine de tot: -La ce-o să mai fie bun omul ăsta fără mine?" M-am obișnuit atât de mult cu dumneata, draga mea. Ce o să fie dacă pleci?! Nu-mi rămâne decât să mă azvârl în Neva și... Gata socoteala, Iți dau cuvântul meu că aşa o să se-ntâmpăle, Varenka! Altfel nu văd ce aș putea face fără dumneata! Of, Varenka, sufletul meu! Văd că vrei cu tot' dinadinsul să mă ducă și pe mine un căruțaș la țintirimul Volkovo, cu o singură babă-bocitoare iin urima sicriului, să mă coboare în groapă, să grămădească țărână peste mine și să mă lase apoi singur. Mare păcat îți faci cu mine, măicuță dragă! Mare păcat, zău! Iți înapoiez cărticica pe care mi-ai trimis-o și dacă wei să-mi știi părerea, sufletele, pot.5 să-ți spun că niciodată în viața mea n-am citit o carte mai frumoasă. Și uite, mă întreb, măicuță, cum l de affl trăit până acuim pe lume, aşa ca un prost, Doamnei iairtă-mă? Ce am ifăcut? Din ce desis de codru viu? Că doar nu știu nimic! Chiar nimic! Ce mai īa deal la vale, Varenka: sunt un om fără carte. Am citit până acum o nimica toată, pot să spun că aproape n-am citit: „O cadra de om”, oare-i o carte scrisă de unul deștept, am citit-o! Apoi „Băiețelul care cântă din clopoțel” și „Cocorii lui Ibicus”¹⁾). Și asta-i tot! Altceva n-iam mai citit. Acum, am citit „Căpitänul de poștă” din cărticica pe oare mi-ai trimis-o! Vezi cum se-ntâmplă uneori pe lumea asta, măicuță? Trăiești, trăiești și nu știi că-i de ajuns să-ntinzi mâna ca să iezi o cărticică în care-i zugrăvită de-a fir-a-păr viața ta! Dar de-abia începi să citești, că tot ce n-ai în-l țeles înainte ți se limpezește parcă în minte, ți se luminează și vezi că aşa trebuie să fie! Și apoi uite pentru ce am mai îndrăgit eu cartea dumitale: alta, o carte uneori și o răscitești piină înnebunești, 'dar e I aşa de intarochiată că nu pricepi nimic. Eu unul, de pildă, sunt greu de cap. Aşa-s eu: greu de cap! De aceea nu'pot citi cărti prea dibăcite. Pe asta, însă, o-l citesc de parcă eu aş fi scris-o! Cum să-ți spun mai jj bine? Parcă ar ii inima mea, bună-rea, cum este, pe j care am deschis-o în fața oamenilor, povestindu-le cu < de-amănuțul tot, tot! Ș-apoi ce întâmplare simplă! • Zău c-aș fi scris-o și eu la fel! De ce n-aș scrie-o? Că de simțit o simt întocmai ca în cartea asta și

m-ara: aflat în împrejurări asemănătoare celor ale lui Sam-3 son Vârin, de pildă, săracul de el! Și-apoi câți Sam-) soni de-ăştia, nenorociți ca vai de lume, umblă prinH tre noi! Și cu câtă dibăcie sunt înfățișate toate! Abiai mi-am putut stăpâni lacrimile, măicuță dragă, cândj am citit că s-a dat la beție, sărmanul de el, că și-a l băut mintea și că dormea cât era ziulica de mare, în-l velit cu cojocul lui de oacie, iar durerea și-o îneca înj vin... Iar când își amintea de fie-sa, Duniașa, oia ră-l ') „Cocorii lui Ibicus” – legendă de Schiller, tradusă d «; Jukovski. (N, trad.) tacită, vărsa lacrimi amare, ștergându-și ochii cu poala hainei soioase... Curat ca în viață! Nu, zău, citește-o și dumneata: piarcă-i viața însăși! Parcă trăiește! Am văzut și eu toate astea, în jurul meu. Tarea, de pildă. Sau... de ce am căta în altă parte? Slujbașul nostru! Nu-i și el un Samson Vârin? Atâtă doar că se numește altfel: Gorškov. Pentru toți se potrivesc cele sorise în carte, măicuță și tuturor li se poate întâmpla: și dumitale și mie! Până și vreun conte dintre aceia care stau pe Nevski sau pe malul Nevei și el poate avea aceeași soartă, deși la prima vedere s-ar părea că-i altceva, pentru că la alde ei toate sunt altfel – mai simandicoase! Dair până la ummă e același lucru: ceea ce scrie acolo i se poate întâmpla și lui, cum mi se poate întâmpla și mie. Iac-așa, măicuță 1 Iar dumneata umbli să pleci de la noi! Păi așa, n-ar fi de mirare să cad și în păcat, Varenka! Ai să mă pierzi și pe mine și pe dumneata! Of, luminița mea dragă, scoate-ți din căpșor toate gândurile astea năstrușnice și nu mă mai chinui degeaba! Cum ai să poți mata, puișor 'gingaș și fără aripiore, cum ai să poți, zic, să te ferești din calea pierzării și să te aperi de oameni răi? Ei, haide, haide, Varenka! Vezide te face bine și nu mai da ascultare sfaturilor prostești sau bânfelilor! Jar cărticica asta, a dumili-lale, mai citește-o o dată, mai citește-o cu luaire-amin-te, că o să-ți folosească!

I-am vorbit și lui Ratazeaev despre „Căpitanul de poștă”. Dair el mi-a spus că astea-s vechituri și că acum ies cărticele cu poze și cu tot felul de descrieri; de fapt nu prea am priceput ce a vrut să înțeleagă cu asta. Ca încheiere însă mi-a spus că Pușkin e un scriitor de seamă și că a fost fala Rusiei și câte și mai câte. De bună-i bună cărticica, n-am ce zice. Mai citește-o, Varenka, încă o dată, cu toată luairea-aminte; fă după cum te sfătuiesc eu și fă-i bucurie unui bă-trân ca mine prin supunerea și ascultarea dumitale! Atunci o să te răsplătească și Dumnezeu, draga mea! O să te răsplătească negreșit, ai să vezi.

Prietenul dumitale bun, Makar Devușkin.

Mult stimate Makar Alexeevici!

Iulie S.i

Fedora mi-a adus astăzi cincisprezece ruble de arJ gint. Ce mult s-a bucuriat, săracă de ea, când i-an dat și ei trei ruble! Iți scriu iin grabă, pentru că toc-^ maiîți croiesc jiletca. Stofa e o minune: galbenă cu floricele. Iți mai trimitem o carte, în care sunt adunate tot felul de povestiri. Unele din ele le-am citit. Vezil de citește neapărat „Mantaua”. Mă tot rogi să mă duc cu dumneata la teatru. Oare n-o să fie prea scump?! Poate doar așa, pe undeva, la balcon. Ce e drept,] n-am fost demult la teatru; nici nu-mi amintesc dej când. Numai că

mă tot gândesc c-o să coste prea-mult! Fedora se mulțumește să clatine din cap. Spune] că felul de viață pe care-l duci acum nu e deloc pej potriva câștigului dumitale. Văd și eu că are dreptate, j Numai cu mine ce de bani ai cheltuit! Vezi, prietenul] meu bun, să mu iasă rău! Fedora mi-a mai spus dej niște vorbe pe oare le-a auzit, cum că te-ai certat cu! Proprietăreasa dumitale pentru că nu i-ai plătit ebiria. F Mi-e frică pentru dumneata! Acu', cu bine! Mă gră-i besc. Am puțină treabă – schimb panglicile de la pălărie.

V. D\par

P. S. Dacă ne ducem la teatru, o să-mi pun pălăfl riuța cea nouă, iar pe umeri pelerina neagră. Crezi că] o să-mi istea bine?

Iulie 7.1

Mult stimată Varvara Alexeevna

Eu tot la ce vorbeam ieri mă întorc. Da, măicuță,; pe atunci îmi umblau și mie tot felul de aiureli priiți cap. M-am îndrăgostit de actrița ceea până peste urechi! Și asta încă n-ar fi cine știe ce; mai grozav ej că n-am văzut-o aproape de loc și: la teatru n-am] fost decât o dată și totuși eram amorezat lulea

Avearri pe atunci vecini de cameră vreo cinci tineri, toți băieți de viață nevoie mare. M-am împrietenit cu ei, mai de voie, mai de nevoie, deși mă ținusem mereu la o oarecare depărtare de dânsii. Ca să nu credă însă că mă las mai prejos, le țineam hangul la toate. Vai și ce mi-au mai împuiat urechile cu actrița aceea! În fiecare seară, de câte ori se juca teatru, toată ceata – care pentru cele trebuincioase n-avea de obicei nici o lețcaie – se ducea la teatru, la galerie și atâta băteau din palme, atâta o chemau la rampă pe actrița aceea, de ziceai că și-au ieșit din minți. Pe urmă, toată noaptea nu mă lăsau să închid ochii; până în zori numai despre dânsa vorbeau, din „Glaza mea” n-o mai scoteau cu toții, numai de ea erau îndrăgostiți, numai ea era focul inimioarei lor. Și ce să spun? Mi-au împuiat și mie capul, că eram tinerel pe atunci, fără apărare. Nu știau nici eu cum, dair m-am trezit la teatru, împreună cu ei, tocmai la al patrulea balcon. De văzut n-am văzut decât un colț de cortină, în schimb am auzit totul. Avea actrița ceea intr-adevăr un glăscior drăguț și răsunător ca o privighetoare, de te ungea la inimă. Ne-am rupt mâinile, atâta am bătut din palme și am strigat! Într-un cuvânt era cât pe-aci să ne dea și afară 1 Pe unul dintre noi l-a și scos din sală! Am venit acasă amețit nu alta! N-aveam în buzunar decât o rublă, mare și lată, iar l până la leafă mai erau pe puțin zece zile. Și ce crezi c-am făcut, măicuță? A doua zi dimineață, înainte de birou, m-am abătut pe la franțuzul care ținea parfumeria, am cumpărat de la dânsul parfum și nu știau ce săpun bine mirosoitor și am dat pe asta toți banii pe caire-i aveam. Crede-mă că nici eu nu știau pentru ce am făcut atunci toate astea! La prânz nu m-am mai dus pe-acasă ci am umblat mereu pe sub ferestrele ei. Stătea pe Nevski, la etajul patru. Pe urmă m-am dus acasă, m-am odihnit un ceas și hai înapoi pe Nevski, numai și numai ca să trec pe lângă geamul ei. Și uite-așa, am umblat după dânsa vreo lună și jumătate. Tocmeam nu știau câți birjari unul după altul și zburam țanțoș încocoace și încolo prin fața casei ei. M-am istovit ca vai de lume și m-am îndatorat până peste cap, iair îa urmă mi-a

trecut și amorul: mi se făcuse lehamite! | Asta numai ca să vezi, măicuță, ce poate face o actriță dintr-un om cumsecade. Dealtfel eram crud, crud de tot, pe atunci!

M... D.

Mult stimată Varvara Alexeevna!

Iulie 8.

Mă grăbesc să-ți înapoiez cartea pe care mi-ai trimis-o pe data de 6 a acestei luni și odată cu asta mă grăbesc să-ți spun ce gândesc. E urât, e foarte urât din partea dumitale că m-ai pus într-o astfel de situație! Dă-mi voie, măicuță dragă! Orice om își are soarta lui, hărăzită de dumnezeu. Unuia îi e scris să poarte epoleti de general, altuia să fie consilier titular, unora să poruncească, iar altora să se supună | cu teamă și fără să crâcnească. Și toate astea sunt rânduite după însușirile fiecăruia; unul e mai înzes- 1 trat pentru cutare lucru, altul pentru altceva și înzestrarea vine și ea de la dumnezeu. Iaca eu, sunt de | treizeci de ani în slujba statului; datoria mi-o fac fără greș, beat nu im-a văzut nimeni și nici alte încălcări n-am săvârșit în viața mea. Ca cetățean socotesc, cu mâna pe conștiință, că am și eu unele lipsuri, j dar am și virtuți. Mai marii mei mă stimează și în- | suși Excelența sa e mulțumit de mine; și cu toate că până în ziua de azi nu mi-a arătat-o prin vireun semn mai deosebit, știu bine că-i mulțumit. Am ajuns să cărunțesc fără să mă știu vinovat de vreun păcat | mai maire. De unele mai mici, nu zic, dar cine nu le are? Fiecare are câte un păcat, chiar și dumneata, | măicuță! Dar ca să am vreo vină sau să fi făcut vreo greșală mai mare, asta nu! Să calc într-un fel sau altul vreo legiuire, sau liniștea publică, de astai nu mă poate învinui nimeni; asta nu mi s-a întâmplat; era să primesc chiar și o decorație... Ei, dar ce să mai vorbim! Toate astea, dumneata, măicuță, ar fi trebuit să le cunoști și el de asemenea! Dacă s-a | apucat să le pună într-o carte, trebuia să le știe cu de-amănuntul. Nu zău, la una ca asta nu m-am așteptat din partea dumitale, măicuță! Dacă e cineva care n-ar fi trebuit să mi-o facă, păi asta ești dumneata, Varenka.

Așa va să zică! Și cum vrei, după asta, ca omul să-și vadă liniștit de viață în colțisorul lui – bun ori rău, cum o fi – să trăiască cinstit și frumos, fără să-i facă vreun irău cuiva, cu teamă de Dumnezeu, să trăiască aşa încât să-și cunoască lungul nasului, ca și alții să-l lase în pace și să nu se vâre în văgăuna lui, să nu tragă cu ochiul... Adică... „așa arăți matale între cei patru pereți”, sau „hai să vedem dacă ai vreo jiletă mai acătării, sau rușele trebuincioase... Da' cizme ai? Da' pingele? Ia, să văd ce măoînci, ce bei, ce copiezi acolo...?” Ș-apoi ce-i cu asta, măicuță, dacă unul... Hai să zicem chiar eu, o să trec în vârful degetelor pe unde-i caldarâmul știrbit, pentru că-mi pare rău de cizme! Pe urmă, iarăși, de ce să scrie despire altul că nu se-ajunge cu banii în-tr-atât că nici ceai nu bea? Ce, parcă toată lumea trebuie neapărat să bea ceai? Eu unul de ce nu mă uit în gura fiecăruia ca să văd ce măñâncă? Am supărat eu pe cineva făcându-i ocara asta? Nu, măicuță | De ce să te legi de altul, dacă nimeni nu se leagă de tine? Și na, poftim o pildă frumoasă! Ca să vezi cum ise-

ntâmplă pe lume, Vairvara Alexeevna: îți vezi de slujbă cu sărg și tragere de inimă, mai marii tăi te respectă (orice-ai zice, tot respect e!) Și se apucă unul să-ți joace un renghi, fără să știi pentru ce? Netam-nesam! Uneori, ce e drept, îți faci câte un lucru nou, te bucuri de el, nu dormi noaptea de fericire. O pereche de cizme, de pildă, pe care îți le pui cu cea mai grozavă plăcere... Asta aşa e! Am încercat-o chiar eu! Îți pare bine să-ți vezi piciorul încălțat cu o cizmă frumoasă! Partea asta e descrisă ca în viață! Totuși, mă pirinde mirarea, cum de a lăsat Feodor Feodorovici să se răspândească o asemenea carte și n-a cerut socoteală pentru ceea ce s-a scris despre el. Este cam Tânăr în dregătoria lui, asta aşa-i, și-i cam place să țipe; dar de ce n-ar țipa? De ce să nu facă de două parale pe unul ca mine, dacă o merită? Hai să zicem că n-ar face de-cât ca să-și dea aere! Foarte bine, m-aire decât s-o facă! Trebuie să ne deprindă, să ne bage-n sperieți! Pentru că – hai să vorbim pe față, Varenka! Alde noi nu facem nimic dacă nu ne e frică! Fiecare numai asta caută: să intre într-o slujbă și să zică: „sunt în cutare sau cutare loc”, dar de treabă se ferește cum poate și cum știe mai bine! Și pentru că sunt ranguri felurite la slujbașii, iar fiecare rang cere o săpuneală corespunzătoare, se-nțelege de la sine că și felul săpunelii e altul de fiecare dată! La mintea cocoșului! Păi aşa-i de când lumea, măicuță, că fiecare caută să se grozăvească față de altul și fiecare îl săpunește pe celălalt! Fără o asemenea măsură de prevedere nici lumea n-ar fi lume și nici bună rânduială n-air fi nicăieri! Zău că nu-mi vin în fire de mirare că Feodor Feodorovici n-a luat în seamă <m astfel de jignire!

La ce bun să scrii toate astea? Cui îi folosește? Oiri poate crede dumnealui, scriitorul, că vreunul dintre cititori o să-i facă o manta pentru povestirea asta? Ori o pereche de cizme? Nici gând, Varenka! O să citească povestirea și o să-i ceară urmare, ai să vezi! Și uite-ăsa, uneori te ascunzi, te ferești să nu iasă la iveală ce te doare, îți-e teamă până și să scoții nasul afară, fiindcă știi că începe bârfa și că oamenii te iau în bătaie de joc pentru te miri ce fleac pe lumea asta și iată că toată viața ta de cetățean și familist intră în literatură! Toate alea sunt date în vileag, se tipăresc, se citesc, se iau în râs, se judecă! Păi aşa nu mai poate omul să iasă în stradă! Atât de limpede le-a ticlit dumnealui în carte, că oricine poate să ne recunoască pe alde noi chiar și după umbrelă! Înțeleg să se fi dat pe brazdă măcar la sfârșit, să fi îndulcit cele scrise înainte, să fi strecurat, de pildă, măcar după fraza aceea unde se spune că i-au aruncat hârtiuțe pe cap, că uite, cică, omul nostru cu toate astea era plin de virtuți, bun cetățean și nu merita o asemenea ocară din partea colegilor slujbașii; că a fost supus față de cei mari (aici putea să-aducă și o pildă la nevoie), că n-a făcut nimănui nici un rău, că a cresut în Dumnezeu și că a murit (dacă a vrut neapărat să-l facă să moară) plâns de toată lumea! Dar și mai bine era să nu-l lasă să moară, bietul de el și să-o întoarcă în aşa fel ca mantaua lui să se găsească; iar generalul, aflând mai îndeaproape de virtuțile lui, să-l cheme în can-telarie, să-l urce în grad, isă-i dea o leafă bună! Știi cum ar fi fost atunci? Răul ar fi fost pedepsit, iar binele ar fi triumfat și colegii lui de birou ar fi rămas cu buzele umflate. Eu unul aşa aş fi scris-o! Cum e acum, ce

are deosebit, ce are bun în ea? O pildă acolo, o pildă nefolositoare din viață noastră ticăloasă de fiecare zi! Nu pricep cum ți-a venit să-mi trimiți mie o astfel de carte, ' draga mea! As-ta-i carte scrisă cu gând rău, Varenka! Și nu seamănă cu adevărul, pentru că nici nu poate fi pe lume un astfel de slujbaș! Știi ce-ar merita? Să ne plân-gem, să facem o plângere în toată legea!

Al dumitale prea supus servitor Makar Devuskin.

Mult stimate Makar Alexeevici

Iulie 27.

Întâmplările din urmă, ca și scrisorile dumitale, m-au speriat, m-au uluit și m-au lăsat pradă nedumeririi, dar cele ce mi-a spus Fedora mi-au limpezit lucrurile. De ce atâtă deznădejde? De ee-ai căzut din-tr-o dată în prăpastia asta adâncă, Makar Alexeevici? Lămuririle pe care mi le-ai dat, nu m-au mulțumit defel. Vezi câtă dreptate am avut când am stăruit să iau locul acela bun care mi s-a propus? Pe deasupra mă mai sperie rău de tot și cele ce mi s-au în-lâmplat acum în urmă! Dumneata îmi spui că numai dragostea ce mi-o porți te-a făcut să-mi ascunzi adevărul. Și atunci, demult, când îmi ziceai că-ți cheltuiești cu mine numai banii puși de o parte, pe care îi aveai, căci, la Casa de depunerি pentru orice în-tâmplare și atunci, zic, știam că faci prea mult pentru mine. Acum însă, când am aflat că n-ai avut nici un ban pus de o parte, că auzind întâmplător de nenorocirea în care mă aflu, te-ai simțit mișcat și ai cheltuit cu mine toată leafa luată înainte, că ți-ai vândut până și haina când am fost bolnavă – toate astea m-au făcut să mă frământ atât de mult, că nu 1] știi nici până acum în ce chip să le primesc și ce săj gândesc despre ele! Ah, Makar Alexeevici! Trebuia! Să te mărginești la cele dintâi binefaceri pe care ți-le insuflau mila și dragostea de rudă și să nu mai: irosești banii pe fleacuri, cum ai făcut mai târziu I Ai înșelat prietenia noastră, Makair Alexeevici, pen-j tru că n-ai fost sincer cu mine; și acum când văd căi ultimul ban al dumitale s-a dus pe rochii, bomboane, I plimbări, teatru și cărți, cât de scump le plătesc pe; toate prin mustrarea de cuget pe care o simt pen-l tru ușurința de neierat de care am dat doavadă (pen-l tru că am primit de la dumneata tot, fără să mă în-) tireb de unde vine); în felul acesta, toate lucrurile! Cu care ai vrut să mă bucuri s-au prefăcut în sufe-l rință pentru mine, lăsându-mi în inimă o părere dej rău care nu folosește la nimic și atât! Vedeam eu căi în vremea din urmă ești firământat de un gând, și, I cu toate că simteam și eu o neliniște de parcă aş fi I așteptat ceva, nici măcar nu mi-a dat prin cap că J o să se întâmpile una ca asta! Cum de te-ai putuți lăsa în halul acesta pradă deznădejdii.. Makar Ale-1 xeevici! Ce o să gândească, ce o să spună acumă toți aceia care te-au cunoscut? Dumneata, pe care; eu și toți ceilalți te-am prețuit atât de mult pentru! Inima bună pe. Care o ai.. Pentru simplitate și cumin-j tenie, ai căzut dintr-o dată la această patimă urâtăJ de care – pare-mi-se nimeni nu te știa vinovat până J acum! Nu pot să-ți spun ce-; a fost cu mine când Fedbra mi-a povestit că cineva te-a găsit pe stradă' beat și te-a adus acasă cu poliția! Am rămas mutai de uimire, cu toate că mă așteptam la ceva neobiș-1? Nuit, de vreme ce timp de patru zile ai dispărut cui totul. Nu te-ai întrebat oare, Makar

Alexeevici, ce o l să spună mai mairii dumitale când o să afle adevă-j rata pricină pentru care ai lipsit de la slujbă? Zicij că toată lumea râde de dumneata, că toți au aflat despre legătura pe care o ai și că vecinii îmi pomenesc numele când te iau în bătaie de joc. Nu-i mai băga în seamă, Makair Alexeevici și vino-ți în fire, pentru numele lui Dumnezeu! Și-apoi toată povestea asta a dumitale cu ofițerii, de-ai ști numai cât mă sperie! Am auzit doar în treacăt de ea! Lămu-rește-mă cum s-a întâmplat? Îmi sorii că te-ai temut să-mi destăinuiești totul, crezând că în urma acestei mărturisiri ai să pierzi prietenia mea; îmi mai scrii că ai fost deznădăduit pentru că nu știai cum să mă ajuti mai bine când eram bolnavă și că ai vândut totul ca să-mi dai cele de trebuință, să nu mă ducă la spital; îmi mai scrii iarăși că te-ai îndatorat unde și cum ai putut și că ai în fiecare zi neplăceri cu proprietăireasa; dar ascunzându-mi toate acestea, ai făcut mai rău! Și uite, acum știu totul. Nu vroiai să-ascultă când îți spuneam că eu sunt pricina nenorocirilor dumitale, iar acum m-ai făcut de două ori mai nenorocită prin purtările pe căire le ai. Toate astea m-au uitit nespus, Makar Alexeevici! Ah, prietene! Nenorocirea e o boală molipsitoare. Nenorociții și săracii trebuie să se ferească unii de alții, ca să nu ajungă și mai rău. Ți-am adus pe cap nenorociri pe care nu le-ai încercat înainte, în viață liniștită și singuratică pe căire ai dus-o. Și asta mă chinuie nespus, mă omoară!

Să-mi scrii acum/m sufletul deschis ce îți s-a întâmplat și cum de te-ai hotărât la o faptă ca asta. Li-niștește-mă, de-i cu putință. Nu mândria mă face să-ți scriu despre liniștea mea, ci prietenia și dragostea pe care îți le port și care nu mi se vor șterge niciodată din inimă. Cu bine! Aștept cu nerăbdare răspunsul dumitale. Ai avut o parare greșită despre mine, Makar Alexeevici.

Varvara Dobroselovd, care te iubește din toată inima.

Iulie 28, Neprețuita mea Varvara Alexeevna

Pentru că toate s-au sfârșit acum și lucrurile intră puțin câte puțin pe vechiul lor făgaș, uite ce vreau să-ți spun, măicuță: te îngrijorezi gândindu-te ce o să credă oamenii despre mine, la care mă grăbesc să-ți răspund, Varvara Alexeevna, că ambiția mea mi-e mai scumpă decât orice. Drept care, adueându-ți la cunoștință nenorocirile mele și neorânduielile ce s-au petrecut în viață mea, te înștiințez totodată că mai mani mei n-au aflat nimic și nici n-o să afle, aşa încât o să mă stimeze și de aci înainte. Totuși mi-e teamă de bârfeli. Acasă la mine, proprietăreasa a făcut gură, dair acum, când i-am plătit o parte din datorie, cu ajutorul celor zece ruble primite de la dumneata, se mulțumește să bombăne și nimic mai mult. Cât despre ceilalți, de ei nu mi-e teamă; dacă nu le ceri bani cu împrumut, te lasă în pace. Drept încheiere ia lămuririlor pe care îți le dau, vreau să-ți spun, măicuță, că stima dumitale pentru mine o socotesc mai presus decât orice pe lume și ea e singura mea mângâiere acum, când trec prin aceste vremelnice tulburări. Mulțumesc lui Dumnezeu că cea dinții lovitură și cele dintâi încercări au trecut și dumneata le-ai primit fără să cirezi despre mine că am călcat legea prieteniei și că nu mă gândesc decât la mine, pentru că te-am oprit aici și te-am mințit, fiindcă nu eram în stare să mă despart de dumneata – ființa pe care o iubesc ca pe îngerașul meu păzitor.

Acum m-am apucat cu o deosebită sârguință de slujbă și-mi împlinesc bine îndatoririle. Evstafi Ivanovici numi-a spus nici o vorbă când am trecut ieri pe lângă dânsul. Nu-ți ascund, măicuță, că mă omoară datorile și starea jalnică a garderobei mele, dar nici asta nu-i nimic și te rog din suflet să nu fii aşa de deznađăjduită, 'măicuță! Mi-ai trimis azi cincizeci de copeici, Vairenka și bănuții ăştia mi-au străpuns inima. Va să zică aşa merge acum! Adicătelea nu eu, bătrân prost, te ajut pe dumneata, îngerașul meu, ci dumneata, biata mea orfană, mă ajuți pe mine! Foarte frumos din partea Fedorei că a făcut rost de ceva bani. Eu, deocamdată, n-am nici o nădejde, măicuță, dar dacă s-o ivi măcar cea mai mică, o să-ți scriu cu de-amănuntul. Numai bârfa, bârfa mă neliniștește mai mult ca orice. Rămâi sănătoasă, îngerașui meu! Iți sărut mânuță și te rog mult de tot să te faci bine. Nu-ți scriu mai pe larg, pentru că mă grăbesc la slujbă; vreau ca prin sârguință și tragere de inimă, să ispășesc vina pe care o am de a fi fost delăsător în serviciu; despre toate celelalte pățanii ale mele, precum și despre povestea aceea cu ofițerii, o să-ți scriu diseară.

Makar Devuškin care te respectă și te iubește din suflet.

Varenka, măicuță, Iulie 28.

Ah, Varenka, Varenka! Acum chiar că păcatul e al dumitale și o să-ți rămână pe suflet. M-ai zăpăcit atât de tare și m-ai pus aşa de mult pe gânduri cu scrisoarea pe care mi-ai trimis-o, că numai acum, când am privit în liniște până în fundul inimii mele, am văzut că dreptatea e mumai și numai de partea mea. Nu vorbesc de păcatul în care am căzut (ferească sfântul, măicuță), dar de dragostea mea pentru dumneata și spun că nu-i nimic rău în faptul că te iubesc, nimic rău! Mata, măicuță, nu știi! Dair dacă ai ști totul și mai ales pentru ce trebuie să te iubesc, ai vorbi altfel! Sunt încredințat de altminteri că-mi faci morală numai aşa, dar că în sufletul dumitale simți altceva.

Măicuță dragă! Nu știu nici eu, nu-mi amintesc prea bine ce a fost cu ofițerii. Trebuie să-ți spun, îngerașul meu, că până în ziua aceea eram grozav de tulburat. Închipuiește-ți că vreme de o lună întreagă mă țineam numai de-un fir de ață, ca să zic aşa. Eram într-o stare cât se poate de jalnică. De dumneata mă ascundeam și chiar și de vecini, dar proprietărea a. făcut un tărăboi!... Și asta încă n-ar fi fost nimic! N-avea decât să zbiere, afurisita de ea, dar mai întâi și-ntâi mi-era rușine, iar în al doilea iând, dânsa a făcut ce-a făcut – Dumnezeu știe ce – și a aflat de prietenia noastră. Și-atunci să fi văzut ce-a fost în stare să urle-n toată casa!... Eu am rămas trăsnit și mi-am astupat urechile. Dar alții.

— Oameni sărmani! 14 vezi mata nu și le-au astupat de loc, ci dimpotrivă și-au ascuțit auzul cât se poate mai mult. Nici acum nu știu, măicuță, unde să mă ascund de rușine!... Și uite-asa, măicuță, când au tăbărât pe mine toate nenorocirile astea, m-au și dat gata. Apoi deodată am auzit de la Fedora un lucru ciudat: cum că în oa; să la dumneata a venit un nemernic și te-ia jignit printr-o propunere nerușinată; mi-a spus că te-a jignit adânc, dureros! Asta o judec și după mine, măicuță, pentru că și eu m-am simțit adânc jignit. Cum am auzit cele întâmplări, mi s-a întunecat mintea, n-am mai știut de mine și

am fostca pierdut. M-am năpustit, Varenka dragă, orbit de o mânie cumplită, gata să mă duc la păcătosul acela. Nu știu ce aveam de gând să fac, pentru că eu nu vreau ca cineva să-ți pricinuiască nici cel mai mic rău, îngerașul meu! Ce trist mă simțeam! Se nimerise tocmai o vreme ploioasă, umedă, dintr-acele care-ți sfâșie sufletul!... Eiram gata să mă întorc și... Atunci am căzut în pal cat. L-am întâlnit pe Emelia, pe Emelian Ilaci, un funcționar, adică un fost funcționar, că acum nu mai e pentru că l-au dat afară de la noi. Nici nu mai știu ce face de-atunci, în ce chip își amărăște zilele... Cu el m-am dus... Și uite-așa.

— Nu, zău Varenka, I îți face. Placare oare să citești despre nenorocirile j prietenului dumitale și să afli istoria ispitelor prinJ care a trecut? A treia zi, seara, Emelia a fost acela] care m-a îndemnat să mă duc la ofițer. Adresa am] aflat-o de la portarul nostru. Și dacă tot a veniți vorba despre dânsul, trebuie să-ți spun, măicuță, că-lj luasem demult la ochi pe voinicoul acela, încă dej pe vremea când locuia în casă la noi. Numai acuml îmi dau seama că fapta mea a fost necuvîncioasă, J pentru că eram băut când i s-a adus la cunoștință I că vreau să-1 văd. Ca să fiu drept, Varenka, trebuie să-ți spun că nu-mi amintesc de nimic; atâta știu, j că avea' casa' plină de ofițeri, ori poate vedeam eu l dublu. Dumnezeu știe! Nu-mi amintesc iarăși nicăj ce-am vorbit, dar știu c-am vorbit mult, cuprins de ol mânie dreaptă. Dar când vorbeam mai cu foc, m-au aa% afară, m-au scos în brânci, pe scări, adică nu chiar în a brânci, dar de împins tot m-au împins. Cum m-am întors – știi și dumneata, Varenka. Asta e tot. Fără îndoială că m-am înjosit și mândria mea a avut de suferit, dar asta n-o știe nimeni din cei străini, nimeni afară de dumneata; iair dacă-i aşa, e ca și cum nici mu s-air fi întâmplat. Poate că judecata mea e bună. Dumneata ce zici, Varenka? Un lucru îl știu iară greș și anume, că anul trecut Axenti Osipovici de la noi a avut o ieșire față de Piotr Petrovici, dar în mare taină; a făcut-o pe ascuns. L-a chemat în camera portarului – am văzut asta printre-o crăpătură – și acolo i-a făcut ce a găsit de cuviință, dar totul s-a sfârșit cât se poate de bine, pentru că nimeni înafară de mine n-a văzut nimic, iair eu? Nici eu nimic. Adică, vreau să spun că n-am suflat nimănu o vorbă. Și după toate astea, între Piotr Petrovici și Axenti Osipovici parcă tot nimic nu s-ar fi petrecut! Știi, Piotr Petrovici e cu ambițiune și de aceea n-a povestit nimănu cele întâmplate, iar acum ei doi își dau bună ziua și-si strâng și mâinile. Eu, Varenka, nu zic ba și nici n-aș îndrăzni să mă împotrivesc părerii dumitale: ai dreptate, am căzut foarte jos, și, ceea ce e și mai rău, e că m-am micșorat chiar în ochii mei! Dar se vede că aşa mi-a fost scris, că aşa-i soarta mea și de soartă nu poți fugi, asta o știi și dumneata! Ti-am povestit aici cu de-amănuntul toate nenorocirile și chinurile mele, Varenka, adică lucruri pe care ar fi fost mai nimerit să nu le citești. Sunt cam bolnav, măicuță și mi-a pierit toată veselia. Și acum te încredințez de prietenia, dragostea și respectul meu și rămân, mult stimată Varvaira Alexeevna, prea credinciosul dumitale servitor Makar Devușkin

Iulie 29.

Mult stimate Makar Alexeevici

Am citit amândouă scrisorile pe care mi le-ai trimis și m-am luat cu mâinile de cap! Ascultă, prietenul meu! Dumneata, fie că-mi ascunzi ceva și nu-mi vorbești despre toate nenorocirile dumitale, fie că... Nu, zău, Makar Alexeevici, scrisorile dumitale mai poartă încă urma unei descumpăriri. Vino pe la mine, pentru Dumnezeu! Vino chiar azi și, știi ceva? Vino la masă și gata! Pentru că eu nu știu cum îți duci zilele și dacă te-ai împăcat cu proprietăreasa. Nu-mi scrii nimic despre asta, parcă ai vrea dinadins să treci totul sub tacere. Cu bine, prietene! Să vii azi neapărat la noi. Zău, ai face mai bine să vii mereu la masă. Fedora gătește minunat. Rămâi cu bine.

A dumitale Varvara Dobroselova

Varvara Alexeevna, măicuță!

August 1.

Ce bucurie pe dumneata, măicuță, că ți-a dat Dumnezeu prilejul să răsplătești binele cu bine și să-ți arăți recunoștința față de mine! Toate astea le cred eu, Varenka, cum cred în bunătatea inimioarei mătale îngerești și te rog – numai să nu mi-o iei în nume de rău – să nu mă mai certi ca atunci, zicân-j du-mi că mi-am dat în petic acum, la bătrânețe. Am păcătuit, ce să-i fac!

— Dacă vrei cu tot dinadinsul să vezi în asta un păcat. Dar mă costă prea mult. I să aud astfel de vorbe din partea dumitale! Știu că; te superi când ți-o spun, dar inima mea, măicuță, e toată o rană! Omul sărac e mofturos! Așa e firea] lui! Am simțit-o și înainte, dair acum o simt și mai mult. Omul sărac e pretențios! Altfel privește el lumea: el se uită chiorăș la orice trecător, cată stânjenit în jur și ciulește mereu urechile – nu cumva j se vorbește despre el? De pildă, că de ce o fi ăstăj așa de pârlit? Și ce-o fi gândind? Și cum o fi tărâțând j pe o față, pe cealaltă? Și fiecare știe, draga mea, căj omul sărac nu face nici cât o zdreanță și că nimeni nu-i arată nici un pic de respect, orice-ai zice! După bâr-fitorii iștia, cu omul sărac toate Tămâni cum au fost! J Dar de ce rămâni neschimbate? Pentru că, după păi rerea dumneilor, la cel sărac toate trebuie să fie pej dos și el n-are voie să aibă nimic sfânt, nici mândrie,] nimic, nimic, nimic! Uite, mi-a spus Emilia adineauri că i-au strâns bani pe-o listă! Și ce crezi? Pentru fiecare zece copeici, l-au cercetat pe toate fețele! Ei ziceau că-i dau de pomană copeicile lor. Da' de unde! Au plătit pentru a vedea, ca la panoramă, un sărac! In ziua de azi, măicuță, până și binefacerile se fac ciudat. Sau poate că așa a fost totdeauna, cine știe? Ori nu se pricep oamenii să le facă, ori le fac prea icsusit, una din două! Poate n-ai știut-o până acum? Atunci s-o știi de la mine! La altele nu prea ne pricepem noi, da' la asta suntem meșteri mari! Și de ce crezi că săracul le știe toate astea și le rumegă în gând? De ce? Păi, pentru că le-a încercat pe pielea lui! Sau pentru că știe că, de pildă, dacă se duce la restaurant, neapărat se găsește în preajma lui unul, care să se întrebe: „Da' ce-o -mânca azi coate-goale ăsta? Eu o să mănânc sole-papilot, iar dânsul poate numai un terci gol, fără unt”. Da' ce-l privește pe el, mă rog, că o să mănânc terci fără unt? Și ce crezi, că nu sunt și oameni care să se gândească numai la asta? Umblă, nemernicii afurisiți și se uită la alde noi cum călcăm pe pietre: cu toată talpa sau numai cu vîrful cizmei? Sau că

funcționarului cutare de la cutare instituție – consilier titular – i se văd degetele goale prin găurile cizmelor ori îi ies coatele prin haină – și pe urmă se apucă și astem totul pe hârtie și mai și tipăresc porcăria asta! II privește pe el că am coate irupte? Te rog să mă ierți, Varenka, pentru vorba grosolană, dar trebuie să-ți spun că săracul se rușinează, cum vă rușinați, de pildă, voi fetele. Că doar voi n-o să vă despuiăți de față cu toată lumea – iar cer iertare pentru vorba grosolană! Tot aşa nici săracului nu-i place să-și bage cineva nasul în cocioaba lui, ca să vadă cum îi el acasă la dânsul. Aşa, vezi! Atunci pentru ce m-ai jignit, Vairenka, la fel cum mă jignesc vrăjmașii mei, care caută să-mi rânească cinstea și ambițiunea de om cinstit!

La birou iarăși am stat azi ca un urs, ca o curcă plouată, gata-gata să mor de rușine. Doamne, ce rușine mi-a ifosț, Varenka! Și e firesc să fie aşa, când ti se zăresc coatele prin țesătura. Subțiată și când nasturii ti se țin doar pe-un firicel de ată. Iar ila mine,; parcă-i un făcut, toate erau. Într-o neorânduială grozavă! Cum să nu mă simt abătut? Și să vezi: însuși Ste-pan Karlovici a vrut să-mi spună azi ceva privitor Ja serviciu, a vorbit cât a vorbit și apoi a adăugat ca din întâmplărie: „Ehei, Makar Alexeevici, taică...!” și nu și-a sfărșit gândul, dar eu am înțeles totul și până și chelia mi s-a înroșit. De fapt, n-a spus nimic deosebit, dar tot m-am neliniștit oleacă și m-au năpădit gânduri triste. Să fi aflat ei, oare, ceva? Ferească j Sfântul dacă au aflat! Trebuie să-ți mărturisesc că bănuiesc și bănuiesc tare de tot, un om. Ce-i costă pa tâlharii ăștia să te vândă? Nimic! Dau în vileag toată viața particulară a cuiva și puțin le pasă. N-au nimic sfânt.

Știu acum cine a făcut isprava asta! Ratazeaev. El cunoaște pe cineva de la instituția noastră și stănd del vorbă cu dâmsul, i-o fi spus în treacăt toată povestea,; j la care se-nțelege că a adăugat și de la el. Sau,! Poate, o fi povestit la instituția lui și de acolo vesteal s-a strecurat până la noi. Acasă la mine nu mai spun: fiecare știe tot și arată cu degetul spre fereastra du-J mitale; știu bine că arată! Ieri, când mă duceam la dumneata la masă, s-au zgâit cu toții pe la geamuri,:1 iar proprietăreasa a zis că, cică „s-a încurcat dracul cu pruncul”, iar la urmă te-a numit cu o vorbă de'; ocară. Dar toate astea sunt un fleac față de ce și-a; pus 'ân gând Ratazeaev și anume să ne bage în lite-M ratură și să ne imeondeieze într-o satiră subțire. A spus-o ohiar el și s-a găsit un suflet bun dintre ve-i cinii mei, care mi-a repetat vorbele lui. De atunci n-adj alt gând, măicuță și nu știu ce hotărâre să iau. Ce să; ne mai ascundem după deget, îngerașul meu? Se vedej că l-am mâniat tare pe Dumnezeu! Ai vrut să-mi trimiți* o carte, măicuță, care să-mi mai țină de urât. Mai! Dă-o-mcolo de carte, draga mea! Ce-i o carte? Scor- l neală pusă pie socoteala oamenilor! Până și un roman j e o minciună, scrisă de dragul huzurului și citită de^ cei ce n-au altă treabă. Crede-mă, măicuță! Crede-mă, j pentru că am trăit ani îndelungați pe lume și știu 11

Și ohiar dacă-ți împuie careva urechile cu vreun Shakespeare, zicându-ți, de pildă, că „a fost un Sha-kespeare în literatură!”, să știi de la mine că și Shakespeare e un fleac! Toate sunt fleacuri, scrise numai pentru bătaie de joc!

Al dumitale Makar Devușkin.

I

Mult stimate Makar Alexeevici!

August 2.

Nu te mai pierde aşa cu firea! Las' că dă Dumnezeu şi se liniştesc toate! Fedora a găsit mult de lucru şi pentru ea şi pentru mine şi ne-am apucat de treabă cu multă tragere de inimă; poate că o să diregem totul. Ea bănuieşte că neplăcerile pe care le-am avut eu în ultima vreme, au o legătură oarecare cu Anna Feodoirovina. Acum însă nu-mi mai pasă. Îmi simt astăzi sufletul mespus de uşor! Mi-ai zis că vrei să iei bani cu împrumut: să te ferească Dumnezeu! Să vezi în ce bucluc intri oînd trebuie să-i dai înapoi! Mai bine fă-ţi viaţa mai mult cu noi, vino mai des pe 'aici şi n-o mai lua în seamă pe proprietăreasă! Cât priveşte pe ceilalți duşmani şi răufăcători ai dumitale, cred că te chinuieşti degeaba, Makar Alexeevici. Bagă de seamă, ţi-am spus doar şi rândul trecut că sari mereu de la un lucru la altul! Şi acum, cu bine! La revedere! Te aştept neapărat.

A dumitale, V. D.

August 3. Varvara Alexeevna, îngeraşul meu!

Mă grăbesc să-ţi spun, viaţa mea, că am oarecari nădejdi. Îmi scrii, copila mea, îngeraşul meu, să nu mă împrumut. Dar nu se poate, sufletelel meu! Şi eu o duc prost de tot şi cu mata s-ar putea să nu meargă toate chiar atât de bine, ferească Dumnezeu! Că doar eşti firavă! Astea ţi le scriu numai şi numai ca să-ţi dovedesc că am neapărată nevoie să mă împrumut. Şi acum – mai departe.

Trebuie să-ţi spun. Varvara Alexeevna, că la birou stau alături de Emelian Ivanovici. Nu-i acelaşi Emelian pe care-l cunoşti dumneata. Aceasta-i consilier titular, ca şi mine şi noi doi suntem, cred, cei mai vechi slujbaşii: stâlpii! Are un suflet bun şi cinsti, numai că-i ursuz şi se uită la om veşnic pe sub sprâncene. În schimb e vrednic nevoie-maire! Are un scris cu adevărat englezesc şi, dacă e să vorbim pe drept, scrisul lui nu-i cu nimic mai prejos decât al meu! Într-un cuvânt e un om 'destoinic. Prietenii n-am fost niciodată. Doar un bună-ziua, la revedere, cum se obişnuieşte şi dacă se întâmplă uneori să am nevoie de un briceag, mă rugam de el: „Dă-mi, Emelian Ivanovici, briceagul dumitale!” Într-un cuvânt numai ca între oameni care lucrează împreună! Astăzi însă, numai ee-l aud că-mi spune: „Ce-ai căzut pe gânduri, Makair Alexeevie?” Am văzut numai ai decât că omul îmi vrea binele şi mi-am deschis inima: aşa şi aşa zic, Emelian Ivanovici; adică nu i-am spus chiar tot, j Doamne fereşte şi n-am să-i spun niciodată, pentru că n-aş avea putere să fac, dair i-am mărturisit unele lucruri, că sunt Btrimitorat şi altele de acelaşi fel. „Păi, de ce să nu te împrumuţi, taică, mi-a zis el. Chiar de la Piotr Petrovici, că ştiu că dă cu dobândă; m-am împrumutat chiar eu de la dânsul. Şi nu cere mult, aşa ca să nu poţi plăti!” Şi am simţit, Varenka, am simţit că-mi bate inima mai viu. „Poate, mi-am zis eu, îi dă Dumnezeu gândul cel bun Iui Piotr Petrovici şi o să-mi împrumute cava bani.” îmi şi făceam socoteala că o să-i

pilătesc gazdei, o să te ajut pe dumneata și o să-mi fac și eu câte ceva, că-i mai mare rușinea; mă simt prost chiar când stau pe scaun. Nu mai vorbesc de rânjiții aceia care-și bat mereu joc de mine; îi las în plata domnului. Dar și Excelența sa trece uneori pe lângă masa moșilor și tiră. Ce-ar fi, să-și arunce - Doamne. Ferește - o căutătură asupra mea' și să vadă în ce hal sunt hainele mele. Că dumnealui! Prețuiește mai mult ca orice curățenia și ținuta ifiru-moasă. Poate că nici n-o să-mi spună nimic.

— Dar eu o să mor de rușine, o să mor neapărat! Drept care mi-am luft inima în dinți, mi-am ascuns rușinea în buzunarul meu cel găurit și m-am dus;! A Piotr Petrovici, plin de nădejdi, mai mult mort decât viu din pricina așteptării. Ei, ce să-ți spun, Varenka? Am rămas cu buzele umflate! El era ocupat. Vorbea cu Fedosei Ivanovici. Eu m-am apropiat mai dintr-o parte și l-am tras 'de mâncă, adică: Piotr Petrovici! Ei, Piotr Petrovici! Atunci dânsul a întors capul, iar eu i-am -pus că uite, aşa și pie dincolo... Vreo treizeci de ruble ș.a.m.d. întâi n-a înțeles, dair când i-am tălmăcit, s-a pornit pe irâs și n-a răspuns nimic. Eu iar. Atunci dânsul m-a întrebat: Da' garanție.ai?" Si și-a băgat n-asul în hârtii. Sciria și nici nu se uita la mine. Eu m-am făstăcit. „Nu, zic, Piotr Petrovici, garanție n-arn!" Si m-am pornit să-i tălmăcesc că o să-i dau din leafă, că o să-i dau neapărat, că o să socot drept cea dintâi datorie a mea... Dar tocmai atunci l-a chemat cineva. Eu l-am așteptat să se întoarcă, dar dânsul când a venit, s-a apucat însă și ascuță pana, de parcă nici n-aș fi fost eu acolo. Eu însă țineam la ce știam eu, adică: „Piotr Petrovici, ou să-ți putea totuși?" Dar el tăcea și se prefăcea că nu mă aude. Am stat aşa o vreme lângă el, apoi mi-am zis: hai să mai încerc o dată - și l-am tras de mâncă. Dar el n-a scos o vorbă! Si-a ascuțit frumos pana și s-a apucat de scris. Atunci m-am depărtat și eu. Dânsii, măicuță, ar fi poate, oameni cumsecade, da' prea sunt. Mândiri. Nu ca mine. Noi ăștia nu le ajungem nici cu prăjina la nas, Varenka! Pentru asta ți-am și piovestit-o. Emelian Ivanovici a râs și el și a clătinat dki cap, dair la urmă tot mi-a dat o nădejde, drăguțul de el. Emelian Ivanovici e un om tare de treabă și mi-a făgăduit să pună o vorbă bună pentru mine la cineva; omul acela stă în cartierul Vâborg și dă și el bani cu dobândă, e unul de clasa 14-a. Emelian Ivanovici spune că o să-mi dea neapărat. O să mă duc chiar mâine la el. Ce zici? Că-i nenorocire mare dacă nu mă împrumut. Proprietăreasa mai mai că nu mă azvâirle afară din casă și nu vrea să-mi mai dea de mâncare. Ș-apoi și cizmele mele sunt tare rupte, măicuță și n-am nasturi... Da' paircă numai asta n-am? Dacă ar vedea vreunul din mai imairii mei în ce hal umblu? Jale, Varenka, mare' jale!

Makar Devușkin

Bunul meu Makar Alexeevici

August 4.

Pentru Dumnezeu, împrumută cât poți imai repede ceva bani; pentru inimic în lume nu ți-aș fi cerut un; ajutor în împrejurările de față, dar... De-ai să ști ce mi s-a întâmpilat! Nu e chip să mai rămânem în locuința asta! Mi s-a întâmplat o maire 'neplăcere și acum sunt nespus de tulburată și îngrijorată!

Închipuieste-ți, prietenul meu, că azi dimineață vine la noi un necunoscut, un om în vîrstă, aproape un bâtrân, plin de decorații. Am rămas foarte uimită, neștiind ce vrea. Fedora era dusă la băcănie. El a început să mă des-j coasă cum trăiesc și ce fac și, fără să mai aștepte răspunsul meu, a spus deodată că e unchiul acelui oțel, că e foarte supărat pe nepotul său pentru felul cum s-a puirtat și pentru că din piricima ilui am ajuns în gura tuturor vecinilor; a mai spus că nepotul luij e un băietan făiră minte, un vântură-lume și că dânsul e gata să mă ia sub ocrotirea lui; m-a sfătuit să nu 3 dau ascultare tinerilor, a zis că-l doare sufletul pentru mine de paircă aş fi fata lui, că nutrește față de ii mine simțăminte 3e tată și-i gata să mă ajute în toate. Eu eram roșie ca ifocul și nu știam ce să mai cred, dair pregetam să-i mulțumesc. El m-a luat cu de-a sila de mâna, m-a mângâiat pe obraz și a spus că sunt drăguță și că-i plac nespus gropițele mele (Dumnezeu știe ce a mai spus). Apoi a vrut să mă j sărute, zicând că-i bâtrân (era respingător!). Atunci s-a întors Fedora.

Necunoscutul s-a rușinat puțin și a început să spună iairăși că mă respectă pentru I sfiala și purtarea mea ifirumoasă și că air vrea mult de tot să mu mă mai feresc de dânsul. Apoi a chemat-o pe Fedora de o parte și a căutat să-i dea bani, năsl cocând o poveste cât se poate de ciudată. Dar Fedora nu i-a luat, se-nțelege. În sfârșit s-a pregătit să plece, m-a mai încredințat o dată de simțăminte lui și a spus că o să mai vină și o să-mi aducă o pereche de cercei (părea și el 'destul de stânjenit); m-a sfătuit să-mi schimb locuința și să mă mut într-una frumoasă de tot, pe căire o știe dânsul și care n-o să mă coste nici un ban; a zis că-i plac foartele mult pentru că isunt o fată cinstită și cuminte, că ar fi bine să mă feresc de tineretul stricat și la urmă a adăugat că o cunoaște pe Anna Feodorovna și că dâmsa l-a rugat să-mi spună că o să treacă să mă vadă. Atunci am înțeles totul. Nu mai știau ce-a fost cu mine! Pentru prima oară în viața mea am simțit ce-am simțit atunci! Mi-am ieșit cu totul din fire și l-am făcut de două parale. Fedora m-a ajutat și dânsa și aproape că l-a alungat din casă. Amândouă 'SUntem de părere că toate astea le-a pus la cale Anna Feodoirovna; altfel cum de ar fi aflat despre noi?

Acum la dumneata mi-e toată nădejdea, Makar Alexeevici și te rog din suflet să mă ajuți! Nu mă lăsa în cătarea asta! Împrumută-te cu ce poți, te rog! Găsește ceva bani! N-avem cu ce să ne mutăm, iar de rămas aici nu poate fi vorba! Fedora e de aceeași părere.

— Ne trebuie cel puțin 25 de ruble. O să ţi le dau înapoi, o să le câștig! Fedora o să-mi găsească iar de lucru peste câteva zile, așa că nu te speria dacă dobânda e mare și primește orice condiție. O să-ți înapoiez tot, dar nu mă lăsa, pentru Dumnezeu! Îmi vine nespus de greu să te supăr, acum când ai nepilăceiri, dar la dumneata mi-i toată nădejdea. Cu bine, Makar Alexeevici! Gândește-te la mine și Dumnezeu să te ajute!

V. D.

Varvara Alexeevna, drăguța mea!

August 4.

Loviturile astea neașteptate mă doboairă! Toate nenorocirile astea grozave mă omoară cu zile! Toți acești linge-blide moșneguți nemernici care vor 1Q7 cu tot dinadinsul să te-aducă pe patul de suferință, mai. Vor – tot de ei vorbesc, de linge-blide – să mă nimicească și pe mine și o să mă nimicească, pun mânan foc c-o să mă nimicească! Uite, acum, de pildă, mai bine mor decât să te -las fără ajutor! Dacă n-o să te ajut, Varenka, atunci pot să mor! Atunci e curată moarte pentru mine! Iair dacă o să te ajut, o să-mi zboiri, Varenka, cum zboară din cuibul ei o păsărică pe care vor s-o omoare păsările de piradă, cu clonțul lor nemilos.! Asta mă chinuiește nespus, Vairenka! Dar și dumneata, măicuță, ce crudă ești! Cum de spui toate astea? Ei te chinuiesc și te necăjesc, mata suferi și pe deasupra te mai amăirăști că trebuie să mă superi pe mine și mai și făgăduiești că ai să câștigi banii pe care mi-i datorezi! Adică dacă e să vorbim pleșleau, ai să te omori muncind, aşa subredă cum ești, ca să mă ajuți la sorocul ho-tarăt! Dar gândește-te, Varenka, ce spui! Cum să coși, cum să lucrezi, cum să-ți ostenești căpșorul, bietul de el, cu atâtea griji, cum să-ți strici ochișorii, cum să-ți bați joc de sănătatea matale? Ah, Vairenka, Varenka! Eu nu-s bun la nimic, sufletul meu și știu asta, știu că nu-s bun; la nimic, dar o să fac aşa ca să fiu bun, n-avea grija! O să îmfirâng toate greută-: țâfe, o să găsesc de lucru din afairă, o să copiez tot felul de hârtii pentru literați, o să mă iduc la ei, da, da, o să mă duc și o să stârui să-mi dea de lucru! Pentru că ei, măicuță, caută copiști buni, știu eu bine asta! Iar pe dumneata n-o să te las să te ostenești! I N-o să îngădui să-ți împlinești acest gâmd aducător de nenorociri – o să mă împrumut, îngerașul meu, o să mă împrumut neapărat! Mai degrabă mor decât I să nu găsesc bani! Îmi mai scrii, diraga mea, să nu-mi fie teamă de dobândă mare. N-o să-mi fie, măicuță! N-o să mă sperii de nimic. O să cer 40 ruble de hârtie. Că mu-i mult, Varenka, ce zici? O isă-; mi dea oare 40 de ruble pe cuvânt? O să. Aibă atâta incredere în mine? Adică, vreau să te întreb dacă socotești că înfățișarea mea ar fi în stare să facă pe cineva să se încreadă în mine, de la prima vedere? Adică, dacă se uită omul la mine, poate să-și facă o părefe bună despre mine sau nu? Te rog să te gândești bine, îngerașule și să-ți amintești dacă sunt în stare să impun cuiva? Ce părere ai? Știi, mă încearcă o teamă, de mă și sfiesc s-o spiun, zău aşa! IDin patruzeci de ruble, 'douăzeci și cinci sunt pentru dumneata, Varenka, două pentru piropirie-tăreasă, iar restul pentru cheltuielile mele. Să vezi, proprietăresei air trebui să-i dau mai mult, chiar se cuvine, dar judecă și dumneata, măicuță, vezi câte nevoi am și o să înțelegi că mu-i chip să-i dau mai mult și deci nu iface să mai vorbim despre asta; s-o uităm, mai bine. O rublă de argint îmi trebuie pentru cizme; nici nu știu dacă o să mă pot duce mâine la serviciu cu cele vechi. Un fulair iar mi-air trebui, pentru că cel vechi a împlinit anul; cum însă dumneata mi-ai făgăduit că-mi faci dintr-un șorțuleț vechi nu numai un fular dar și un pieptăraș, las la o parte fularul. Așadar o să am cizme și fular! Acum vin nasturii, drăguța mea! Cred că înțelegi și dumneata că nu pot umbla fără nasturi! Și când colo, mi-a căzut apiroaple un sir întreg de la haină. Tremur la gândul că Excelența sa ar putea să vadă această ne-orânduială și ar putea să zică... Dar ce n-ar putea să

zică! Eu, măicuță, inie i-n-o să aud ce zice, pentru că o să mor, o să mor pe loc! Nică mai mult, nici mai puțin: o să mor de rușine, numai la gândul ăsta! Of, măicuță! După ce cumpăr tot ce-mi trebuie, o să-mi mai rămână trei ruble. Astă o să fie pentru traiul zilnic și tot din ei o să cumpăr o jumătate de funt de tutun, fiindcă eu, îngerașule, nu pot trăi fără tutun și de nouă zile nu mi-am mai fumat luleaua. Drept să-ți spun, aş fi putut să-mi cumpăr tutun ifără să știi dumneata, dair mi-a fost rușine. Cum adică, dumneata ești în nevoie, te lipsești de orice, iar au să mă bucur de toate placările? Mai mult de astă ți-o spun, ca să nu mă mustre cugetul. Iți mărturisesc cu inima deschisă că-mi vine atât de greu acum, mai greu ca niciodată: adică n-am mai fost în viața mea atât de stirâmtorat! Proprietăreasa mă disprețuiește, nimeni n-are stimă pentru mine, săracie cumplită, datorii... Iar la birou, unde frații mei, funcționarii, oici înainte nu mă purtau în palme, acum, măicuță. Ei, da' ce să mai vorbim! Caut să nu afle nimeni nimic, fac totul ca să nu se știe, ba mă ascund și eu cât pot și nu intru la birou decât cu fereală, ca să nu prea fiu văzut. Numai dumitale am avut puterea să-mi deschid inima! Da' ce-o să mă fac dacă nu mi-o da? Nu, nu, Vairenka, mai bine nici să nu mă gândesc la una ca astă și să nu-mi săngerez inima înainte de vreme. Ți-o spun numai ca să te feresc pe dumneata de acest gând, ca să nu te chi-nuiești cumva cu îndoiala astă cumplită. IDoamne, ce ți s-ar întâmpla atunci! Ce e drept, n-ai mai pleca din locuința astă și ai fi în preajma mea, dar nu! Mai bine să nu mă întorc fără bani! Mai bine să pier, să mă înghită pământul! M-am întins la scris și s-ar cuveni să mă bărbieresc, că aşa arăt mai îngrijit, iair infățișarea îngrijită are totdeauna trecere. Ei, doamne-ajută! Să mă încchin și – la drum!

M, Devușkin.

Bunul meu Makair Alexeevici

August 5.

Ce bine ar fi dacă nu te-ai pierde cu firea măcar dumneata! Că de amărciuni – nu ducem noi. Lipsă! Iți trimit treizeci de copeici de argint. Mai mult n-am de unde. Cumpără-ți ceva de care ai neapărată nevoie, ca să ne descurcăm măcar deocamdată. Nici nouă nu ne-a rămas aproape nimic, iar ce-o fi mâine – numai Dumnezeu știe! Mare jale, Makair Alexeevici! Totuși – nu te amări atâtă! N-ai izbutit – n-ai izbutit! Ce să-i ifaci? Fedora zice că nenorocirea nu-i prea mare, că mai putem rămâne o^ vreme în locuința astă, că și dacă ne-am fi mutat, n-am li câștigat mare lucru, pentru că ei dacă-și pun mintea cu noi, ne găsesc oriunde am! Fi. Totuși, parcă nu prea-mi vine să mai rămân aici, după cele întâmpilate. Dacă nu mi-ar fi inima atât de grea, ți-aș mai spune și altceva.

Ce fiire ciudată ai, Makar Alexeevici! Prea le pui pe toate la inimă! Astă o să te facă întotdeauna cel mai nefericit dintre oameni. Iți citesc ou cea mai mare luare-aminte scrisorile și văd că în fiecare e atâtă grija și atâtă. Durere pentru mine, câtă n-am avut de bunăseamă nieieând pentru dumneata. Oricine ar spune că ai inimă bună. Eu însă pot să spun că e chiair pirea bună. Iți dau un sfat prietenesc, Makar Alexeevici! Simt cu tot sufletul oe-ai făcut pentru

mine și-ți mulțumesc pentru toate; dar judecă și dumneata! Crezi oare că-mi vine ușor să văd că și acum, după toate nenorocirile pe care le-ai îndurat și a căror pricină – fără să vreau – am fost eu, că și acum, zic, trăiești numai din bucuriile și durerile mele, numai din simțirile mele! Dacă pui la inimă atât de mult supărările altora, dacă suferi atât de mult pentru orice, atunci cum să nu Ifii cel mai nenorocit dintre oameni? Astăzi, când ai venit la mine după slujbă, m-am speriat când te-am văzut. Erai galben la față, îngrozit, deznađăduit! Păreai cu totul pierdut și asta numai pentru că ți-eira teamă să-mi spui că n-ai izbutit! Ți-eira teamă să mă amărăști, să mă sperii! Dair când ai văzut că-mi venea aproape să râd, ți-a trecut și dumitale spaimă! Nu fii abătut, Makar Alexeevici! Nu-ți pierde cumpătul! Privește mai liniștit lucrurile., Te rog, te rog din suflet! Ai să vezi că toate or să Jie bune, că totul o să se schimbe spre bine! Altminteri, dacă te doare mereu inima din pricina necazurilor altoiră, ai s-o duci pirea greu în viață. Rămâi cu bine, prietenul meu. Încă o dată, te irog, nu te îngrijora prea mult de soarta mea.

V. D.

August 5.

Varenka, suflețelul meu!

Bine, îngerașule, bine! Zici că nu-i chiar o nenorocire atât de mare că n-am găsit bani. Bine 1 M-am liniștit și mă simt chiar ifericit în ceea ce te privește. Pot să spun că mă bucur că n-ai să mă părăsești și că ai să rătnâi în ilocuința asta. Și dacă e să vorbim deschis, apoi inima mea s-a umplut toată de fericire când am văzut ce drăguț scrii despre mine în sorisoa-rea dumitale și cât de frumos vorbești de simțăminte mele. Nu c-aș fi mândru, dair îmi pare bine că mă iubești atâtă și că ai grija de sufletul meu. Ei, d: a' ce să mai vorbim de suflet! Sufletu-i suflet, iar dumneata, măicuță, îmi spui să nu-mi pierd curajul. Păi eu, îngerașul meu., eu sunt de aceeași părere, că nu trebuie să mi-l pierd! Și totuși... Judecă și dumneata, măicuță, cu ce cizme o să mă duc mâine la birou? Ei, aici și aici! Uite, un gând ca asta e în stare să înnebunească un om, zău aşa! Și nu pentru mine mă frământ, draga mea, nu pentru mine sufăr. Mi-e totuna. Pot merge pe un ger de să or ape pietrele, fără manta, fără cizme; am să irabd, am să îndur! Nu-mi piașă! Sunt un om mic, nu-s năzuros. Dar ce o să zică ceilalți? Dușmanii mei, gurile rele, pe o să spună când o să mă vadă fără manta? Că doar de ochii lumii purtăm mantaua și tot pentru ei umblăm încălțați cu cizme. Iar mie, măicuță scumpă, suflețelul meu, cizmele îmi trebuiește pentru ca să fiu respectat, pentru bunul meu nume! Dacă eiz-meles găurite, s-a sfârșit și cu una și ou alta! Cre-de-mă, draga mea, că o știi din anii îndelungați ai vieții mele; ascultă un bătrân care cunoaște lumea și oamenii! Nu da crezare memamicilor și biruitorilor! De ifapt nici nu ți-am povestit încă amănunțit cum s-au petrecut astăzi lucrurile, măicuță și ce a trebuit să îndur. Că de îndurat, am îndurat atâtă durere sufletească într-o singură dimineață, câtă nu îndură altul într-un am întreg. Uite cum a fost! M-am dus cu noaptea-n cap, ca să-l găsesc și pe dânsul acasă și să mu întârzii nici eu de la serviciu. Turna cu găleata și era o fleșcăraie... M-am strâns cât mai bine în man-tlaua

mea și am pornit la drum, tot rugându-mă în suflet: „Doamne, Dumnezeule, iartă-mi păcatele mele cele grele și fă să se împlinească vrarea mea”. Iar când am trecut pe lângă o biserică, mi-am făcut cruce și m-am căit iar de păcatele săvârșite, dair pe urmă imi-am zis că nu se cade să mă tocnesc cu Dumnezeu. M-am cufundat adine în gânduri; nu vroiam să privesc nici în dreapta, mici în stâniga și mi-am urmat calea, fără să mă mai uit pe unde calc. Străzile erau pustii. Chiar dacă mai trecea câte cineva, păirea tare grăbit, supărat și plin de giriji! Și nu era de mirare, că doar oamenii aceia mu plecasea la plimbare de cu noapte și pe o vreme ca asta! Apoi mi-a ieșit în ca; le un pâlc de lucrători. Mai-mai să mă calce în picioare, neciopliții! Și m-a cuprins îndoiala, teama! La bani nici că viroiam să mă mai gândesc, drept să spun! Mergeam și eu aşa, la noroc! Când s-ajung la podul Voskresenski, mi s-a desprins talpa la urna din cizme! Nicăi eu nu știu cum am mers mai depăirte! Pe deasupra l-am mai întâlnit și pe Ermo-laev, conțopistul nostru, care s-a oprit și a stat smirna când in-a văzut, iar apoi m-a urmărit din ochi de parcă-mi cerea de-o votcă. „Ehei, firățioaire, mi-am (zis eu, de ce irachiu mai poate fi vorba acum?!)” Apoi m-a răzbit oboseala. M-am oprit o olipă, mi-am tras sufletul și hai iar la drum. Mă tot uitam în stânga și-n dreapta, căutam la ce aş putea să-mi opresc gândurile, ca să mă mai înveselesc, să prind un pic de inimă. Dar nu mă puteam găsi la nimic altceva și pe deasupra mai aram și aş de plin de glod, de mi-era sila de mine. În cele din urmă, am zărit în depărtare o casă de lemn, galbenă, cu un mezanin care semăna cu un fel de foișor! „Asta o fi, mi-am zis eu, astă-i casa Lui Markov, despre căire mi-a vorbit Emelian Ivaoovici. (Markov e acela care dă, bani cu dobândă, măicuță!). Când am ivăziut-o, m-am făstăcit de-a binelea și, cu toate că știam că-i casa lui Markov, am întrebat pe un vardisit cine șade acolo? Vardistul s-a nimerit a fi taire grosolan: vorbea în silă, de parcă ocăra și stirecure vonbele pirintre dinți, cu scârbă, dar până îla urmă mi-a spus totuși că-i intr-adevăr casa lui Maircov. Vardisii ăștia sunt de obicei cu totul nesimțitori față de durerile celorlalți. Zici, de ce să-mi pese mie de vardist? Ei da, iată că mi-a rămas în suflet un simțământ amar și greu! Într-un cuvânt, venea colac peste pupăză!

Ce e drept, om ui cată să lege toate cel ea de durerea lui! Așa se întâmplă totdeauna... M-am plimbat întâi de trei ori încolă pe dinaintea casei lui Markov și cu cât umblam mai mult, cu atât mă simteam jnai prost: „Nu, îmi ziceam eu, n-o să-mi dea, n-o să-mi dea pentru nimic în lume! De cunoscut nu mă cunoaște, treaba cu care am venit e foarte încurcată și nici înfățișarea mea nu-i dintre acelea căire să-ți ia ochii... Acum, ce-o vrea Dumnezeu!” mi-am spis apoi. „Să nu zic pe urmă că n-am fost! Încercarea moarte n-are!” și am deschis încetășor portița. Când colo – altă belea: s-a legat de mine o javră de cățelușă păcătoasă, din curte! Lătra de se îneca, nu alta! O întâmplăre ca asta, măruntă și ticăloasă, e în stare să scoată din fire un om, măicuță, să-l facă sfios și să-i nimicească orice hotărâre dinainte luată! Am intrat în casă mai mult mort decât viu! Și n-am apucat bine să intru, că am dat de alt bucluc: era cam întuneric acolo și n-am băgat de seamă că jos, lângă prag, e o muiere și m-

am împiedicat de dânsa. Muierea aceea strecura lapte din-4 tr-o doniță în ulcioare și numai bine l-a vârsat pe jos! Și când mi ți-a dat drumul la gură și a prins a țipa, piroasta de ea, că adică „Un' te vâr'i, taică, ce cauți aici?” Și dă-i și dă-i... A pomenit și pe uc%ă-l toaca! Ți le spun toate, măicuță, pentru că în „treburi de astea am pățit totdeauna cam la fel! Se vede că aşa mi-a fost scris: să mă împiedic de câte ceva în viață. Gând a auzit gălăgia asta, a ieșit și gazda, o bă-tirână care aducea cu muma pădurii. Eu m-am repezit atunci la dânsa și am întrebat-o dacă aici sade Markov? „Nu!” a răspluns dânsa. Apoi a stat'ce-a stat, m-a cercetat cu de-amănuntul din ochi și m-a între-bat: „Da' ce vrei cu dânsul?” Eu m-am apucat să-i spun că uite aşa și pe dincolo, Emelian Ivanovici... Și aşa mai departe. „Am o treabă cu dumnealui”, zic. Bătrâna a chemat-o atunci pe iie-sa. A ieșit și fata, coaptă de ani, în picioarele goale și bătrâna i-a zis: „Cheamă-l încoace pe taică-tău! E sus, la chiriași! Iar mata poftim în casă 1” Am intrat într-o odaie destul de frumoasă, cu poze pe perete – aproape toate numai portrete de generali – cu o canapea, o masă rotundă, ghivece cu rezede și balsamine... „N-ar ifi oare mai bine să mă car cât mai iute de aici? Să plec ori ba?” Iți dau cuvântul meu, măicuță, că am vrut să dau bir cu fugiții! „Mai bine viu mâine, îmi ziceam eu, o să fie și vremea mai frumoasă și eu o să mă liniștesc... Că azi și laptele l-a-m vârsat și generalii din perete se uită urât la mine...” Am și piomit spre ușă, dar tocmai atunci a intrat și el... Un oim aşa și aşa: cărunt, cu ochi mici și vicleni, îmbrăcat cu un halat soios și încins la brâu cu o fxân-ghie. M-a întrebat ce vânt mă aduce, iar eu i-am zis că uite... Emelian Ivanovici... Vreo' patruzeci de ruble, zic, mi-air trebui... Și n-am isprăvit. Am văzut după ochii lui că pierdusem! „Nu, nici vorbă nu poate să fie, mi-a răspuns dânsul. N-am bani. Dar... Ce zălog ai adus?” Atunci i-am spus că zălog n-am, că mă cunoaște Emelian Ivanovici, într-un cuvânt i-am lămurit toate câte vroia să le știe. El m-a ascultat și pe urmă a zis: „Nu! Ce-i tot dai zor cu Emelian Ivanovici? N-am bani!” „întocmai cum mi-am închipuit, îmi ziceam eu. Știam dinainte, presimteam!” într-un cuvânt, Varenka, mai bine mă înghițea pă-mântul în clipa aceea! Și deodată m-a cuprins ifrigul, mi-au amortițit picioarele și am simțit furnici pe șira spinării. Mă uitam în ochii lui, iar dânsul se uita la mine și vedeam că-i stă pe limbă să-mi spună: „Ci mai cară-te odată, frățioare, că la mine n-ai ce căta”. Mai pe scurt, dacă mi s-ar fi întâmplat una ca asta în altă parte, aş fi murit de rușine. „Și banii la ce-ți trebuie?” (Ca să vezi ce m-a întrebat, măicuță!) Am deschis și eu gura, mai mult ca să nu tac, dar el nici n-a vrut să mă audă: „N-am bani, zice și pace. Altfel ți-aș da cu plăcere!” Eu i-am spus și t i-am tot spus, ca cer puțintel, că „O să ți-i dau, zic, 'o să ți-i dau în ziua cuvenită, ba chiar dinainte” și că poate să-mi ia o dobândă cât de mare, că eu o să i-o dau, zău că o să i-o dau. În clipa aceea, măicuță, mi-am amintit de dumneata, de toate nenorocirile și nevoile dumitale, de cele 50 de copeici pe care mi le-ai dat. „Nu, a zis dânsul, ce-i tot dai zor cu dobânda? Dacă a* 115 tni-ai fi adus vreun zălog, atunci treacă-meargă! Așa, zice, n-ara ban-i, zău că n-am. Pe când altminteri ți-aș fi dat cu plăcere!” A mai spus și „zău”, ticălosul!

Nici nu mai ştiu, draga mea, cum am ieşit de la dânsul, cum am trecut de Vâborg, cum am ajuns la podul Voskresenski! Eiram din cale-afară de obosit şi rebegit de frig până în măduva oaselor; la slujbă ara ajuns abia pe la zece şi am vrut să mă mai curăţ de glod, dar Sneghirev, paznicul, nu m-a lăsat; a zis că-i stric peria, „iar peria, boierule, e a statului!” Ca să vezi cum se ploaïrtă cu mine, măicuţă! Am ajuns pentru alde dumnealui mai rău ca o cârpă de caire-ţi ştergi picioarele. Ştii ce mă omoară pe mine, Varanka? Nu lipsa de bani, ci toate necazurile astea lumeşti, toate şoaptele, zâmbetele şi glumele ce se fac pe socoteala mea. Şi Excelenţa sa ar putea să zică în treacăt o vorbă mai muştiu cum despre mine! Of, măicuţă, s-au dus zilele mele de aur, s-au dus! Azi am recitit toate scrisorile dumitale! Ce trist sunt, măicuţă! Cu bine, draga mea! Dumnezeu să te păzească!

M. Deuuşkin

P. S. Am vrut să-ţi povestesc necazul meu pe jumătate în glumă, dar văd că gluma nu prea mi-a izbutit. Ei, ce să-i faci? Vroiam să te mai înveselesc! Dair o să trec pe la dumneata, măicuţă, o să trec neapărat, chiar mâine.

August 11. Varvara Alexeevna, draga mea, măicuţă!

S-a sfârşit cu mine, s-a sfârşit cu noi amândoi, s-a sfârşit pentru totdeauna! Bunul meu nume, mândria mea, 'toate au fost pătate, toate s-au dus! Sunt un om pierdut, măicuţă şi dumneata împreună cu mine! Suntem pierduţi pe vecie! Eu, numai eu te-am dus la pieire! Toată lumea mă alungă, măicuţă, mă ia în râs, iar gazda mă ocărăşte cu vorbe urâte, fără nici o ruşine! Astăzi a tipat la mine, m-a făcut de două parale, de parcă aş fi fost cel mai de pe urmă netrebnic! Iar seara, la Ratazeaev, cineva din chiriaşi a început să citească cu voce tare o ciornă de scrisoare pe care ţi-am soris-o dumitale şi care mi-a căzut nu ştiu cum din buzunar. Vai, ce haz au făcut, măicuţă dragă, de-ai şti numai! Ce de porecle ne-au dat, cum au râs cu hohote! Atunci m-am dus la ei şi i-am spus lui Ratazeaev că e un mişel, un trădător. Ratazeaev mi-a răspuns că trădător sunt eu şi că mă ţin de tot felul de „conchete”¹⁾; „dumneata, cică, te-ai ascuns de noi! Eşti un crai!” Şi acum toată lumea îmi zice „craiu”, de parcă nici n-aş avea alt nume! Mă auzi, îngeraşule? Ei ştiu acum totul, au aflat totul despre noi şi despre cele în legătură cu dumneata, într-un cuvânt totul! Da' ce zic eu? Până şi Fakloni vorbeşte şi el ţine cu dânsii. L-am trimis azi la mezelărie să-mi aducă ceva de acolo şi n-a vrut să se ducă! N-a vrut şi pace! Zicea că are treabă. „Eşti dator s-o faci!” i-am zis eu. „Ba nu-s dator defel, mi-a răspuns dânsul. Dumneata nu-i plăteşti cucoanei mele, se cheamă că nici eu nu-ţi sunt dator cu nimic!” N-am mai putut răbdă b asemenea jignire din partea unui mojic necioplit şi i-am zis: „Prostule!” Iar dânsul: „Cine spune că este!” Eu mi-am închipuit că-i băut şi de aceea îmi spune o asemenea obrăznicie şi i-am zis: „Eşti beat, neghiobule!” Iar dânsul: „Da' ce, mi-ai dat dumneata de rachiu? Mi-e că nu prea ai nici dumneata cu ce să-ţi plăteşti un păhăirel! Te miloşeşti la o... nu ştiu cine de câteva copeici!” Şi pe urmă a adăugat: „Halal boier, n-am ce zice!” Ca să vezi, măicuţă până unde au ajuns lucrurile! Mi-e ruşine să trăiesc, Varenka! Parcă m-ar arăta cu degetul

toată lumea. Mai irău ca b haimana fără acte! Ce de necazuri amare, măicuță!
Sunt pierdut, pierdut pentru totdeauna!

Al D.

) Conquetes – cuceriri (în limba franceză); conchete – expresia românizată scrisă fonetic, (N, trad.)

August 13."

Mult stimatul meu, Makar Alexeevici! Toate nenorocirile de pe dume cad pe capul nostru! Nici eu nu mai știu ce să fac! La dumneata mă gân-desc, cum o să te descurci, că ila mine, slabă nădejde! M-am ars la mina stângă cu fierul de călcat. L-am scăpat, nici eu nu știu cum și m-am lovit și m-am ars, toate la un loc! Acum nu pot lucra, iar Fedora e de trei zile în pat. Sunt nespus de îngrijorată! Iți trimit treizeci de copeici de argint; e aproape tot ce ne-a irămas și numai Dumnezeu știe cât de mult aş vrea să te ajut acum, când ești la strâmtoare. Îmi vine să plâng de ciudă! Rămâi cu bine, prietenul meu! Dacă ai trece azi pe la noi ar fi pentru mine o mare mângâiere!

V. D.

August 14.

Ge-i cu dumneata, Makar Alexeevici? Nu ți-e teamă de Dumnezeu? Ai să mă scoți din minti! Nu ți-e rușine? Iți cauți singur pieirea! Gândește-te la bunul nume pe care l-ai avut! Ești un om cinstit, cu suflet mare, un om mândru! Ce o să te faci, dacă aiflă toată lumea de isprăvile dumitale? Ai să mod de rușine și nimic altceva! Nu te gândești la părul dumitale cărunt! Nu ți-e frică de dumnezeu? Fedora a zis că n-o să te mai ajute cu nimic și nici de la mine n-o să mai vezi de aci înainte un ban! Ce faci cu mine, Makar Alexeevici? Ori crezi poate că nu-mi pasă de purtarea dumitale? Habar n-ai ce îndur din pricina ei, Makar Alexeevică! Mi-e cu neputință, să cobor scara aici la noi: toată lumea se zgâiește la mine, mă arată cu degetul și spune niște lucruri de mi-e groază! Da, chiar aşa: spune că m-am încurcat cu un bețivan! Crezi că-mi face plăcere s-o aud? Când te-aduce cu trăsura acasă, chiriașii se uită cu scârbă la dumneata și spun: Ia te uită! L-a adus pe slujbașuJ acela de colo!" Iar mie îmi crapă obrazul de rușine pentru dumneata. Iți dau cuvântul meu că o să mă mut de aici! O să mă tocnesc fată în casă ori spălătoreasă, da' aici nu mai rămân. Îti-am scris să treci pe la mine și n-ai trecut! Se vede că puțin îți pasă de lacrimile și rugămințile mele, Makar Alexeevici! Si de unde ai găsit bani? Pentru numele lui dumnezeu, ferește-te! Ai să te duci de râpă, aşa, degeaba! Ce rușine, ce ocară! Proprietăreasia nici n-a vrut să te primească ieri; în casă! Ai dormit în tindă! Am aflat totul! De-ai ști numai cât de greu mi-a fost pe suflet când am auzit! Să vii ila mine! Ai să vezi ce bine o să te simți cu noi! O să citim împreună, o să ne amintim de zilele demult apuse! Fedora o să ne povestească și ea cum a umblat pe la locurile sfinte. Dacă ții la mine, dragul meu, nu te lăsa dus pe calea pierzaniei și nu mă pierde și pe mine! Că doar pentru dumneata mai trăiesc eu pe lumea asta și tot pentru dumneata stau aici, ca să-ți fiu aproape! Asta s-o știi! Fii om întreg, fii tare și cinstit. Nu uita că sărăcia nu-i un păcat. Si-apoi de ce te pierzi atâtă cu firea? Toate astea sunt vremelnice! Cu

aju-t'oirul lui Dumnezeu o să Se îndrepte lucrurile! Dar stăpânește-te! Iți trimit douăzeci de copeici! Cum-pără-ți tutun ori altceva ce-ți poftește inima, dair, pentru dumnezeu, nu-i cheltui cu lucruri irele. Și vino la noi, vino neapărat! Poate că o să-ți fie iar rușine, dar nu trebuie! Astă-i o rușine care n->are temei. Numai de te-ai că din toată inima de cele întâmplate. Nu-ți pierde nădejdea în Dumnezeu! El o să le oirân-duiască pe toate cum e mai bine!

V. D.

Varvara Alexeevna, măicuță.!

August 19.

Mi-e rușine, lumina ochilor mei, mo-r de rușine, Varvara Alexeevna! Dealtfel, am făcut oare într-adevăr ceva atât de rău? De ce să nu-mi veselesc inima? Așa uit și de tălpile cizmelor mele și nu mă mai gândesc la ele; o talpă e un Sleac și întotdeauna o să rămână doar o talpă ticăloasă și murdară și nimic mai mult! Și cizmele tot un fleac Stat! Până și înțeleptii greci umblau fără cizme. Atunci noi de ce ne batem atâta capul cu un lucru ce nu merită grija noastră? Atunci pentru ce oamenii râd de mine și jignesc? Ah, măicuță dragă, ce te-ai găsit să-mi scrii în scrisoare! Fedorei să-i spui că-i; o mincinoasă, o zăpăcită, o scandalagioaică și pe deasupra mai e și proastă de nare pereche! Iar în ceea ce privește părul meu cărunt și aici greșești, dragă mea! Nu-s defel aşa de baton cum mă crezi. Bmeiliia îți trimite închinăciuni. Îmi scrii că te-ai amă-rât și ai plâns. Pot să-ți spun și eu că m-am amărât și am plâns. Închei dorindu-ți sănătate și noroc. Cât despre mine, sunt și eu bine, sănătos și rămân, îngerășule, al dumitale prieten

Makar Devușkin.

August 21. |

Mult stimata și buna mea prietenă Varvara Alexeevna!

Simt că sunt vinovat, simt că am păcatuit față de dumneata, dar cred că nu jfolosește la nimic, măicuță, că _ simt toate astea! Orice-a'i zice, dar aşa e! Le-am simțit eu și mai înainte de a face ce-am fă-cut^și totuși m-am lăsat copleșit de tristețe și am păcatuit, cu toate că îmi dădeam seama că sunt vinovat. Nu-s nici rău și n-am nici inimă de piatră, iar" ca_să_ji sfâșie cineva inimioara, scumpa mea, 'trebuie să fie nici mai mult nici mai puțin decât un tigru săngeraș! Eu însă sunt bland ca un miel și, după câte știi, n-am nici un fel de porniri săngeroase și, prin urmare, nu-s chiar atât de vinovat, îngerășule, de, fapta mea, cum nu-s vinovat nici în inima, mici în: cugetul meu. Și dacă-i aşa, nu știu nici eu cu ce-s1: vinovat. E o poveste tare încurcată, măicuță! Mai ai trimis treizeci de copeici de argint și pe urmă iarăși: douăzeci de copeici. Și, când am văzut bănuții aceia de la b orfană, mi s-a strâns inima de durere!: Ti-ai ars mânuja, curând n-o să ai ce mâncă, iar mie îmi scrii să-mi cumpăr tutun! Spune și dumneata! Ce trebuie să fac? Ori poate gând-ești că trebuie să te jefuiesc ca un tâlhar, fără pic de rușine, pe dumneata care ești o biată orfană. Și uite-aşa s-a în-tâmplat măicuță, că am căzut atât de jos; adică nu! Mai întâi am simțit că nu-s bun de nimic și că nu fac mai mult decât talpa aoeea a mea și am început să cred că nici nu-i bine să mă socot un om de preț,

ci mai degrabă un netrebnic și chiar – într-o oarecare măsură – un nerușinat. Și când mi-am pierdut stima față de mine, când mi-am zis că n-am nici însușiri și nici mândrie, atunci s-a sfârșit cu mine! Trebuia să cad, trebuia neapărat! Așa mi-a fost scris și nu-s vinovat! La început am ieșit să iau puțin aer. Da, r și atunci toate s-au potrivit parcă anume: și firea vârsa. Lacrimi și timp urât și ploaie! Și Emelia s-a nimerit și el pe aproape. Ei, Varenka, a zălogit tot ce-a avut și banii i-a cheltuit mereu în același fel, iair când l-am întâlnit eu, mi-a zis că de două zile n-a pus strop de băutură-n gură și că vrea să zălogească un lucru pe care mu-l poți zălogi cu nici un chip, pentru că nu-i prevăzută nici o plată pentru el! Și atunci, Varenka, m-am lăsat înduplecăt, mai mult din milă decât din vreo pornire de-a mea. Așa am căzut în păcat, măicuță! Și ce de iloarimi am vârsat amândoi! Am vorbit de dumneata. E un ora bun Emelia, chiar foarte bun și plin de simțire; și eu, măicuță, am inima simțitoare și de aceea mi se întâmplă de-astea, pentru că mi ile pun pe toate la inimă. Știu foarte bine ce-ți datorez dumitale, draga mea. De când te-am cunoscut am început să mă cunosc și pe mine mai bine și să te iubesc pe dumneata. Până atunci fusesem tare singuratic, îngerașule; cred că nici nu trăiam cu adevărat: dormeam! Nemernicii ăștia din jurul meu ziceau că până și infățișarea mea e respingătoare și se fereau de mine; așa am început și eu să simt scârbă față de mine; ei mai ziceau că-s tâmpit și atunci am început și eu să cred să-s tâmpit cu adevărat; dar dumneata, decum te-ai ivit în viața mea întunecată, ai și revârsat lumină peste ea și atunci inima mi s-a umplut de acea lumină, mi-am găsit pacea sufletului și am aflat că nu-s mai rău decât alții. Că n-am nimic deosebit, că n-am strălucire, că n-am „maniere”, asta așa-i! Dar sunt om, cu inima și cugetul meu. Și dacă am simțit că sunt prîj gonit de soartă, înjosit de ea, mi-am zis iar că n-am demnitate și m-am amărât atât de rău că mi-a pierit orice 'nădejde. Iar acum, fiindcă ți-am spus totul, măicuță, te rog și eu pe dumneata, cu lacrimi în ochi, să mu mă mai descoști despre cele petrecute! Că mi se frânge inima și mi se umple sufletul de amărăciune grea.

Te încredințez, măicuță, de tot respectul meu și rămân al dumitale prea credincios.

Makar Devuskin.

Septembrie 3.

Nu mi-am afârșit scrisoarea de rândul trecut, Makar Alexeevici, pentru că mi-a venit greu să scriu. Uneori -am clipe când vreau să fiu singură. Să plâng singură, să fiu tristă, să fiu îndurerată, fără ca cineva să mă mângâie; și astfel de clipe sunt tot mai dese în viața mea. Atunci amintirile au pentru mine un farmec[^] nelămurit, care mă fură atât de mult, atât de tare, că ceasuri întregi rămân rece față de cele ce mă înconjoară și uit de ziua de azi. Tot ce mă mișcă în viața de acuim – o bucurie, o tristețe, o durere —, 1 îmi aduce aminte de câte un lucru asemănător din trecut și mai ales din copilărie, din copilăria mea de aur! Întotdeauna, după asemenea clipe, mi-e sufletul greu. Mă simt istovită de parcă m-ar secătui vi- | săriile, iar sănătatea mi se subrezește și așa pe zi I ce trece.

Astăzi însă, dimineața e atât de proaspătă, de luminoasă și strălucitoare, cum rar am pomenit în părțile astea, toamna! Ea m-a înviorat și am întâmpinat-o cu bucurie. Și iată că a venit toamna! Cât de mult îmi plăcea acest anotimp la țară! Eram copil pe-atunci, dar de simțit simțeam multe! Mai mult decât dimineața, îmi plăcea seara. Îmi amintesc de un lac care se găsea la doi pași de noi, la poalele unui deal. Lacul acela – parcă-l văd și acum – lacul acela era lăptită și curat ca cleștarul. În serile liniștite și lacul era liniștit; nici o frunză nu se mișca pe copacii din jurul lui și apa era neclintită ca o oglindă și aerul răcoros, chiar rece. Iarba se acoperea cu rouă, ferestruicile căsuțelor din jur se luminau treptat, cirezile se-nțorceau în sat... În ceasul acela o zbughi am pe nesimțite de-acasă și mă duceam să privesc îndelung fața lacului. Jos, lângă mal, ardea câte un braț de vreascuri strâns de pescari și flăcările se oglindeau până departe în apă. Gerul era de un albastru rece, cu marginile tivite cu roșu săngeriu și dungile acelea păleau din ce în ce. Apoi ieșea luna; aerul era atât de lăptită, că se auzea brice zgomet, cât de mic: foșnetul aripilor unei păsări speriate, cântecul păpușului mișcat de adierea blândă a vuitului ori pleoscăitul apei din care sărize un peștișor. Din lacul albastru se ridică un abur albicios, ușor, străveziu. Depărtările se întunecau, totul se cufunda în neguri, pe când lucrurile din apropiere – barca, malul, ostroavele – se deslușeau dimpotrivă atât de viu de parcă ar fi fost anume dăltuite. Câte un butoi aruncat sau uitat pe apă sălta ușurel, legănat de-un val, ramurile sălcilor plângătoare își amestecau frunzele ruginii printre firele de păpuș, iar un pescăruș întârziat se cufunda o clipă în apa rece, apoi se înălța iar pe aripile-i iuți și pierdea în neguri... Rămâneam cu ochii pironiți, cu urechile ațintite și mă simțeam nespus de fericită. Și când te gândești că pe atunci eram doar o fetișcană, un copil...!

Îmi plăcea atât de mult toamna, toamna târzie, când se isprăvește secerișul și muncile câmpului, când prin izbe încep șezătorile, când toti așteaptă venirea iernii... Atunci cerul se posomorăște din pricina norilor, frunzele galbene se aştem cărări-cărări la marginea pădurii desfrunzite, iar pădurea pare albastră, apoi neagră, mai ales seara, când o învăluie negura deasă... Copacii se întrezăresc prin vălul ei ca niște uriași, ca niște arătări însăjătoare, groaznice la vedere. Uneori întârziam la plimbare, mă răzlețeam de ceilalți, mergeam singură și deodată o luam repede: mi-era teamă! Tremuram și eu ca o frunză și-mi ziceam: „Ce-ar ifi să se ivească o nălucă spăimântă-toare din scorbura aceea?!” Apoi se stâmea o boare de vânt, străbatea în goană pădurea și o făcea să vâjăie, să freamăte, să se vaite cu glas jalnic; sau smulgea smocuri întregi de frunze de pe crengile istovite, le învolbura prin aer și după ele se ridicau stoluri mari și gălăgioase de păsări care împânzeau și întunecau tot cerul. Spaima punea stăpâniire pe mine! Și deodată auzeam parcă un glas care-mi șoptea: „Fugi, fugi copilită, nu mai zăbovi aici în ceasul acesta de groază! Fugi, fugi!” Inima mi se strângă de frică și fugeam de rupeam pământul. Ajungeam acasă cu sufletul la gură și acolo dădeam de lume, de veselie... Nouă, copiilor, ni se dădea fiecăruia să facem

câte ceva: dezghiocam mazăre sau curățăm mac. În sobă sfârâiau lemnele umede, măicuța veghea plina de voie bună asupra lucrului nostru, Uliana, dădaca bătrână, ne povestea din trecute vremi sau ne spunea basme cu vrăjitori și morți, iar noi, copiii, asoultând-o cu tot zâmbetul de pe buze, ne ghemuiam unii în alții. Apoi deodată se lăsa o clipă de 'tăcere... I-auzi! Un zgomot! Paircă bate cineva la ușă! Nici gând! Sfârâie fusul bătrânei Frolovna. Și ne porneam pe un râs! Dar noaptea -nu puteam dormi de spaimă. Visam câte ceva de groază... Mă trezeam uneori și nu îndrăzneam să mă mișc; tremuram până în zori, ghemuită sub plapbmă. Dimineața însă, mă sculam proaspătă ca o floare, priveam afară și – ce să vezi? Câmpul era prins de cel din-tâi ger; crengile desfrunzite erau îmbrăcate în pro-moroacă ușoară, fața lacului prinse se o pojghiță de gheăță, subțire ca o foaie de hârtie, iar deasupra ei se ridicau nori alburii. Pretutindeni se auzea ciripit vesel de păsări. Razele soarelui scăldau totul în strălucirea lor și mistuiau puțin câte puțin pojghiță subțire de gheăță. Câtă lumină, câtă strălucire, câtă veselie! În sobă trosneau iar lemnele. Ne aşezam cu toții în jurul samovarului. Polkan, dinele. Nostru mare și negru,: se uita la noi pe geam, rebeget încă de frigul nopții și dădea prietenos din coadă. Câte un țăran trecea pe dinaintea ferestrei într-o sanie trasă de un căluț sprinten: se ducea la pădure după lemne. Toți erau veseli și plini de voie bună! Doamne, ce copilărie de aur am avut...!

Uite, plâng ca un copil când mă fură amintirile!

Cât de viu îmi apar toate în fața ochilor, cât de limpede văd trecutul și cât de tulbure și întunecat mi se pare prezentul!... Cum o să se șiărsească toate? Știi, am o presimțire, ba mai mult, o credință, că o să mor chiar în toamna asta! Sunt foarte rău bolnavă! Mă gândesc adeseori la moarte, dar parcă n-aș vrea să mor și să fiu îngropată aici! Poate o să cad din n'ou la pat, ca atunci, primăvara. Și când te gândești că nici n-am avut vreme să mă refac cum se cuvine. Azi simt iar că mă apasă ceva! Fedora s-a dus nu știu unde, pentru toată ziua și sunt singură. De la o vreme însă mi-e frică să rămân singură. Mi se pare mereu că în odaie mai e cineva, care-mi vorbește, mai ales atunci când mă fură gândurile și apoi, când mă trezesc din visări, mă apucă frica. Iată de ce ți-am scris o scrisoare atât de lungă: dacă scriu, îmi trece. Rămâi cu bine. Sfârșesc pentru că nu mai am nici hârtie, nici vreme. Din toți banii pe care i-am luat pe rochiile și pe pălărioara mea, nu mi-a irămas decât o rublă de argint. Spui că i-ai dat proprietăresei dumitale două ruble de argint. Asta-i foarte bine! Acum b să tacă o vreme.

Vezi de-ți direge într-un fel hainele. Cu bine! Mă simt nespus de obosită. Nu înțeleg de ce mă simt tot mai slăbită pe zi ce trece. Dacă muncesc cât de puțin, obosesc pe dată. Ce o să mă fac dacă o să-mi pice ceva de lucru? Uite, asta mă omoară!

V. D.

Septembrie 5.

Varenka, scumpa mea!

De-ai ști prin câte am trecut azi, îngerașul meu! Mai întâi, m-a durut toată ziua capul! Ca să mă mai răcoresc puțin, am ieșit să mă plimb pe Fbntanka. Seara era întunecoasă și rece. Nu trece bine de cinci și se-ntunecă! Așa-i acum! De plouat nu ploua, dar era o ceață care făcea cât o ploaie zdravănă. 'Nari I grei se tărau pe cer în smocuri lungi și late. Pe chei era o puzderie de lume, dar parcă dinadins toți aveau fețele atât de îngrozitoare, de te apuca jalea când ii l priveai: mujici beți, muieri cărne, încălțate cu cizme și cu capul gol, muncitori, birjairi și alde mine – slujbași care aveau câte o treabă; apoi băieți, câte un ucenic ilăcătuș în halat vărgat, slab, cu față suptă și mânjătă de ulei, cu un lacăt în mână; câte un soldat întors la vatră, lung cât o prăjină... Iată ce oameni. Erau pe-acolo! Se vede că am nimerit și ora când nu I se plimbă altfel de dume. Apoi uite și canalul-navi-gabil Fontanka. Erau atâtea bărci pe apă că te prindea mirarea cum de puteau încăpea toate! Pe poduri ședea femei care vindea tuirtă dulce plouată și mere putrede. Dar ce murdare și muiate de ploaie erau și femeile acelea! Plimbarea pe Fontanka e tare urâtă! Jos – granitul ud, de 'o parte și de alta – case înalte, întunecate, înnegrite de fum. La picioare – ceață, deasupra capului – ceață. Doamne, ce seară tristă și mohorâtă a fost cea de azi!

Când am cotit pe Garohovaia, se întunecase de tot și ilampagii aprindeau gazul. Demult n-am mai fost pe Gorohovaia. Nu prea trec eu pe-acolb! Ce stradă l gălăgioasă! Ce de prăvălii și de magazine bogate! Totul strălucește în mihi de culori: stofele, florile apărate de geam, pălărioarele cu funde. Iți vine să crezi că toate astea sunt arătate numai aşa, de frumusețe! Aș, de unde! Sunt oameni care le cumpără și le duc în dar nevestelor! Într-un cuvânt, o stradă bogată. Acolo își au prăvăliile o multime de brutari nemți. Pesemne că sunt foarte bogați și ei! Si ce de călești trec în fiecare clipă! Cum de le ține calda-râmul? Si numai călești bogate, cu geamuri ca oglinda și căptușite pe dinăuntru cu catifea și mătase. Iar feciorii se vede că-s boierești: poartă epoleți și săbii. Am tras cu ochiul în toate acele trăsuri și am văzut numai femei grozav de gătite: se vede că erau cneghine sau contese. Cred că nimerisem ora când toți aleargă la baluri și la sindrofii. Mulf aș da să văd b cneaghină sau o doamnă din astea, simandicoasă. Trebuie să fie tare plăcut. Eu nu le-am văzut niciodată; poate doar aşa, în fugă, ca azi, când am privit pe furiș în călești – și mi-am amintit de dumneata. Suflețelul meu, draga mea! De câte ori mă gândesc acum la dumneata, mi se rupe inima. De ce ești atât de nefericită, Varenka? Îngerașul meu, cu ce ești mai prejos decât ele? Ești bună, frumoasă, învățată. Atunci de ce-i soarta atât de vitregă cu dumneata? De ce se întâmplă aşa pe lume, că un om bun trăiește în sărăcie, iar peste altul dă norocul fără să-l caute? Știu, știu, măicuță că nu-i bine să mă gândesc la toate astea, că asta înseamnă să fii un liber cugetător; toluși, dacă vorbim deschis și după dreptate, pentru ce unuia, încă de pe când e în pântecele mamei soarta cea nedreaptă ii prevêtește norocul, iar cădea altuia în viață trece prin orfelinat. Se întâmplă doar ca un Ivanușka-prostăvanul să aibă în viață un noroc orb! Asta cam aşa se întâmpă: Tu, Ivanușka-prostăvanul, umblă cât poftești prin

sacii cu galbeni ai bunicului, mănâncă, bea și te veselește, iar tu, celălalt, stai și înghiți în sec, că doar pentru asta ești bun, frățioare! E păcat, mare păcat, măicuță, să cugeti astfel, dar azi nu știi cum se face că-mi roiesc gânduri păcătoase prin cap, fără să vreau! Ai fi putut și dumneata, luminița mea, să te plimbi într-o asemenea caleașca. Și nu unul ca mine, ci chiar generalii, ar fi umblat să-ți prindă măcar o privire binevoitoare din zbor! Ai fi purtat nu rochițe de pânză, vechi și ponosite, ci numai mătase și aur. Și n-ai mai fi fost slăbuță și sfrijită ca acum, ci rumenă, frumoasă și împlinită ca o păpușă de zahăr. Iar eu m-aș fi socotit mulțumit să te zăresc când și când prin ferestrele scăldate de lumină și să-ți văd măcar umbra. Numai la gândul că ești fericită și veselă, m-aș fi simțit și eu mulțumit, păsărică mea scumpă. Dar aşa? N-ajunge că niște oameni răi ți-au nenorocit viața, dar te-a mai supărat un nei) Ivanușka-prostăvanul (duracioe) – erou binecunoscut din povestile populare rusești corespunzător cu Păcală în folclorul românesc. (N. trad.) mernic de bețivan! Ce cirede el? Dacă s-a împopoțo-nat cu frac și se uită la lume printre-o lornetă de aur, nerușinatul, toate îi sunt îngăduite și până și vorbele lui necuvioase trebuie. Să le ascultăm cu bunăvoieță? Oare aşa să fie, stimabililor? Și pentru ce? Numai pentru că ești orfană, fără apărare, numai pentru că n-ai un prieten puternic, care să-ți fie pavăză de nădejde. Și ce fel de om e dânsul, ce fel de oameni sunt ei toți, de nu pregetă să-i facă rău unei orfane? Niște nemernici, nu oameni! Nemernici și nimic mai mult. Zic ei că-s oameni, dar de fapt nu e aşa. Sunt încredințat de asta. Uite cum sunt oamenii ăștia! După mine, măicuță, flașnetarul pe care l-am întâlnit azi pe Gorohovaia, este mai vrednic de cinstire decât ei. Dânsul, ce! Puțin, umblă cât îi ziulica de mare, se ostenește, așteaptă câte un bănuț nenorocit pentru pâine, dar în schimb își agonisește singur hrana. Nu cere de pomană, ci se obosește pentru plăcerea oamenilor, la fel ca și cutia lui cu muzică: „Vă înveselesc și eu, oameni buni, cu ce pot”, pare că spune dânsul. Cerșetor e și el, ce-i drept! Tot un cerșetor, dar în schimb unul cu suflet cinstit. Se trudește, tremură de frig, dar muncește înainte, oricum ar fi munca aceea a lui! Și câți sunt ca el, măicuță, oameni cinstiți care, deși câștigă puțin față de munca ilor și folosul pe care îl aduc, nu se ploconesc înaintea nimăului și nu cer de pomană o bucată de pâine. Uite, fac și eu ca flașnetarul! Adică nu, e cu totul altceva; dar în ifelul meu,adică în înțelesul mai subțire, mai boieresc, sunt la fel cu dânsul: muncesc pe măsura puterilor mele, adică fac și eu ce pot. Mai multe nu știi. Dar de unde nu e, nici Dumnezeu nu cere.

Am adus vorba de flașnetar, măicuță, pentru că astăzi mi-a fost dat să-mi simt de două ori mai dureros sărăcia. M-ara oprit să mă uit la dânsul. Mă chinuiau tot felul de gânduri și m-ara oprit ca să mi le mai alung. S-au mai oprit și niște birjari, o fată și b copilită mică și murdară. Flașnetarul cântă în fața unei ferestre. Deodată am văzut un băiețel, un pici ca de vreo zece anișori; altfel ar fi fost el drăgălaș, dar părea bolnăvicios și era sfrijit... N-avea decât o cămăsuță pe el și nu mai știi ce pe deasupra; parcă era desculț și stătea și el acolo și asculta cu gura căscată cântecelul. Ce vrei, copil! Își pironise ochii la

păpușile neamțului care jucau frumos și nu simțea că i-au înghețat piciorușele, că tremură tot și că-și morfolește capătul mâncii în gură. Am văzut că are în mână o hârtiuță. Tocmai atunci trecu ur^ domn și aruncă flașnetarului un bănuț. Bănuțul căzu drept în cutia cu marginile frumos lucrative, unde se vede un franțuz ce dăntuiește cu niște cucoane. Când se auzi clinchetul bănuțului, copilașul tresări, se uită sfios în jur și, crezând pesemne că eu am zvârlit banul, se repezi spre mine... Minutele îi tremurau, glăsciorul îi tremura; îmi întinse hârtiuța și-mi spuse: citește. Am despătuit-o... Mereu aceeași poveste:

„Binefăcătorilor, cică, mama e pe moarte... Trei copii flămânci, ajutați-ne! Iau eu, cum oi muri, n-o să uit de voi pe lumea cealaltă, cum n-ați uitat nici voi de copilașii mei, aici!” Ce, să mai vorbesc? Totul e atât de cunoscut și omenesc, dar puteam eu să-i ajut? Îi... Nu i-am dat nimic. Mi se rupea inima de milă! Se învinețise de frig, băiețașul! Era pesemne și flămând, că doar nu mințea, nu, mu mințea! Mă pricep eu! De ce nu și-or fi crucea copiii mamele astăreale? De ce i-or fi trimis aproape goi, în frig, cu astfel de scrisorele? Poate că n-are suflet, mierea asta neghioabă! Dar poate că n-are pe nimeni care să muncească pentru ea și o fi stând ghemuită și bolnavă cu adevărat! Tot ar fi putut să ceară ajutor unde se cuvine. Ori poate e o tâlhăroaică și și-a trimis copilașul filămând și bolnav, anume ca să înșele oamenii și să-i înduioșeze! Ce poate învăța bietul copilaș umblând cu scrisorele de-astea? O să-și împietrească inima și atât. Aleargă, umblă, cere... Iar oamenii trec pe lângă el și n-au vreme, inimile lor sunt de piatră, iar vorba le este aspră. „Pleacă! Minți! Cară-te!” Asta aude copilașul și sufletul îi se înrăiește și tremură în zadar, sărăcuțul de el, speriat ca un puișor căzut din cuibul sfărâmat. Mânușele și piciorușele îi îngheță, îi îngheță până și răsuflarea. Nu trece mult și începe să tușească și pe urmă

— Oameni sărmani merge repede: boala, ca un șarpe veninos, î se stre-; î coară în piept și, cât ai bate din palme, moartea se 'apleacă peste el, undeva, într-un ungher puturos, unde zace 'fără căutare, fără îngrijire... și asta a fost toată! viața lui! Ca să vezi ce poate fi viața unui om! Cât de chinuitor e, Varenka, să auzi „pentru numele lui Hristos” și să treci fără să dai nimic, spunând doar: „Domnul o să-ți deal!” Câte un „pentru numele lui Hristos” mai e cum e. (Pentru că și astă sunt felurite, măicuță). Câte unul, ziceam, e prelung, tăărăganat, dintre acelea obișnuite, învățate pe de rost, într-un cuvânt – cerșetaresc. Acestuia, dacă nu-i dai nimic, parcă nu te chinuie atâtă cugetul! El e cerșetor demult, cerșetor de meserie, cerșește demult și s-a deprins cu asta! Iți spui: „Asta o să mai rabde, știe să rabde!” Alteori, acest: „pentru numele lui Hristos” e spus de câte unul neobișnuit să-l rostească, e spus aspiru și-ți face frică; uite, ca azi, de pildă, când am luat hârtiuța aceea din mâna băiatului, tot pe-acolo, lângă un gard, stătea unul care nu cerea la toți, dar care mi-a zis: „Dă-mi, boierule, un bănuț, pentru numele lui Hristos!” și mi-a zis-o cu un glas atât de repezit, atât de aspru, că m-am cutremurat de groază. Dar bănuț nu i-am dat, că n-am avut. Celor bogați nu le place când 'săracii se plâng cu voce

tare de soarta lor nenorocită: îi supără, cică, și-i plăcătă, fiindcă săracia, cică, e întotdeauna plăcicoasă. Le-or fi tulburând somnul gemetele celor iflămânci.

Trebuie să-ți mărturisesc, draga mea, că și le-am zugrăvit toate astea, pe de o parte ca să-mi mai ușurez inima, dar mai mult ca să-ți arăt că pot să scriu și eu frumos. Pentru că îmi închipui că și-ai dat seama și dumneata că de la un timp începem am și eu stil. Acum însă m-a cuprins o tristețe atât de mare, că am început să mă înduioșez singur de gândurile mele; și cu toate că știu, măicuță, că nu fac nimic cu înduioșarea, totuși, într-un fel îmi dau oarecum dreptate, într-adevăr, draga mea, adeseori mă nimicesc singur, spun că nu fac două parale și mă socotesc mai prejos de oricine. Dacă ar fi să le tălmăcesc mai înflorat, aş spune că toate astea se întâmplă pentru că cei din jur m-au băgat în sperieți și m-au prigonit, întocmai ca pe băiețașul acela nenorocit care mi-a cerut de pomană.

Și acum să-ți vorbesc în alegorie, măicuță. Ascultă! Mi se-ntâmplă, draga mea, dis-de-dimineață, când mă grăbesc la serviciu, să privesc cum se deschide orașul, cum prinde viață, cum fumegă, fierbe, uruie... Si atunci, mă simt uneori atât de mic în fața acestei priveliști, de parcă mi-ar fi dat cineva un bobârnac peste nasul pe care mi l-am vîrât unde nu-mi fierbe oala... Si-mi văd mai departe de drum, umil și neînsemnat, după ce dau din mâna a lehamite!... Si acum, poftim de te uită îndeaproape ce se petrece în acele case mari, negre și afumate, judecă bine și vezi dacă e drept să mă categorisesc așa cum am făcut eu și să mă tulbur fără pricina? Bagă de seamă, Varenka dragă, că toate asta și le spun în alegorie! Si acum să vedem ce-i acolo, în casele aceleia? Acolo, într-un ungher plin de fum, într-o cotineață care la nevoie poate fi socotită drept casă, se trezește un meseriaș! Toată noaptea a visat, de pildă, cizmele pe care le croise greșit în ajun, ca și cum un asemenea fleac merită să fie visat de un om! Mă rog! El e meseriaș, e cizmar și să zicem că pentru el e de înțeles că se gândește la meșteșugul lui. Si-apoi îi plâng copiii, femeia îi e flămândă. Dar nu numai cizmarii își încep astfel ziua, draga mea! Astă încă n-ar fi nimic și nici n-ar merita să fie descris, dar uite ce se mai întâmplă, măicuță: în aceeași casă, cu un cat mai sus sau mai jos, în odăi aurite, câte un domn putred de bogat visează și el tot cizme; poate într-altfel, poate un alt model, dar se cheamă că tot cizme sunt; pentru că în înțelesul pe care-l dau eu aici, noi toți, drăguța mea, suntem mai mult sau mai puțin cizmari. Si nici asta n-ar fi nimic, dar uite care-i răul: că nu se află nimeni pe lângă bogătașul acela, nimeni care să-i susțină la ureche că: „Mai încetează, frate, să te gândești numai la tine și să trăiești numai pentru tine. Că doar nu ești cizmar! Copiii și-s sănătoși și nici femeia nu duce lipsă de mâncare. Mai uită-te și în jur, că poate găsești un lucru mai vrednic de luare-aminte decât cizmele!” Astă am vrut eu să-ți spun în alegorie, Va-renka! Poate că-i o cugetare prea liberă, draga mea, dar o asemenea cugetare se naște uneori, îi vine omului în cap și atunci, vrei nu vrei, izbucnește din inimă în vorbe fierbinți. De aceea nu trebuia să mă socotesc drept un nimic numai pentru că m-am speriat de zgromot și de uruit! Închei spunându-ți, măicuță, că poate crezi despre mine că bârfesc sau că m-a

apucat ipohondria sau că, poate, le-am copiat toate astea din vreo carte? Nu, măicuță, să n-o crezi! Nu-i aşa! De bârfă mi-e scârbă, ipohondria nu m-a apucat și nici din carte n-am copiat nimic!

M-am întors acasă trist, m-am așezat la masă, am încălzit ceainicul și mă pregăteam tocmai să beau un pahar-două de ceai, când deodată văd că intră la mine Gorškov, chiriașul nostru cel sărac. Am băgat de seamă încă de dimineață că se tot da pe lângă ceilalți chiriași și că vroia să se apropie și de mine. Trebuie să-ți spun în treacăt, măicuță, că el și cu ai lui o duc cu mult mai rău decât mine! Sigur, mult mai rău! El are nevastă, copii! Dacă aş fi eu în locul lui, nici nu știu ce m-aș face! Și, cum ți-am spus, a intrat în odaie Gorškov al nostru și mi-a făcut o plecăciune... Avea, ca de obicei, câte o lacrimă aninată de gene, se lăsa când pe un picior, când pe altul, dar nu putea să scoată o vorbă. L-am așezat pe un scaun – pe unul stricat, că altul n-aveam – și l-am rugat să ia un ceai. El și-a cerut iertare îndelung, dar a luat paharul. Întâi a vrut să bea fără zahăr, dar când am încercat să-l încredințez că trebuie să ia neapărat zahăr, a început să-și ceară din nou iertare, să spună că nu vrea, că nu trebuie și la urmă și-a pus cea mai mică bucătică pe care a găsit-o și s-a apucat îndată să-mi dovedească că ceaiul e nespus de dulce. Ca să vezi până la ce umilință îi duce pe oameni sărăcia! „Ei, ce mai spui, taică?” l-am întrebat eu. „Uite aşa-şi-așa, zice, Ma-kar Alexeevici, binefăcătorule, fii mărinimos și ajută o familie nenorocită! Soția și copilașii îmi mor de foame. Gândește-te ce trebuie să simtă tatăl, adică eu!” Am dat să spun ceva, dar el m-a oprit: «Eu, zice, mă tem de toți cei de-aici, Makar Alexeevici! Adică, „mă tem” poate nu-i cuvântul. Dar mi-e rușine, înțelegi? Ei toți sunt prea mândri și se țin cu nasul pe sus. Eu, zice, nu te-aș supăra, taică și binefăcătorule, pentru că știu că ai avut neplăceri și mai știu că mult nu poți să-mi dai, dar poate măcar ceva, aşa, cu împrumutul, am îndrăznit, zice, să te rog, pentru că știu că ai inimă bună, știu că al fost și dumneata la strâmtoreare și că înduri și acum multe necazuri și tocmai din pricina asta sufletul dumitale știe ce-i mila față de aproapele.» Iar drept încheiere mi-a zis să-l iert pentru îndrăzneală și necuvînță. I-am răspuns că m-aș bucura din tot sufletul să-i pot da ceva, dar că n-am nimic, chiar nimic! „Nici nu cer mult, Makar Alexeevici, tăicuțule, mi-a tăiat el vorba, (să-l fi văzut cum a roșit!) dar știi, nevasta, copiii, foamea... Măcar douăzeci de copeici î” Atunci am simțit că mi se rupe inima! Asta m-a întrecut cu mult, mi-am zis eu! Îmi rămăseseră cu totul și cu totul douăzeci de copeici și îmi și făcusem socoteala că o să le cheltuiesc a doua zi pentru lucrurile cele mai de trebuință. „Nu, drăguțule! Zău nu pot, că uite aşa și pe dincolo!” i-am zis eu. „Makar Alexeevici, taică, dă-mi ce te lasă inima”, mi-a răspuns dânsul., Dă-mi măcar zece copeici!” Atunci am deschis cutia mesii, măicuță și i-am dat cele douăzeci de copeici ale mele, că oricum se cheamă că tot am făcut o faptă bună! Ehei, sărăcie, sărăcie! Apoi ne-am luat de vorbă: „Cum se face, taică, l-am întrebat eu, că te-ai îndatorat atât de mult și încă mai locuiești într-o cameră pe care plătești chirie cinci ruble de argint?” El m-a lămurit că a închiriat-o acum o jumătate de an și că a plătit pe trei luni înainte. Pe urmă însă, treburile s-au

brodit în aşa fel că nici tu încoaace, nici tu încolo, sărmanul de el! A fot aşteptat să i se sfârşească procesul şi trebuie să-ţi spun că pricina lui e tare neplăcută. El, Varenka, trebuie să răspundă nu ştiu pentru ce în faţa judecătii. E vorba de o tărăşenie cu un negustor care a păcălit vistieria statului la o lucrare.

Înşelăciunea a fost descoperită, iar negustorul dat pe mâna judecătorilor; numai că dânsul a încurcat în tâlhăria lui şi pe Gorškov care, nu ştiu cum, e amestecat şi el în treaba asta. La drept vorbind însă, Gorškov s-a făcut vinovat numai de delăsare, de lipsă de grijă şi pentru că n-a păzit cum se cuvine interesele statului, ceea ce e de neierat! Pricina lui tărgănează de câtiva ani: tot mereu se ivesc piedici în calea lui Gorškov.. Cât despre necinstea de care sunt învinovătit, mi-a zis el, n-am nici o pată şi nici o vină şi nici de vicleşug ori tâlhărie nu sunt vinovat!" Pricina asta i-a pătat cinstea. A fost dat afară din slujbă, cu toate că nu s-a dovedit că-i intru totul vinovat, dar, cum n-a ieşit basma curată, n-a putut nici până în ziua de azi să scoată de la negustor nu ştiu ce sumă mare de bani care i se cuvine şi pe care acesta zice în faţa judecătii că nu i-o datorează. Eu îl cred, dar judecătorul, din păcate, nu-l crede pe cuvânt; vezi că treaba-i atât de încurcată că-i toată numai noduri şi ochiuri, de nu-i dai de capăt nici într-o sută de ani. Când crezi că au descurcat-o cât de cât, negustorul îi mai face un nod şi încă unul! Eu îm; pun mult de tot la inimă nenorocirea lui Gorškov şi ţin cu el, draga mea, pentru că omul e fără slujbă şi nu-l primeşte nicăieri, fiindcă nimeni n-are încredere într-însul. Tot ce au avut pus deoparte au mâncaat. Pricina e încurcată, dar. de trăit trebuie să trăieşti. Apoi, colac peste pupăză, le-a mai venit un copilaş. Alte cheltuieli! Li s-a îmbolnăvit băiețelul – iar cheltuieli. A murit – alte cheltuieli. Nevasta îi e şi ea bolnavă şi el suferă de nu ştiu ce boală mai veche. Într-un cuvânt toate nenorocirile pe capul lui! Dealtfel spune că aşteaptă într-una din aceste zile să i se sfârşească judecata cu bine şi că nu mai are nici o îndoială în această privinţă. Păcat de el, măicuţă, mare păcat! L-am mân-gâiat cum am putut. S-a pierdut cu totul şi se teme şi de umbra lui! Caută un sprijin şi de aceea l-am şi mângâiat. Şi acum, cu bine, măicuţă! Hristos să te aibă în paza lui. Fii sănătoasă, sufletul meu! Când îmi amintesc de dumneata, parcă aş pune o alifie tămăduitoare pe inimă şi cu toate că mă chinuiesc pentru dumneata, dar până şi chinul asta mi-e plăcut. Al dumitale prieten credincios, Makar Devuškin.

Măicuţă, Varvara Ailexeevna!

Septembrie 9.

Iţi scriu într-o stare cu totul neobişnuită. Sunt peste măsură de tulburat de o întâmplare groaznică! Sunt amețit, simt că lumea se învârte împreună cu mine! Ah, draga mea, ce o să-ţi povestesc! Nici prin minte nu ne-a trecut una ca asta. Ba nu! Mie cred că mi-a trecut. Eu am presimtit totul. Inima mea a bănuit dinainte. Până şi în vis am văzut mai acum de curând ceva asemănător.

Iată ce s-a întâmplat. Am să-ţi povestesc fără stil, aşa cum o da dumnezeu. M-am dus azi dimineaţă la slujbă, am intrat şi m-am aşezat la scris. Trebuie să ştii, măicuţă, că am scris şi ieri. Şi uite, ieri s-a apropiat de mine

Timofei Ivanovici și mi-a spus chiar dumnealui că „ține, cică, o hârtie urgentă”. „Copia-z-o, zice, Makar Alexeevici, dar cât mai curat, cât mai repede și cât mai frumos, că merge la semnat chiar azi.” În treacăt fie zis, îngerașul meu, ieri eram într-o stare sufletească atât de proastă încât n-aveam chef nici măcar să trăiesc, atât eram de trist și amă-rât! Îmi simțeam inima înghețată, sufletul întunecat! Mă tot gândeam la dumneata, biata mea luminiță! Și uite-așa m-am apucat de scris și am copiat hârtia curat, citeț, numai că... Nică nu știu cum să ți-o tălmăcesc mai bine, fie că mi-a întunecat necuratul mintea, fie că astfel mi-a fost hărăzit de o soartă tainică sau numai pentru că așa a fost să fie, dar am sărit un rând întreg și a ieșit un înțeles... Dumnezeu știe care, ori mai bine zis n->a ieșit tuciuriul. Ieri au întârziat să i-o mai dea Excelenței sale la semnat și i-au dat-o abia azi. Eu am venit de dimineață fără să bănuiesc nimic și m-am așezat ca de obicei lângă Emelian Ivanovici. Trebuie să-ți spun, draga mea, că de ia o vreme-ncoace mă simt mult mai stânjenit și mă rușinez mult mai mult față de ceilalți. Nică ochii nu mi-i ridic la nimeni. Dacă aud vreun scaun scărțâind, mi se face sufletul cât un purice, de spaimă. Tot așa de mic mă țineam și astăzi și stăteam cuminte și ascuns, astfel încât Efim Aki-movici (unul care se leagă de om cum n-am mai pomenit), a zis în gura mare: „Ce tot stai acolo, Ma-kar Alexeevici, ca un bursuc!” Și zicând așa, a făcut o mutră, că toți cei din jurul lui și al meu s-au prăpădit de râs, bineînțeles pe socoteala mea. Apoi au început, care mai de care... Eu căutam să n-aud nimic, să nu văd nimic și stăteam fără să lac nici o mișcare. Așa-i obiceiul meu și, în felul acesta și ei se potolesc mai repede. Deodată am auzit zarvă mare, fugă, gălăgie... Apoi – nici nu mi-a venit să cred – am auzit cum mă strigă cineva pe nume, îl strigă pe Devușkin! Inima a început să-mi bată mai-mai să-mi spargă pieptul și, nu știu nici eu de ce, dar m-am speriat și m-am speriat așa de tare cum nu mi s-a mai întâmplat de când sunt. Simțeam că m-am lipit de scaun, dar ședeam de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic, de parcă n-ar fi fost vorba de mine! Dar strigătele nu mai conteneau: se auzeau toij mai aproape. Apoi au răsunat chiar la urechea mea: „Devușkin! Devușkin! Unde-i Devușkin?” Am ridicat ochii și l-am văzut înaintea mea pe Ev-stafi Ivanovici, care mi-a zis: „Makar Alexeevici, la Excelența sa; iute! Ai făcut un bucluc cu hârtia aceea!” Atâtă mi-a spus, dar a fost de ajuns. Nu-i așa că a fost de ajuns, măicuță? Am simțit că amorțesc, că încremenesc, că nu mai știu ce-i cu mine. M-am dus, dar eram mai mult mort decât viu. Am trecut printr-o încăpere, două, trei și am ajuns drept în biroul Excelenței sale. N-aș putea să-ți spun ilim-pede la ce mă gândeam atunci. L-am văzut pe Excelența sa, înconjurat de alții, i-am făcut o plecăciune, pare-mi-se, dar bine nu știu. Eram așa de aiurit că-mi tremurau și genunchii și buzele. Aveam și de ce, măicuță! Mai întâi și-ntâi îmi era rușine; am aruncat o privire la dreapta, spre oglindă și... Mai-mai, să-mi pierd mintile de ce am văzut în ea. În al doilea rând eu m-am ținut întotdeauna așa de parcă nici n-aș fi trăit pe lumea asta și cred că Excelența sa nu prea știa de mine. O fi auzit, poate, în treacăt, că la instituția lui este unul pe care îl cheamă Devușkin, dar ca să-i cunoască mai de aproape, asta nu!

„Cum s-a întâmplat, domnul meu? A început el mânișos. Unde și-au fost ochii? O hârtie ca asta și încă urgentă, iar dumneata mi-o strici?! Ce te-a găsit?” și zicând aşa, s-a întors către Evstafi Ivanovici. Auzeam doar frânturi de vorbă: „Nebăgare de seamă! Delăsare! Mă bagă în bucluc!” Am deschis gura, am dat să cer iertare, dar n-am putut! Am vrut să fug, dar n-am îndrăznit. Își atunci... Atunci, măicuță, mi s-a întâmplat ceva... De-mi crapă obrazul de rușine și acum când îmi amintesc. Năsturașul meu – lua-l-ar dracu' de năsturaș – acela care abia se ținea pe un firicel, s-a desprins deodată, a căzut jos și s-a dus de-a dura (se vede că m-am agățat de ceva)... Zăngănid și rostogolindu-se drept țăcioarele Excelenței sale! Își asta intr-o tăcere de moirmânt! Iată care a fost dezvinovățirea mea, irugă-mintea de iertare, răspunsul – intr-un cuvânt tot ce mă pregăteam să-i spun Excelenței sale! Urmările au fost groaznice 1 Excelența sa și-a aruncat numai decât privirile asupra mea și a hainei mele. Într-o clipă mi-am amintit ce-am văzut în oglindă și m-am repezit să culeg năsturașul. Ca să vezi ce prostie! M-am apăsat să-l ridjc, dar năsturașul luneca, îmi scăpa... N-am putut să pun mâna pe el și pace, ba pe deasupra le-am și arătat tuturor cât sunt de dibaci! Simțeam că mă părăsesc și ultimile puteri și că totul e pierdut, pierdut cu desăvârsire. S-a dus bunu! Meu nume! S-a sfârșit cu mine! Își auzeam și pe Tereza și pe Faldoni și un fel de dangăt ca de clopot! La urmă am izbutit să culeg năstrăușul, m-am ridicat, am făcut drepti și, dacă n-aș fi fost prost, aş fi rămas smirna, cu mânile pe vîpușca pantalonului. Da' de unde! Am început să potrivesc năsturașul la ața ruptă, de parcă era chip să-l prind la loc! Ba pe deasupra mai și zâmbeam, mai zâmbeam, auzi? Excelența sa a întors întâi ochii, apoi s-a uitat iar la mine și l-am auzit spunându-i lui Evstafi Ivanovici: „Ce-i asta? Lai văzut în ce hal e? Ce-i cu dânsul? Ce i s-a întâmplat?”... Of, draga mea, mai era nevoie să întrebe: „Ce-i cu dânsul, ce s-a întâmplat?” M-am făcut de râs cum e mai bine! Apoi l-am auzit pe Evstafi Ivanovici cum îi răspunde: „Nu l-am prins niciodată cu nimic rău.'Are o purtare frumoasă, leafă cât i se cuvine...” „Atunci aju-tați-l intr-un chip oarecare, a mai zis Excelența sa. Da-ți-i leafa înainte”... – „Păi a luat, a luat pe atâta și atâta vreme înainte! Se vede că are ceva încurcături acasă, că de purtat se poartă frumos și nu l-am prins niciodată cu nimic!” Eu, îngerașule, ardeam ca în focul iadului. Muream, nu altceva! „Bine, a zis apoi Excelența sa cu voce tare, să-mi copiezi din nou hârtia și cât mai repede. Apropie-te, Devușkin! Să scrii totul din nou, dar vezi să nu mai greșești și ascultă...” Aici Excelența sa s-a întors către ceilalți, le-a spus ce au de făcut și ei au plecat. De-abia au ieșit din odaie că Excelența sa a scos în grabă din buzunar punga, iar dintr-însa o hârtie de o sută de ruble. „Iată, a zis el. Cât pot și eu... Socotește-o cum vrei, dar ia banii” și mi i-a îndesat în mâna. Eu am tresărit, îngerașule și am simțit că mi se zguduie tot sufletul. Nici nu știau ce a fost cu mine. Am vrut să-i apuc mâna, dar el a roșit, drăguțul și...

— Să știi că-ți spun acum adevărul gol goluț, draga mea – mi-a luat el mâna mea cea nevrednică și a strâns-o tare! Chiar aşa cum îți spun: mi-a

strâns-o de parcă i-aș fi fost pe potrivă, de parcă aș fi fost și eu un general. „Du-te acum, mi-a zis el, fac și eu ce pot... Să nu mai greșești la copiat, iar ceea ce a fost, treacă de la mine!” Și acum uite ce am hotărât, măicuță: te rog pe dumneata și pe Fedora, să vă rugați lui Dumnezeu pentru el! Și copiilor mei, dacă i-aș avea, le-aș spune să se roage pentru el, în fiecare zi și toată viața, mai fierbinte decât se roagă pentru tatăl lor. Și încă ceva îți spun, măicuță și îți-o spun 'din toată mima! Ascultă-mă bine, măicuță! Îți jur: cu toate că mă prăpădeam atât de durere sufletească în zilele amare de răstriște prin care am trecut amândoi, privind la dumneata și la chinurile pe care le înduri, privindu-mă pe mine și neputința mea, îți-o jur, cu toate acestea nu atât suta de ruble mi-e scumpă, cât faptul că Excelența sa a binevoit să-mi strângă mâna, mie, un nimic, un bețivan, un nemernic! Prin asta el rri-a făcut să-mi recapăt încrederea în mine. Prin asta el a întors la viață sufletul meu, mi-a făcut traiul mai dulce pe vecie și am credința nestrămutată că oricât de păcătos aș fi față de cel atotputernic, ruga mea pentru fericirea și bunăstarea Excelenței sale o să ajungă până la dumnezeu...!

Măicuță dragă! Mă aflu acum într-o stare de tulburare sufletească și frământare nespus de mare! Inima-mi bate, gata să-mi spargă pieptul – nu alta și simt o slăbiciune ciudată. Îți trimit patruzeci și cinci de ruble de hârtie. Douăzeci de ruble o să-i dau proprietăresei, iar mie o să-mi păstreze treizeci și cinci. Cu douăzeci din ele o să-mi dreg haina, iar cincisprezece le las pentru trai. Toate întâmplările astea, prin care am trecut de dimineață, m-au răzbuit abia acum. Vreau să mă culc puțin. Dealtfel sunt liniștit, chiar foarte liniștit. Doar în inimă simt aşa, ca o durere și acolo, în fundul ei parcă tremură, se zbate și se frământă ceva. O să viu neapărat pe la dumneata.; acum însă sunt ca beat din pricina celor prin care am trecut... Dumnezeu le vede pe toate, măicuța mea, scumpa mea neprețuită!

Prietenul dumitale vrednic, Makar Devuškin. 139 'j&m

Septembrie 10. Dragul meu Makar Alexeevici!

Sunt nespus de fericită din pricina bucuriei pe care ai avut-o și știi, prietenul meu, să prețuiesc bunătatea șefului dumitale. Așadar, acum o să te mai odihnești după atâtea necazuri. Vezi numai să nu irosești iar banii pe fleacuri. Trăiește cumpănit, mulțumește-te cu puțin și chiar, începând de azi, pune de o parte măcar câte ceva, de fiecare dată, ca nici o nenorocire să nu te găsească nepregătit. Nouă nu ne purta de grija, te rog mult. Fedora și cu mine o să ne descurcăm noi într-un fel oarecare. Pentru ce ne-ai trimis atâția bani, Makar Alexeevici? Nu ne trebuieesc, crede-mă! Ne mulțumim cu ce avem. Drept e că în curând o să avem nevoie de bani ca să ne mutăm de aici, dar Fedora nădăduiește să capete bani de la cineva care îi e dator mai demult. Îmi opresc douăzeci de ruble pentru lucrurile cele mai trebuincioase, iar ceilalți îți-i trimit înapoi. Păstrea-ză-i bine, Makar Alexeevici. La revedere! Fii liniștit, vesel și sănătos! Îți-aș scrie mai mult, dar mă simt grozav de obosită; ieri nu m-am putut scula toată ziua din pat. Bine faci că vrei să treci pe la noi! Vino neapărat să mă vezi, Makar Alexeevici!

V. D.

Septembrie 11. Draga mea Vairvara Alexeevna!

Te rog din tot sufletul nu pleca de lângă mine acum, când sunt pe deplin fericit și mulțumit.

N-o asculta pe Fedora, sufletul meu! Eu o să fac tot ce dorești dumneata: o să mă port frumos și cumsecade, fie numai din stimă pentru Excelența sa; o să ne scriem iarăși scrisori fericite, o să ne împărtăşim unul celuilalt gândurile, bucuriile și grijile noastre, dacă vom avea și griji. Într-un cuvânt o să ducem o viață plină de înțelegere și mulțumire. O 140 să ne îndeletnicim cu literatura... Îngerașul meu! Soarta mea s-a schimbat și s-a schimbat spre bine.

Proprietăreasa s-a mai îmblânzit, Tereza și-a băgat mințile-n cap și până și Faldoni se mișcă mai repejor. Și cu Ratazeaev m-am împăcat. De bucuros ce-am fost, m-am dus eu la dânsul mai întâi. Zău că nu-i om rău, măicuță și tot ce s-a vorbit despre dânsul e minciună! Abia acum am văzut că a fost o clevetire și atât. Nici prin gând nu i-a trecut să scrie despre noi! Mi-a spus-o chiar el. Apoi mi-a citit dintr-o nouă operă de-a lui. Iar dacă mi-a zis atunci „craiul”, asta nu e nici vorbă de ocară și niciuna de rușine. M-a lămurit el! Zice că înseamnă băiat descurcăreț, iar dacă ar fi s-o spunem mai frumos, mai literar, înseamnă „un băiat și jumătate!” Iac-aşa! Și nicidcum altceva. A fost o glumă nevinovată, îngerașule! Eu însă m-am supărat de prost ce sunt! Ce-nseamnă isă n-ai destulă învățătură! Acum mi-am cerut iertare... Și ce vreme frumoasă a fost azi, Va-renka! Foarte frumoasă vreme. Dimineața, ce e drept, a căzut o măzăriche măruntă, ca cernută prin sită. Dar, nu-i nimic! S-a mai curățat aerul. Am fost să-mi cumpăr cizme și am cumpărat niște cizme minunate. Am dat o raită și pe Nevski. Am citit „Albinița” 1)... Da, uitam lucrul cel mai de seamă. Să vezi!

Azi dimineață am stat de vorbă cu Emelian Ivano-vici și cu Axenti Mihailovici despre Excelența sa. Să știi, Varenka dragă, că dumnealui s-a purtat aşa de mărinimos nu numai cu mine. A fost un binefăcător și pentru alții și e cunoscut de toți pentru inima bună ce o are. Din toate părțile i se ridică imnuri de slavă și multe lacrimi de mulțumire se varsă pentru el. A crescut, cică, pe lângă el o biată orfană, pe care a binevoit s-o căpătuiască: a măritat-o cu un om de vază, un slujbaș care împlinea sarcini osebite chiar pe lângă dumnealui. Apoi a băgat în slujbă pe fiul unei văduve și multe alte binefaceri de acest soi. Eu, măicuță, am socotit de a mea datorie să aduc 3) Gazeta „Albina Nordului” (N. red. Ruse.) ie*»!

Prinosul laudei mele, alături de celelalte și am povestit cu glas tare fapta Excelenței sale, ca să fie auzită și de ei. Le-am spus tot, n-am tăinuit nimic. Am băgat rușinea în sac. Mai putea fi vorbă de rușine, ori de mândrie deșartă, într-o asemenea împrejurare? Cu voce tare am povestit totul, da! Să fie slăvite în veci faptele Excelenței sale. Am vorbit cu avânt, cu înflăcărare și n-am roșit; dimpotrivă, eram mândru că mi-a fost dat să povestesc o asemenea faptă.

Am istorisit totul (numaj despre dumneata, măicuță, am găsit că e mai cuminte să tac): și despre gazda mea și despre Faldoni și despre Ratazeaev și

despre cizme și despre Markov – într-un cuvânt despre tot. Câte unul mai chicotea înfundat, ascul-tându-mă; ba, ca să spun drept, chicoteau toți. Dar cred că din pricina înfățișării mele pe care o găseau caraghioasă, ori din pricina cizmelor. Da, da, fără doar și poate, din pricina lor. Că doar n-aveau de ce să facă din răutate! Râdeau pentru că-s tineri sau pentru că-s bogăți, dar ca să-și bată joc cu răutate sau cu vreun gând ascuns de povestirea meia, asta nu se poate și pace. Adică vreau să zic că nu puteau să râdă în nici un chip de Excelență sa. Nu-i aşa, Varenka?

Nici până acum nu-mi pot veni în fire, măicuță. Toate întâmplările astea m-au tulburat nespus. Ai lemne, Varenka? Vezi să nu răcești, că răceala te prinde fără veste! Of, măicuță! Mă omori cu tristețea dumitale! Mă tot irog lui Dumnezeu, numai eu știu cum mă rog, pentru dumneata! Dar ciorăpei de lână, de pildă, ai? Sau alte lucruri calde de purtat? Bagă de seamă, draga mea! De ți-o trebui ceva, să nu mă ocolești pentru Dumnezeu, că mă superi, Varenka!:! Să vii la mine, uite-așa, fără mofturi! Au trecut vremurile grele! Iar de mine n-avea grijă. Toate săint așa de luminoase și frumoase înaintea mea!

Prin ce greutăți am trecut, Varenka! Acum însă ce să mai vorbim? S-au dus! Or trece anii și o să ne pară rău până și de zilele acelea i îmi aduc aminte de tinerețile mele. Uneori n-aveam în buzunar o para chioară. Răbdam de frig și de foame, dar eram vesel, nevoie mare! Dimineața trăgeam o raită pe Nevski, întâlneam în cale câte un obrăjor drăgălaș și eram fericit toată ziua. Ce zile frumoase au fost acelea, măicuță! E bine să trăiești, Varenka! Și mai ales la Petersburg. M-am căit ieri cu lacrimi în ochi înaintea lui Dumnezeu, rugându-l să-mi ierte toate păcatele săvârșite de mine în vremurile astea grele: că am cărtit, că mi-am îngăduit cugetări nesăbuite, că m-am dedat la patima aceea urâtă, că m-am lăsat tărât de ea... In rugă mea am pomenit cu duioșie de dumneata. Căci numai dumneata, îngerașul meu, m-ai mângâiat și m-ai călăuzit cu sfatul și cu vorba plină de înțelepciune. Asta n-am să-o uit niciodată! Iar astăzi, am sărutat unul câte unul, toate biletele pe care mi le-ai scris. Și acum cu bine, măicuță! Am auzit că aici, prin apropiere, vinde cineva o haină. Mă duc să-o văd. Rămâi sănătoasă, îngerașul meu! Ră-măi cu bine.

Al dumitale cu tot sufletul

Makar Devușkin.

Septembrie 15.

Stimate domn Makar Alexeevici!

Sunt nespus de tulburată. Ascultă ce mi să-a întâmplat. Am o presimțire rea. Judecă și dumneata, prie-temul meu neprețuit. Domnul Bâkov e la Petersburg. L-a văzut Fedora. El trecea într-o trăsură, dar să-o oprit, să-o apropiat de dânsa și a început să-o descoase unde stă. Fedora, la început, nu-a vrut să răspundă. El a zâmbit și i-a spus că știe cine stă pe dânsa (se vede că i-a povestit Anna Feodorovna). Atunci Fedora și-a ieșit din sărite și acolo, pe stradă, a început să-l certe, să-l dojenească, i-a spus că e un nelegit și că din pricina lui îndur eu ce îndur. Dânsul i-a răspuns că bineînțeles orice om e nenorocit când nu are bani, sit dar Fedora i-a întors vorba zicând că eu mi-aș fi

pu. Tut agonisi traiul cu acul, aş fi putut să mă mărit ori să-mi găsesc un loc pe undeva, dar că acum fericirea mea e pierdută pentru totdeauna și că pe dea-isupra mai sunt și bolnavă și o să mor curând. La care dânsul i-a răspuns că eu mai sunt încă prea tâ-nără, că-mi umblă prin cap tot soiul de prostii și că „și virtuțile noastre și-au mai pierdut din strălucire” (vorbele lui). Fedora și cu mine credeam că nu știe unde stăm, dar ieri, de-abia plecasem după târguieli la Gostinâi Dvor, că a și venit la noi. Se pare că nu vroia să mă găsească acasă. A descusut-o îndelung pe Fedora despre viața pe care o ducem, a cercetat toată încăperea, s-a uitat până și la lucrul meu și în celei din urmă a întrebăt: „Cine-i slujbașul acela, cunoștința voastră?” Chiar în clipa aceea s-a nime-’ rit să treci dumneata prin curte. Fedora i-a spus: „Iată-l”; dânsul s-a uitat și a zâmbit pe sub mustață. Fedora l-a tot rugat să plece și i-a zis că eu sunt bolnavă din pricina atâtorei neplăceri și că o să fiu tare supărată dacă o să-l găsesc la noi. El a tăcut la asta, dar pe urmă a spus că a trecut numai aşa, neavând ce face și a vrut să-i dea Fedorei douăzeci și cincisprezece ruble, dar'ea, bineînțeles, nu le-a luat. Ce o mai fi și asta? Pentru ce a venit? Nu înțeleg de unde știe totul despre noi! Caut să ghicesc și nu pot. Fedora zice că Axinia, cununata ei care vine pe la noi, e prietenă cu spălătoreasă Nastasia, iar vărul Nastasiei e portar la instituția unde-i slujbaș un prieten de-al nepotului Annei Feodorovna. Mă întreb dacă n-o fi ajuns cumva prin ei bârfa la urechile lui Bâkov? Dealtfel n-ar fi de mirare ca Fedora să se înșele. Nici nu mai știm la ce să ne gândim! O să vină oare din nou? Mă îngrozește numai gândul! Când mi-a povestit ieri Fedora toate astea, m-am speriat aşa de tare că eram gata-gata să leșin. Ce mai vor de la mine? Eu una nici nu vreau să-i cunosc acum! Ce -treabă au cu mine, o biată nenorocită! Doamne, în ce spaimă trăiesc! Mereu mi se pare că uite-acum o. să 144 intre Bâkov în odaie. Ce o să mă fac atunci? Ce mi-a pregătit oare soarta? Pentru Dumnezeu, Makar Ale-xeevici, vino neîntârziat la mine. Vino, vino neapărat!

V. D.

Măicuță, Varvara Alexeevma

Septembrie 18.

Pe ziua de astăzi s-a petrecut la noi în casă o în-tâmplare cât se poate de dureroasă, neașteptată și cu neputință de lămurit. Bietul nostru Gorškov (trebuie să ți-o spun, măicuță) a fost găsit cu totul nevinovat la judecată. Hotărârea s-a dat mai demult, dar el a fost azi ca să audă sentința cea mai de pe urmă. Procesul s-a sfârșit foarte bine pentru el. Orice vină ar fi avut pentru delăsare ori nebăgare de seamă, i s-a iertat cu desăvârșire. Apoi judecata a mai hotărât ca negustorul să-i plătească o sumă mare de bani, aşa încât și starea lui s-a îmbunătățit simțitor, și-apoi și cinstea lui a rămas nepătată și toate s-au îndreptat – într-un cuvânt i s-au împlinit dorințele până la una. Azi la trei, când s-a întors acasă, era alb la față ca varul, buzele-i tremurau, dar zâmbea! Și-a îmbrățișat nevasta, copiii... Noi, chiriașii, ne-am dus cu toții la dânsul ca să-l felicităm. El a fost foarte mișcat de purtarea noastră, a făcut plecăciuni în dreapta și în stânga și ne-a strâns tuturor mâna de câteva ori. Mie mi s-a părut chiar că Gorškov crescuse, că se îndreptase din șale și că nu-i mai lăcrimaș.

nici ochii! Dar să fi văzut ce tulburat era, să-racu' de el! Două minute nu putea sta locului: lua în mână tot ce nimerea și numai decât lăsa iar din mână lucrul luat, zâmbea și făcea plecăciuni fără sfârșit, se așeza și iar se ridica și îndruga te miri ce. De pildă: „Cinstea mea, cinstea, hunul meu nume... Copiii mei!” Să-l fi auzit cum spunea toate astea! Începuse chiar să plângă și celor mai mulți dintre noi ne-au dat lacrimile. Ratazeaev se vede că a vrut să-l mai îmbărbăteze, pentru că i-a spus: „Cinstea, taică, nu face două parale când n-ai ce mâncă! Banii sunt lucrul cel mai de seama! Pentru ei să-i mulțumești lui Dumnezeu!” Și l-a bătut prietenos pe umăr. Mie însă mi s-a părut că Gorškov s-a supărat, adică nu i-a spus-o chiar pe față, dar l-a privit într-un chip ciudat și i-a luat mâna de pe umărul său. Înainte vreme n-ar fi făcut el una ca asta, măicuță! Dealtfel sunt firi și firi. Uite, eu de pildă, într-o împrejurare ca asta, m-as fi arătat mândru, nevoie mare! Că uneori, draga mea, fac o plecăciune mai mult și mă arăt umil nu de altceva, decât numai de prea multă bunătate și blândețe sufletească... Dar nu despre mine-i vorba! „Da, i-a zis dânsul pe urmă și banii sunt buni; slavă Domnului, slavă Domnului...!”. Și apoi, cât timp am stat noi 'acolo, o ținea într-una cu „slavă Domnului, slavă Domnului...!”

Nevasta lu; a poruncit să li se facă la masă mâncare mai multă și mai osebită, iar proprietăreasa le-a gătit-o cu mâna ei. Vezi că proprietăreasa nu-i chiar aşa de rea! Până să fiarbă mâncarea, Gorškov nu-și mai găsea astămpăr. Se ducea pe la toți în odaie, chemat ori nechemat. Intra, zâmbea, se așeza o clipă, spunea o vorbă-două sau nu spunea nimic și apoi pleca. Când a intrat la aspirant, a pus mâna pe cărtile de joc și cei de-a-colo i-au spus să fie al patrulea la joc. El a primit, dar a încurcat numai decât nu știu ce pe-acolo, a dat de vreo trei sau patru ori cartea și s-a lăsat păgubaș. „Nu, a zis dânsul. Eu numai aşa... Numai aşa...” și a plecat. Pe mine m-a întâlnit pe sală, mi-a luat mâinile într-ale lui, m-a privit țintă în ochi, cu o privire ciudată, apoi mi-a strâns mâna și s-a depărtat, tot cu zâmbetul pe buze; dar ztmbetul îi era și el ciudat și încremenit, ca de mort. Nevasta lui a plâns de bucurie și în casa lor a fost mare veselie și o adevărată sărbătoare. Apoi au mâncat în grabă, iar după masă Gorškov i-a spus nevestei sale: „Uite ce e, suflețeil meu: aş vrea să mă culc un pic” și s-a întins pe pat. Apoi a chemat-o lingă el pe fetița lor, i-a pus mâna pe creștetul capului și a mângâiat-o îndelung pe păr. Și iar s-a întors spre nevastă și i-a zis: „Dar Petenka al nostru, unde-i? Unde-i Peten-ka?”

Femeia și-a făcut cruce și i-a răspuns că doar știe c-a murit băiatul! „Da, da, știu, știu tot! Petenka e acum în împărăția cerurilor!” Soția, dacă a văzut că parcă nu-i în toate ale lui din pricina în-tâmplării care l-a zguduit prea mult, i-a zis: „Ai face bine să dormi puțin, suflețelul meu!” „Da, bine, acum... Chiar că o să dorm un pic!” Și s-a întors cu fața la perete, a stat o vreme aşa, apoi s-a întors iar, a spus ceva... Nevasta n-a auzit prea bine și il-a întrebat: „Ce spui, dragul meu?” Dar el n-a mai răspuns. Ea a așteptat ce-a așteptat, apoi și-a zis că a adormit și s-a dus pentru un ceas la proprietăreasa. Când s-a întors, a văzut că bărbatul ei tot nu s-a deșteptat și stă linistit, fără să facă vreo mișcare. Femeia a crezut că mai doarme încă și s-a așezat să coase ceva. Spune

că a lucrat ca la vreo jumătate de ceas și că era 'aşa de cufundată în gmduri că nici nu știe bine la ce cugetă; știe atât, că de bărbat aproape că uitase. Dar deodată a tresărit din pricina unui simțământ neplăcut. Cel dintâi lucru care a izbit-o a fost liniștea de mormânt ce domnea în odaie. Când s-a uitat spre pat, a văzut că bărbatul ei zace la fel cum s-a culcat. Atunci s-a apropiat de el, a smucit plapoma... Și ce să vezi? Era rece demult! A murit, măicuță, a murit Gorškov, a murit pe neașteptate, ca lovit de trăsnet. Dar de ce a murit, numai Dumnezeu știe. Pe mine, Varenka, lucrul acesta m-a zdruncinat într-atâta, că nici până acum nu pot să-mi vin în fire. Nu înțeleg și place cum poate să moară un oim aşa, într-o clipă! Sărmanul, nefericitul Gorškov! Ce soartă, Dumnezeule mare, ce soartă! Nevasta lui plângă și e tare speriată! Fetița s-a ghemuit într-un ungher... E o zăpăceală la ei acolo!... A venit doctorul, o să facă cercetări... N-aș ști să-ți spun ce anume. Știu că-mi pare rău. Vai, ce irău îmi pare! Ce trist e să te gândești că într-adevăr trăiești fără să știi ziua și ceasul... Și mori uite-asa, din-tr-un fleac...

Al dumitale Makar Devușkin

IO1

Septembrie 19. Mult stimată Varvara Alexeevna!

Mă grăbesc să-ți aduc la cunoștință, draga mea, că Ratazeaev mi-a găsit de lucru, la un scriitor. A venit unul pe la dânsul și i-a adus un manuscris ca toate zilele. Slavă domnului, e destulă muncă! Atâta doar că e scris' aşa de neciteț că nu știu cum să mă apuc de el și mi-l cere cât mai repede. Și scrie într-însul despre niște lucruri pe care nici >nu le pricep... M-am înțeles pe patruzeci de copeici pagina. Toate astea și le scriu, draga mea, ca să știi că o să avem și alți bani acum! Rămâi cu bine, măicuță. Mă apuc numaidecât de lucru.

Prietenul dumitale credincios Makar Devușkin

Septembrie 23. Dragul meu prieten, Makar Alexeevici!

De trei zile nu și-am mai scris, cu toate că am avut o mulțime de griji și îndoieri.

Alaltăieri a fost pe la mine Bâkov. Eram singură: Fedora plecase nu știu unde. I-am deschis ușa și, când l-am văzut, m-am speriat aşa de tare că și eu m-am putut clinti din loc. Simteam că am pălit. El a intrat râzând în gura mare, după cum și e obiceiul, a luat un scaun și s-a așezat. Eu am rămas multă vreme buimacă, dar pe urmă m-am așezat și eu, într-un colțisor, ou lucrul meu. N-a trecut mult și s-a oprit din râs. Mi se pare că înfățișarea mea l-a uimit cu adevărat. Am slăbit mult în ultima vreme. Obrajii mi s-au scofâlcit, ochii mi s-au dus în fundul capului și sunt albă ca peretele... Ce e drept, unuia care nu m-a mai văzut de-aeum un an, nu prea-i vine ușor să mă recunoască. El m-a privit multă vreme întă și la urmă iar s-a înveselit, mi-a spus ceva, i-am răspuns și eu, nu mai țin minte ce și s-a pornit din nou pe râs. A stat la mine un ceas întreg mi-a vorbit mult și m-a întrebat câte ceva. Apoi, înainte de plecare m-a luat de mână și mi-a spus (își scriu cuvânt cu cuvânt): „Varvara Alexeevna! Fie vorba între noi, Anna Feodorovna, ruda dumitale și buna mea cunoștință și prietenă, e o nemernică de n-are pereche!” (și a mai spus despre

ea o vorbă de rușine). „Tot ea a îndemnat-o pe verișoara dumitale să calce pe căi greșite și tot ea te-a nenorocit și pe dumneata. Ce e drept și eu m-am purtat ca un mișel în treaba asta, dar... Ce să-i faci? Aşa-i omul!” Și iar a râs cât îl ținea gura. Pe urmă mi-a zis că nu se pricepe să vorbească cu floricele și că mi-a spus lucrul cel mai de seamă pe care avea să mi-l spună și despre care datoria lui de om cinstit îi poruncea să-mi vorbească; aşa fiind, trece acum la altceva, pe care vrea să mi-l spună în câteva vorbe. Și mi-a zis că-mi cere mâna, că socoate de datoria lui să-mi întoarcă cinstea, că e bogat, că după nuntă o să mă ia cu dânsul în satul lui din stepă, unde se duce să vâneze iepuri; mi-a mai spus că n-o să mai dea niciodată pe la Petersburg, pentru că aici se petrec lucruri urâte și pentru că în acest oraș are un nepot nevrednic – chiar aşa a zis – pe care s-a jurat să-l desmoștenească și că, la drept vorbind, tocmai pentru asta, adică pentru a avea moștenitori legali, îmi cere el mâna și că asta e pricina cea mai de seamă pentru care mă peștește. Pe urmă a zis că eu trăiesc în mare sărăcie, că nu-i de mirare că-s bolnavă când îmi petrec zilele într-o astfel de cocioabă și mi-a prevestit o moarte neîndoelnică dacă mai rămân măcar o lună aici; mi-a mai spus că la Petersburg toate locuințele sunt proaste și m-a întrebat dacă n-am nevoie de ceva.

Eram aşa de uluită de cererea pe care mi-o făcuse, că am început să plâng, nu ștui nici eu de ce. Domnul Bâkov a luat lacrimile mele drept recunoștință față de el, a zis că m-a știut întotdeauna o fată bună, simțitoare și învățată, dar că, cu toate acestea, s-a hotărât la acest pas numai după ce a cercetat cu de-amănuntul cum mă port acum. Când a ajuns aici m-a întrebat de dumneata și mi-a spus că a auzit că ești un om foarte cumsecade și că nici el n-ar vrea să-fi iămână dator cu ceva și m-a mai întrebat dacă cinci sute de ruble o să fie deajuns pentru tot ce ai făcut pentru mine. Iar când l-am lămurit că ceea ce ad făcut dumneata nu se poate plăti cu nici un fel de bani, mi-a răspuns că vorbesc prostii, că aşa se-ntâmplă numai în romane, că sunt prea Tânără și am capul împuiat cu poezii; mi-a mai spus că romanele strică fetele tinere și că îndeobște cărțile îi îndreaptă pe oameni pe căi greșite și de aceea el unul nu poate suferi nici un fel de cărți; apoi m-a sfătuit ca abia după ce am să ajung la anii lui, să m-apuc să judec oamenii: „Numai. Atunci o să-i cunoști”, a adăugat dânsul. La urmă a zis să mă gâñ-desc bine la propunerea lui, pentru că n-o să-i facă nici o placere dacă o să mă hotărăsc la un asemenea pas fără să cuget și a adăugat că graba și fierbințeala duc la pieire tineretul neștiitor în ale vieții, dar că el dorește din inimă să primească din parte-mi un răspuns favorabil. În cazul când voi spune „nu” o să fie nevoie să se însoare cu o negustoreasă din Moscova, pentru că a jurat cu mâna pe cruce să desmoștenească pe licheaua de nepotu-său. Apoi mi-a lăsat cu sila pe gherghef cinci sute de ruble „pentru bomboane”; mi-a mai spus că la țară o să mă îngraș ca o butie, că am s-o duc la dânsul ca în sănul lui Avram, că deocamdată nu-și vede capul de treburi și umblă toată ziua de colo până colo și că pe la mine s-a abătut tot între două drumuri. Pe urmă a plecat. Am stat și m-am gândit, m-am gândit mult, m-am gândit până la istovire, prietenul meu și la urmă m-am

hotărât. O să mă mărit cu el, prietene; trebuie să primesc cererea lui. Dacă se află pe lume un om care mă poate izbăvi de rușine, care îmi poate întoarce bunul meu nume și mă poate scăpa de sărăcie, lipsuri și nenorociri în viitor, apoi omul acesta e numai el. Ce să mai aştept de la ziua de mâine, ce să-i mai cer sorții? Fedora spune că nu-i bine să dai cu piciorul norocului. „Dacă nici asta nu-i noroc, zice dânsa, atunci care e?” Eu cel puțin nu găsesc 150 o altă cale pentru mine, neprețuitul meu prieten! Ce să mă fac? Am muncit până mi-am stricat sănătatea. Nu pot munci într-o altă parte sfeit subredă de felul meu și veșnic o să fiu o povară pentru cineva. Se-nțelege că acum nu mă duc în rai, dar ce să fac, prietenul meu, ce să fac? N-am ce unde alege.

Nu ţi-am cerut sfatul, pentru că vroiam să cumpănesc singură lucrurile. Hotărârea pe care o citești acum n-o mai schimb și am să i-o spun fără întârziere lui Bâkov, care dealtfel, mă zorește într-o altă parte. El spune: ă treburile lui nu aşteaptă, că e nevoie să plece și că n-o să-și amine plecarea pentru un fleac de nimic. Numai Dumnezeu știe de-oi fi fericită: soarta mea e în puterea lui sfântă și de nepătruns, dar de hotărât m-am hotărât. Se spune despre Bâkov că-i om bun! O să mă respecte. Poate că și eu o să-l respect. Mai trebuie să aştept altceva de la căsătoria noastră?

Iți aduc la cunoștință toate astea, Makar Alexee-vici și sunt încredințată că ai să pricepi întreaga durere a sufletului meu. Nu căuta să mă întorci de la hotărârea luată. Străduințele o să-ți rămână zadarnice. Cântărește în inima dumitale tot ce m-a îndemnat să iau această hotărâre. La început am fost tare tulburată, dar acum m-am mai linștit. Ce mă aşteaptă de aci înainte – nu știu! Ce-o fi – o fi! Cum o vrea Dumnezeu!

A venit Bâkov. Las scrierea nesfărșită. Aș mai avea multe să-ți spun. Bâkov a și intrat.

V. D.

Măicuță, Varvara Alexeevna!

Septembrie 23.

Mă grăbesc să-ți răspund. Mă grăbesc să-ți spun că sunt uluit. Toate astea... Parcă nu-s cum ar trebui să fie. Ieri l-am înmormântat pe Gorșkov. Da, e drept, Varenka, e drept, Bâkov s-a purtat ca un om cumsecade. Numai că... Cum aşa?... Ai și primit, draga mea? Se-nțelege că în toate-s mâna lui Dumnezeu! Așa e, de bunăseamă că-i aşa! Adică aici trebuie să se facă negreșit voia domnului, iar voia celui de sus e, fără îndoială, dreaptă și nepătrunsă, asemenea sortilor omenești care sunt și ele nepătrunse. Fedora ține și ea la dumneata! Acum o să fii fericită, măicuță, o să ai de toate, sufletul meu, luminița mea neprețuită, îngerașul meu! Dar... Nu știu cum, prea s-a făcut repede, Varenka! Treburi? Se-nțelege că domnul Bâkov are treburi! Cine nu le are? Atunci poate să le aibă și dânsul... L-am văzut când ieșea de la dumneata! E un bărbat arătos, chiar foarte arătos. Numai că parcă nu știu cum mi se pare... Nu e totul să fie bărbat arătos. Ș-apoi și eu sunt acum ca năuc. Cum o

să ne scriem scrisori de aci înainte, Varenka? Și cum o să rămân singur, singurel pe lumea asta? Eu, îngerașule, stau și cumpănesc în inima mea toate câte mi-ai scris, le cumpănesc și iar le cumpănesc. Sfărșisem tocmai de copiat a două-zecea pagină, când s-a întâmplat povestea asta! Măicuță dragă, acum că pleci, o să trebuiască să faci o groază de cumpărături: pantofiori, rochițe... Tocmai bine am și eu un magazin pe strada Gorohovaia, unde cunosc pe cineva. Iți mai aduci aminte cum tăi le-am descris odinioară toate cele de pe strada Gorohovaia? Dar nu, măicuță, nu! Ce tot spui? Nu poți pleca acum! Nu se poate și pace! Ai atâtea de cumpărături, și-tăi trebuie și trăsură. Pe deasupra mai e și vremea asta aşa de rea! Uită-te și dumneata cum toarnă cu găleata, o ploaie rece, care te pătrunde și mai e... mai e și frigul, îngerașul meu! Un frig care o să-ți înghețe inimioara! Știam că te temi de oameni străini și totuși vrei să pleci cu unul din ei! Iar eu, eu cum o să rămân singur? Da! Uite, Fedora zice că te așteaptă o mare fericire! Dar muierea asta are capul plin de bazaconii și pe deasupra mai vrea să mă piardă! Vii azi la priveghere, măicuță? Aș veni și eu, ca să te văd. E adevărat, măicuță, că ești o fată cu carte, o fată cinstită și simțitoare! Foarte adevărat! Totuși, tare bine ar face domnul Bâkov să se însoare cu negustoreasa aia a lui! Ce zici, măicuță?

Nu-i aşa că-i mai bine să-o ia pe negustoreasa? Decum să-o întuneca, Varenka, draga mea, o să viu neapărat la dumneata pentru un ceas. Acum se-ntru-necă devreme și îndată o să viu! Chiar azi o să vin pentru un ceas. Neapărat! Acum îl așteptă pe Bâkov. Dar de-ndată ce pleacă el, o să vin eu... Așteaptă-mă, că o să vin!

Makar Devușkin.

Septembrie 27. Makair Alexeevici, prietenul meu!

Domnul Bâkov mi-a spus să cumpăr neapărat olandă pentru trei duzini de cămăși. Trebuie să căutăm lenjerese care să-mi facă două duzini din ele, și pentru că mai avem foarte puțină vreme! Domnul Bâkov e supărat; zice că se pierde o grămadă de timp cu cărpele astea! Peste cinci zile e nunta, iar a doua zi după nuntă – plecăm. Domnul Bâkov e grăbit și spune că nu trebuie să ne irosim timpul cu fleacuri! Eu m-am istovit de tot cu grijile astea și abia mă țin pe picioare. Am o mulțime de treabă, dar drept să-ți spun, mai bine n-o aveam! Și încă ceva: nu ne ajung broderiile și dantela; ar trebui să mai cumpăr, pentru că domnul Bâkov spune că nevasta lui nu trebuie să se îmbrace ca o bucătăreasă, ci trebuie neapărat „să le facă praf” pe toate moșieresele din împrejurimi. Astea sunt vorbele lui. De aceea, te rog, Makar Alexeevici, să te duci pe la „madam Sifon” de pe Gorohovaia și să-i ceri mai întâi să-mi trimită câteva lenjerese, iar pe urmă să fie aşa de bună și să treacă chiar dânsa pe la mine. Eu sunt iar bolnavă azi. În noua noastră locuință e grozav de frig și o neorânduială de nu-ți vezi capul. Mătușa domnului Bâkov abia își trage sufletul de bătrână ce e. Mă tem că o să moară până la plecarea noastră, dar domnul Bâkov zice că nu-i nimic, că o să-și vină ea în fire. În casă e un talmeș-balmes îngrozitor. Domnul Bâkov nu stă cu noi și de aceea servitorii își fac de cap, care mai de care. Uneori rămâne numai Fedora, care vede de noi; feciorul

domnului Bâkov, care trebuie să vegheze la toate, n-a mai dat pe acasă de trei zile. Domnul Bâkov trece în fiecare zi să ne vadă, dar e mereu supărat și ieri l-a bătut pe administratorul casei, din care pricină a avut neplăceri cu poliția. Niciodată nu am avut cu cine să-ți trimit scrisoarea și de aceea îți-o trimit prin poștă. Da' era cât pe-aci să uit un lucru foarte însemnat: să-i spui lui „madam Sifon” să schimbe neapărat horbotele după modelul pe care l-am ales ieri și să treacă pe la mine ca să mi le-arate pe cele noi. Mai spune-i că m-am răzgândit în privința cămășușelor și că vreau să fie brodate cu nodele. Spune-i că vreau ca monogramale la batiste să fie cu broderie plină și nu cu druguleț. Înțelegi? Cu broderie plină și nu cu druguleț. Vezi să nu încurci ceva! Cu broderie plină! Da! Era cât pe-aci să uit! Mai spune-i, pentru numele lui Dumnezeu, că frunzulițele de la. Pelerină trebuie să fie aplicate, codițele și rămurele „cordonne”, iar gulerul – când o fi gata – să aibă împrejur dantelă sau un volan lat. Te rog din suflet, Makar Alexeevici, să-i spui toate astea!

A dumitale V. D.

P. S. Mi-e și rușine că te necăjesc mereu cu treburile mele. Și alătăieri ai alergat pentru mine toată dimineața. Dar ce să fac? În casă n-ai cu cine înțelege, iar eu sunt bolnavă. Nu fii supărat pe mine, Makar Alexeevici. Mi-e inima atât de grea! Ce-o să se-n-tâmpă cu mine, ce-o să se-ntâmpă cu mine, prietenul meu, dragul și bunul meu Makar Alexeevici? Mi-e și groază să privesc viitorul! Am mereu presimțiri triste și trăiesc ca într-un vis greu.

P. S. Pentru dumnezeu, prietenul meu bun, să nu uifi cumva ceva din câte îți-am spus. Mi-e frică să nu le-ncurci. Ține bine minte: broderie plină și nu drăgușuleț!

V. D.

Septembrie 27.

Mult stimată Vairvar<a Alexeevna!

Am îndeplinit cu sârg tot ce mi-ai cerut. Madam Sifon zice că s-a gândit și ea să facă broderie plină, pentru că-i mai „de lume bună”, sau aşa ceva; nu prea am înțeles. Mi-ai mai scris și despre volan. Mi-a vorbit și despre el, dar să știi, măicuță, că eu am uitat ce mi-a spus. Știi numai că a vorbit mult de t-o! Îngrozitoare muiere! Ce naiba mi-a spus? Ei, las' că o să-ți repete chiar dânsa. Eu, măicuță, m-am zăpăcit de atâtă treabă. Azi n-am fost nici la serviciu. Dar dumneata, draga mea, nu te pierde cu firea! Sunt gata să colind toate magazinele din oraș, pentru liniștea dumitale. Îmi scrii că îți-e teamă să privești viitorul în față. Dar azi după șase seara ai să afli totul. Madam Sifon o să treacă pe la dumneata. Nu mai fi aşa de deznađăjduită! Trebuie să ai speranță, măicuță! Poate că toate o să fie cum nu se poate mai bune. Și eu care am capul împuiat numai cu volanu! Acela afurisit! Ehei, volan, volănaș! Aș fi trecut eu pe lâna, dumneata, măicuță, aș fi trecut, neapărat aș fi trecut! M-am apropiat ohiar de vreo două ori de poarta casei unde stai. Dar Bâkov... Adică vreau să spun domnul Bâkov, e mereu supărat și... de aceea... Dar ce să mai vorbim?

Makar Devuskin.

Septembrie 28. Stimate domn Makar Alexeevici!

Pentru Dumnezeu, dă fuga la bijutier și spune-i să nu mai facă cerceii aceia cu mărgăritare și smaragde. Domnul Bâkov spune că-s prea scumpi și că-l „ating la buzunar”. Dumnealui e supărăt într-una; zice că i s-a golit punga și că noi îl jefuim; ieri mi-a spus că dacă ar fi știut dinainte ce cheltuieli îl așteaptă, s-ar fi lăsat păgubaș de toate cele. Mai spune că îndată după cununie o să și plecăm, că n-o să chemăm nici un musafir și să nu-mi închipui cumva că o să joc și o să petrec! „Mai e mult până la sărbători!” Aşa a zis. Și numai Dumnezeu știe dacă-mi trebuie toate astea! El și nimeni altul, a vrut-o ia început. Dar nu îndrăznesc să-i răspund, că e repede la mânie. Ce mă așteaptă oare?

V. ZX

Septembrie 28. Varvara Allexeevna, sufletul meu!

Eu, adică bijutierul a zis: bine; iar pe mine mă bătea gândul să-ți spun la început că-s bolnav și nu mă pot scula din pat. Tocmai acum când ne-au năpădit atâtea griji, am răcit, lăua-o-ar relele de răceală f Iți mai aduc iarăși la cunoștință că n-ajungeau toate câte mi s-au întâmplat, dar pe deasupra Excelenta sa a binevoit să se supere, s-a răstit și a strigat la Emelian Ivanovici și la urmă s-a istovit de tot, sărăcuțul de el! Țineam să te încunoștiințez despre toate astea. Și mai vroiam să-ți scriu ceva, dar mi-e că te supăr. Că eu, măicuță, săn't prost și nu știu multe: scriu ce-mi dă prin cap și dumneata să nu care cumva... Dar ce să mai vorbim?!

Al dumitale Makar Devușkin

Alexeevna, draga mea

Septembrie 29, Am văzut-o azi pe Fedora, suflețelul meu! Mi-a spus că mâine e cununia și că poimâine plecați; a zis că domnul Bâkov a și tocmit caii. Despre Excelența sa ți-am vorbit, măicuță. Încă ceva: am controlat socoteala trimisă de magazinul de pe Goroho-vaia: totul e bine, atâtă doar că-i tare scump. Nu înțeleg însă pentru ce domnul Bâkov se supără pe dumneata? Și acum, cu bine, măicuță! O să mă bucur, da, o să mă bucur dacă ai să fii fericită. Aș-veni la biserică, măicuță, dar nu pot: mă dor șalele, Mă întorc iarăși la scrisori: cine o să ducă de aci înainte scrisorile noastre de la unul la celălalt? Da! Pe Fedora ai răsplătit-o din belșug, draga mea. Ai făcut o faptă bună, chiar foarte bună. O faptă frumoasă. Și orice faptă bună o să-ți fie răsplătită de Dumnezeu. Faptele bune nu rămân nerăsplătite și virtutea va fi încununată mai devreme ori mai târziu cu cununa dreptății cerești. Aș vrea să-ți scriu multe, măicuță! În fiecare ceas, în fiecare clipă ți-aș scrie și ți-aș tot scrie! Mai am la mine o carte de-a dumitale – „Povestirile lui Belkin”. Dumneata, măicuță, știi... N-o lua de la mine! Dă-mi-o de tot, suflețelul meu. Nu că aș vrea prea mult s-o citesc, dar știi și dumneata că se apropie iarna cu serile ei lungi, că o să mă cuprindă urâtul. Și atunci aș citi-o. Eu, măicuță, o să mă mut la fosta dumitale locuință: o să închiriez la Fedora odaia unde ai stat dumneata. N-o să mă despart pentru nimic în lume de femeia asta cinstită și atât de muncitoare. Am cercetat ieri cu de-amănuntul locuința asta a dumitale, acum rămasă goală. Gherghel... Cum l-ai lăsat, măicuță, aşa stă, cu cusătură cu tot: e

neatins în colțisorul lui. Am privit îndelung și cusătura la care ai lucrat. Mai sunt aici și peticuțe de tot soiul. Dintr-o scrisoare de a mea văd că ai făcut un mo-sorel și ai înfășurat ată pe el... În sertărașul mesei am găsit o foaie de hârtie și pe ea stă scris: „Stimate Makar Alexeevici, mă grăbesc...” și atât. Se vede că te-a întrerupt cineva când era mai interesant. În colț, după paravan stă pătuțul dumitale... Drăguța mea, sufletul meu! Își acum cu bine, cu bine. Răs-punde-mi, pentru Dumnezeu, la scrisoarea astă măcar câteva vorbe și cât mai repede.

Makar Devușkin

Septembrie 30. Prietenul meu neprețuit, Makar Ailexeevici!

S-a săvârșit! S-au înfăptuit cele ce mi-au fost hărăzite de soartă; nu știu de-i bine sau rău, dar știu că mă plec în fața voinței celui atotputernic.

Mâine plecăm. Îmi iau pentru totdeauna rămas bun de la dumneata, prietenul meu neprețuit, binefăcătorul meu, dragul meu! Să nu-ți pară rău după mine! Fii fericit, nu mă uita și dumnezeu să te binecuvântă! Iar eu o să te pomenesc adesea în gândurile mele, în rugăciunile mele. Uite că s-a sfârșit și partea astă a vietii! Cât de puține amintiri luminoase iau eu din trecut în traiul nou ce mă aşteaptă! Dar cu atât mai scumpă o să fie amintirea dumitale, cu atât mai drag o să fii dumneata inimii mele. Ești singurul meu prieten! Numai dumneata m-ai iubit aici! Crezi că n-arnă văzut, crezi că nu știu cât m-ai iubit? Erai fericit cu un singur zâmbet de-al meu, cu un singur rând scris de mine. Acum o să trebuiască să mă uiți încetul cu încetul. Si cum o să rămăi singur? Cine o să vadă de dumneata, bunul meu, neprețuitul meu, singurul meu prieten! Iți las și cartea și ghergheful și scrisoarea aceea abia începută; când o să te uiți la irândurile ei neisprăvite, gândul dumitale să citească mai departe tot ceea ce ar fi vrut să audă sau să vadă scris de mâna mea, tot ceea ce nu ți-aș fi scris atunci dar câte ți-aș fi scris acum! Să-ți amintești de biata Varenka a dumitale, care te-a iubit atât de mult. Toate scrisorile pe care mi le-ai scris au rămas în scrinul Fedorei, în cutia de sus. Îmi spui că ești bolnav, dar domnul Bâkov nu mă lasă astăzi nicăieri. O să-ți scriu, prietenul meu, ți-o făgăduiesc. Dar... Numai 'Dumnezeu știe ce are să se mai întâmpile. De aceea să ne luăm acum rămas bun pentru totdeauna, prietenul meu, bunul meu, dragul meu! Pentru totdeauna!... O, cum te-aș îmbrățișa în clipa astă! Adio, prietenul meu, adio, adio!... Rămăi fericit și sănătos. O să mă rog întotdeauna pentru dumneata. De-ai ști ce tristă sunt, cât de gireu mi-e sufletul. Mă cheamă domnul Bâkov. Adio !

V.

Care o să te iubească întotdeauna.

P. S. Mi-e inima plină... Plină de liacrimi... Lacrimile mă îneacă, mă înăbușă! Adio! Doamne cât sunt de tristă!

Nu uita, n-o uita pe biata dumitale Varenka!

Varenka, măicuță, sufletul meu, scumpa mea! Au să te ia de-aici! Pleci!... Mai bine mi-ar smulge inima din piept decât să mi te ia! Cum vine astă? Plâng și totuși te duci? Chiar acum am primit scri-sorica dumitale, pătată toată de lacrimi. Va să zică nu vrei isă pleci? Va să zică ești luată cu sila! Va să zică îți

pare rău de mine? Dar asta înseamnă că mă iubești! Atunci cum... cu cine ai să-ți petreci zilele de aci înainte? Acolo o să-i fie urât inimioarei dumitale, o să-i fie silă, o să-i fie frig! Are să-ți-o usuce dorul, are să-ți-o sfâșie durerea! Ai să mori acolo și or să te culce în pământul rece și n-o să se găsească nici un suflet care să te plângă! Domnul Bâkov o să hăituiască iepurii lui... Ah, măicuță, măicuță! Cum de te-ai hotărât, cum de te-ai putut hotărî la una ca asta?! Ce-ai făcut? Ce-ai făcut, ce-ai făcut cu dumneata? Au să te bage în mormânt acolo! Au să te omoare cu zile, îngerașul meu! Că doar ești slăbuță ca un fulg, măicuță dragă! Dar eu ce-am păzit? Unde mi-au fost ochii, prostul de mine! Mi-am spus că face nazuri, că-l doare căpșorul pe copilaș... Și în loc să fac ce trebuie, prostul de mine nici nu m-am gândit și nici n-am văzut nimic, de parcă aşa era bine, de parcă nici nu m-ar fi privit! Ba mai mult chiar! Ara umblat năuc după volane!... Nu, Varenka, nu! O să mă scol! Poate că până mâine mă fac bine și mă scol!... Eu, măicuță, o să mă arunc sub roțile trăsurii și n-o să te las să pleci! Ba nu, zău, ce-am păzit până acum? Cu ce drept se petrec toate aistea? O să mă dpc și eu ou dumnea-ta! Dacă n-o să mă luati, o să fug după trăsura voastră, o să fug cât m-or ține puterile, până o să cad mort. Știi oare, măicuță dragă, ce te așteaptă acolo unde pleci? Dacă nu știi, întreabă-mă pe mine! Acolo-i numai stepă, dragă, numai stepă goală și pustie, ca palma asta a mea! Iar în stepa asta nu dai decât de țărănci fără suflet și de mujici beți și neștiutori de carte. Acum s-au mai scuturat și frunzele copacilor, plouă, e frig, iar dumneata pleci într-acolo! De domnul Bâkov nu zic, el are ce face: o să-și vadă de iepurii lui, dar dumneata? Dumneata vrei să te faci moșie-reasă? Dar bine, îngerașul meu! Uită-te la dumneata și spune-mi dacă semeni a moșiereasă? E oare cu putință una ca asta, Varenka? Și cui o să mai scriu scrisori de aci încolo? Da, da, ai stat să te-n-trebi adică „cui o să-i scrie de azi înainte omul ăsta?” Cui o să-i spun „măicuță”? Pe cine am să mai alint cu o vorbă aşa de frumoasă? Unde o să te mai găsesc, îngerașul meu? O să mor, Varenka, negreșit o să mor! N-o să-ndure inima mea o asemenea nenorocire. Te-am iubit cum iubești lumina soarelui, te-am iubit ca pe copilul meu bun, am iubit totul la dumneata, Varenka, măicuță! Și doar pentru dumneata am trăit pe lume! Am lucrat, am copiat, am umblat, m-am plimbat și mi-am asternut gându-rile pe hârtie, în scrisori prietenești, numai și numai pentru că dumneata, măicuță, ai stat în casa de peste drum, la doi pași de mine! Poate că n-ai știut-o, dar ăsta-i adevărul. Ascultă, măicuță, gândește-te și dumneata, suflețelul meu drag! Cum se poate să pleci de la noi? Scumpa mea, dar nu poți să pleci, înțele-ge-mă, e cu neputință! Cu neputință și gata! Nu vezi că plouă? Subredă cum ești, ai să răcești neapărat! Trăsura o să se umple de apă! O să se umple, știu eu! Ș-apoi n-ai să treci bine de bariera orașului, că o să i se rupă și, o roată! Aici la Petersburg se fac niște trăsuri ca vai de lume! Crezi că nu-i cunosc eu pe toți meșterii de trăsuri de aici? La ei totul e să se fandosească, să facă o jucărioară frumușică și atât! Dar e muncă de mântuială, crede-mă! Pot să jur cu mâna pe cruce că nu-s trainice! O să mă arunc în genunchi înaintea domnului Bâkov și o să-i spun tot, o să-l facă să-nțeleagă! Și dumneata,

măicuță, să-l lămurești, să-i spui frumos totul ca să-nțeleagă! Spune-i că rămâi aici, că nu poți să pleci! O, Doamne!

De ce nu s-o fi însurat, oare, acolo, la Moscova, cu negustoreasa lui? Tare bine era dacă o făcea! Ne-gustoreasa i-ar fi fost mai pe potrivă! Crede-mă că i s-ar fi potrivit mai bine. Las-că știi eu ce spun! În schimb dumneata ai fi stat aici, cu mine! La urma urmei, ce-i Bâkov pentru dumneata? De când îți este pe placul inimii? Sau... Poate numai pentry, „că-ți cumpără volane și altele de acest fel? Dar ce-i un volan și pentru ce ți-o fi trebuind? Fleacuri, măicuță! Aici e vorba de o viață de om, iar nu de-o cărpă cum e volanul acela! Că-i o cărpă, volanul, o cărpă, măicuță și atâtă tot! Dar și eu și eu de îndată ce o să iau leafa, o să-ți cumpăr câte volane vrei! O să-ți cumpăr, măicuță, n-avea grija! Am și un magazin unde mă cunoaște lumea! Așteaptă numai să iau leafa, îngerașul meu, Vairenka! O, Doamne, Dumnezeule! Și vrei cu tot dinadinsul să pleci în stepă, împreună cu domnul Bâkov? Să pleci pentru totdeauna? Ah, măicuță, măicuță! Nu se poate aşa! Mai scrie-mi încă o scrisorică despre toate când pleci și când o să-mi scrii de acolo! Că altfel, îngerul meu, asta» ar fi cea de pe urmă scrisoare. Și doar nu-i cu puțință să fie cea de pe urmă! Cum aşa, netam-nesam – cea din urmă? Nu se poate! O să-ți scriu și eu și dumneata o să-mi scriu!... Nu vezi că am început să am și stil... Ehei, draga mea, ce tot spun eu de stil? Nici nu știi bine ce scriu! Nu știi și pace, nu știi nimic! Nici de recitit nu recitesc, nici stilul nu mi-l îndrept... Scriu și eu mumai ca să-ți scriu cât mai mult... Sufletul meu, draga mea, măicuță...!

Anul 1846.

SFÂRŞIT